

Vivian Hvenegaard

María

Hvenegaards Forlag

Vivian Hvenegaard

MARIA

Hvenegaards Forlag

MARIA

© Hvenegaards Forlag 2000

E-mail: hvenegaardsforlag@mail.tele.dk

Omslagsfoto: Maria Frederikke Hvenegaard

Bogen er trykt hos:
Nyborg Tryk Center A/S, Nyborg
Printed in Denmark 2000

1. oplag 2000
ISBN nr. 87-987335-2-4

Indhold

Præsentationsrunde.....	7
Forord.....	9
Fred og ro.....	11
Spøgelser i natten.....	16
Skår i glæden.....	20
Grænser.....	27
Se mig!.....	35
Brun lagkage.....	45
Det skal nok komme.....	60
”Mor jeg elsker dig”.....	64
Fra asken til ilden.....	75
Hvad mener du..? Huske!.....	84
Kreativitet.....	89
Bagerjomfru.....	97
Prag.....	99
10. klasse.....	104
Tænk før du handler!.....	109
Gamle venner.....	119
Design.....	124
Lejligheden.....	130
DAMP- en opgave!.....	134
Ægte kærlighed.....	145
Strøtanker.....	151
Jesus siger.....	153
Herren giver mig.....	154
Forlagets andre bøger.....	155
DAMP- foreningens adresse.....	156

Præsentationsrunde

Goddag og velkommen i min og min families verden.

Jeg hedder Maria og er 24 år.

Da jeg var syv år blev jeg kristen og har siden haft et personligt og stærkt forhold til Jesus og Bibelen.

Jeg er uddannet beklædningsoperatør og læser nu videre på håndarbejdsseminariet.

For at klare mig økonomisk arbejder jeg som hjemmehjælper og lærer i ungdomsskolen.

Jo, du læste rigtigt. Selv om livet ikke begyndte på solsiden, behøver det ikke ende i kaos og elendighed. Det er jeg et levende bevis på.

Men det er en hård kamp, og jeg vil opmuntre dig til aldrig at give op. Tag den kamp som dit livs udfordring.

Det passer ikke, du ikke duer til noget. Der er noget, du er god til; noget, hvormed du kan være til glæde for dine omgivelser. Din vigtigste opgave i livet er at finde ud af, hvad det er og gøre det.

Men før vi går videre, vil jeg præsentere dig for min familie.

Min far hedder Jens. Han er 51 år og var elektriker i mange år.

Min mor hedder Vivian. Hun er 47 år. Først blev hun uddannet boghandlermedhjælper, så sygehjælper, og til sidst var hun dagplejemor i ni år

Min lillebror, Kristian, er 22 år og uddannet bager. Han har fundet sig en dejlig kæreste, Lisbet, og er flyttet hjemmefra for flere år siden.

Min lillesøster, Susanne, er 14 år og går nu i ottende klasse. Hun er en rigtig efternøler.

Miss Duchess er syv år. Hun er en dejlig, intelligent, egensindig og ikke særlig kælen hunkat, der ikke kan holde sig oprejst i en solstråle, men som selv åbner dørene.

I 1995 blev begge mine forældre, samt mine to søskende syge af en virusinfektion. Ingen af dem blev nogensinde helt raske igen og som følge af denne infektion, har de i dag alle det invaliderende syndrom ME/CFS, på dansk kaldet Kronisk Træthedssyndrom eller Kronisk Udmattelsessyndrom.

Da de blev syge var jeg var på skole i Herning, og blev derfor ikke smittet. I dag er jeg den eneste der er helt rask.

Kristian klarer sig fint, bare han sørger for hvile.

Susanne har det rimeligt, men har dog perioder, hvor hun bliver ret dårlig.

Min mor og far er begge ramt så hårdt at de, meget mod deres vilje, er blevet førtidspensionister.

Men det er en anden og spændende historie, og den findes i bogen *Kastanieblomsten*.

Nu vil jeg nu give ordet til min mor, som fortæller min historie.

Fred og Ro

Sommeren 1976 var usædvanlig hed og tør. Der var så mange mariehøns i gaderne, at de forretningsdrivende var nødt til at skovle dem væk. Det gav en ulidelig stank, når de lå og rådned. Samtidig var mariehønsene var så tørstige, at de bed os. Det varede flere år, inden vi igen kom til at elske de små kræ.

Netop den sommer blev Maria født. Tidligt om morgenen, den sidste dag med hedebølge i august måned.

Jens og jeg havde kendt hinanden i syv år.

Vi mødte hinanden i skolen. Jeg var begyndt i første real, og han var ny i anden real. Jens var gået ud af niende klasse men kom året efter tilbage til skolen for at tage realeksamen. Han var den ældste elev på skolen. Han var også den højeste. Helt sorthåret og en rigtig flot fyr. Der blev blandt pigerne snakket en del om ham.

Jeg blev smaskforelsket første gang jeg så ham. Derefter holdt jeg konstant udkik efter ham og kunne blive helt deprimeret, hvis han ikke var i skole.

Jens var ikke sådan lige at vække. Han tog ingen særlig notits af den pige, der hver dag til morgensang forsøgte at gøre ham opmærksom på sin eksistens ved at stille sig lige foran ham.

Interessen tiltog, da vi begyndte at køre til svømning sammen. Min lillebror var næsten altid sammen med os i svømmehallen og vi havde det vældig sjovt. På et tidspunkt bad han Jens se på en gammel radio, han havde stående. Allermest for min skyld.

Det tog halvandet år, inden Jens første gang inviterede mig i biografen. Det var i marts 1969.

I 1973 flyttede vi sammen i en lille lejlighed på første sal hos en rar, gammel dame. Den kostede kun 85 kr. om måneden. Det passede os fint, for vi stod begge i lære; Jens som elektriker og jeg som boghandlermedhjælper.

I december 1975 blev jeg gravid. Vi valgte så at gifte os. Brylluppet blev holdt den dag det nøjagtig var syv år siden, Jens havde inviteret mig i biografen første gang.

Hele sommeren 1976 hjalp vi mine forældre med at ombygge oldefars hus, som de havde købt. På grunden var der to huse, og oldefar flyttede over i det lille hus, mens mine forældre fik det store hus.

Jeg blev fast køkkenpige på grund af maven, der voksede kraftigt i omfang.

Sidst i august, havde vi været til indflytningsgilde hos mine forældre. Det var aftenen før Maria blev født. Vi var kommet hjem klokken tre om natten. Jeg var endnu ikke faldet i søvn, og Jens lå i sengen ved siden af og snorkede højlydt, da jeg fik de første veer. Det varede ikke længe, før veerne tog til i styrke, og jeg var lidt i tvivl om, hvorvidt jeg skulle vække Jens.

Jordemoderen havde fortalt, at fødslen sagtens kunne tage 12 timer første gang. Det ville være kedeligt at komme på sygehuset for tidlig; så skulle jeg bare gå rundt derude og vente.

Men allerede efter godt en time var der kun fem minutter mellem veerne.

Jeg skubbede lidt forsigtigt til Jens.

- *Jens! Jeg tror, jeg skal føde.*

- *HVAD? SKAL DU FØDE???*

Han røg ud af sengen, helt forvildet.

- *Hvad skal vi gøre, hvad skal vi gøre?*

- *Rolig, rolig, der er god tid, Jens, du skal bare gå ned og ringe til sygehuset og sige, vi kommer om lidt.*

Han samlede sig, tog tøj på og kom af sted.

Det blev en ganske ukompliceret fødsel. Let og hurtigt overstået. Det tog kun fire en halv time, fra første ve, så det var godt, vi kom af sted i tide.

Barnet, en velskabt, køn pige med langt sort hår, skulle lige have sin første endefuld, inden hun gad trække vejret. Derefter så alt fint ud.

Efter sædvane blev mor og barn sendt hjem på tredjedagen.

Lige hjemkommet stod jeg og så på den lille bitte pige, som sov trygt i sin lille tremmeseng.

Der var noget skræmmende ved at have ansvar for sådan en lille størrelse. Jeg håbede på, hun ville sove meget længe. Ja, jeg anede faktisk ikke, hvad jeg skulle stille op, hvis hun vågnede, for jeg havde kun prøvet at skifte hende én gang på sygehuset.

Dengang Maria blev født, havde man kun børnene inde på stuen, når de skulle have mad - nøjagtigt hver fjerde time i tyve minutter. Så blev de hentet, og resten tog personalet sig af. Dagen før hjemsendelsen blev vi hentet op til babystuen for at se hvordan man skiftede og badede den lille.

Næste dag blev man så, bevogtet af en stramtandet dame klædt i hvidt, fulgt helt ud til hoveddøren, hvor hun kontrollerede, det var vores eget barn, vi tog med.

Maria var utrolig stille. Den første tid sov hun det meste af tiden. Et lettere barn kunne jeg næsten ikke ønske mig. Jeg havde bare været meget heldig. Kun tre uger gammel sov hun igennem om natten.

Spøgelse i natten

Maria var den første baby i familien i 20 år og genstand for megen opmærksomhed, især fra mormor.

Mormor var uddannet folkeskolelærer. Hun arbejdede som lærer inden for åndssvageforsorgen. Som hovedfag havde hun specialundervisning. Hun var meget interesseret i pædagogik, psykologi og børn og unges udvikling.

Mormors arbejdsplads lå i nærheden af vores hjem, derfor besøgte hun os ofte.

En af mormors store lidenskaber blev hen ad vejen, at sammenligne Maria med de elever, hun havde på skolen. Eleverne på mormors skole fungerede alle meget dårligt. Mange af dem var som nyfødte eller som babyer på ganske få måneder.

Ind imellem blev det for meget, og vi blev irriterede på hende. Mormor fulgte ivrigt med på skemaer for at se, om alt fungerede, som det skulle hos Maria. Var der uregelmæssigheder, blev de kommenteret, hvorefter jeg vildt og aggressivt tog mit helt og aldeles normale barn i forsvar.

Jeg havde dog et problem.

Længe inden mormor for alvor begyndte sine studier af Maria, blev jeg klar over, der var noget galt, selv om jeg ihærdigt forsøgte at fortrænge det.

En af de første nætter efter hjemkomsten fra sygehuset sad jeg og ammede hende i stuen. Jeg betragtede hendes ansigt og fik øje på noget, der var udefinerligt anderledes, noget jeg straks forsøgte at fornægte.

Det var svagt, men det var der. Der var ligesom noget over hende. Hun så ikke helt ud, som de andre jævnaldrende babyer.

Jeg følte lede ved det. Det var svært at forholde sig til. Det drømmebarn jeg havde fået, måtte ikke fejle noget.

Jeg husker, hvordan en frygt kom op, og en efterfølgende vrede og fordømmelse over, at jeg overhovedet kunne have tanker i den retning.

Nej, selvfølgelig var der ikke noget i vejen med Maria. Det var bare min egen frygt, der fik mig til at se spøgelse. Som en anden hønemor bevogtede jeg hende fra nu af mod alle hentydninger. Ethvert angreb blev slået tilbage med voldsomme aggressioner, mest af alt for at overbevise mig selv om, at hun var helt og aldeles normal. Ingen skulle sige noget ondt om min datter.

For hele tiden at minde mig selv om hvor normal hun var, gik jeg næsten i den modsatte grøft og lagde ekstra meget vægt på alt det, hun var god til.

Lige før Maria blev født, opstod der en konflikt mellem sundhedsplejerskerne og kommunen. Det betød, at kommunen i to-tre år ikke havde en sundhedsplejerske. Derfor blev Maria heller ikke undersøgt. Og jeg havde ikke støtte fra anden side end mormor. Først da Maria var næsten tre år, blev der igen ansat en sundhedsplejerske.

Da jeg blev gravid med Maria, var jeg ansat i en boghandel i Odense. De dårlige arbejdstider og togrejsen frem og tilbage ville bevirke, at jeg næsten ikke kunne være sammen med hende. Derfor valgte jeg at opsiges min stilling og blive hjemmegående husmor. Det kunne sagtens lade sig gøre, så længe vi boede i den lille, billige lejlighed.

Maria havde været utrolig nem og meget stille. Men mønstret begyndte at ændre sig. Hun blev mere urolig og sov kortere tid ad gangen. Hun blev mere livlig, mere vågen. Lidt efter lidt blev hun en lille rubbert. I stedet for at sove et par gange om dagen faldt hun i søvn midt under legen, og kunne så sove 5-20 min. Hvorefter der igen var drøn på.

Nu kunne hun sætte hele huset på den anden ende. Det var ikke, fordi hun var besværlig, for hun var en utrolig glad pige. Når hun smilede, strålede hele ansigtet med sådan en glans, at det smittede alle, der så det. Men hun krævede konstant opmærksomhed og underholdning.

Heldigvis tog det ikke lang tid at få gjort rent i lejligheden, og så var resten af tiden til Marias rådighed.

Det var yderst upraktisk, hun ikke havde et fast søvnmønster. Selv om vi gjorde alt for at undgå, hun faldt i søvn i utide, var det umuligt. Det gik ud over de lidt længere søvnperioder, hun burde have haft.

Hun havde et stort søvnbehov, men det var svært at få styr på. Tilsammen sov hun væsentligt mere og meget anderledes, end de to børn vi senere fik.

På hendes første cykeltur Mors Dag 1977, var hun, trods vores ihærdige kamp for at holde hende vågen, faldet i søvn hen over styret på fars cykel. Hun har været otte måneder på det tidspunkt.

Hun havde siddet foran hos Jens og sunget glædestrålende på den første del af turen. Men efterhånden havde søvnen overmandet hende, og hun snorksov resten af turen.

Også senere fik vi masser af cykelture med en sovende Maria.

En dag fandt vi hende liggende på maven, tungt sovende, med næsen dybt begravet i fars træsko. Om hun var faldet i søvn, eller det var dunsten fra træskoene, kan vi kun gisne om.

Som en kontrast til det, at hun bare faldt i søvn, så var det nødvendigt, at der var meget stille, når hun kom i seng om aftenen. Den mindste lyd, og hun var igen vågen i timer.

Maria var ni måneder gammel, da vi købte et nybygget rækkehus og hun fik nu sit eget værelse.

Da solen stod op den første dejlige sommermorgen og skinnede ind ad vinduet på hendes nye værelse, var hun omgående lysvågen. Hun lå og nynnede glad i sin seng.

- Helt ærligt Maria, klokken er fire. Du skal sove.

Men i løbet af en halv times tid tabte hun tålmodigheden. Hun mente, det var tid til at vække hele huset, så hun kunne få noget selskab.

Det var ikke til at leve med, og vi fik omgående købt et mørklægningsgardin, så vi i det mindste kunne sove til klokken

seks - halv syv om morgenen. Men morgenmenneske det blev Maria til vores store fortrydelse ved med at være.

Skår i glæden

Hen på efteråret 1977 talte Jens og jeg om, at vi måske skulle begynde de indledende øvelser til barn nummer to. Det havde været to år, inden jeg blev gravid første gang, så vi måtte hellere starte i god tid denne gang.

Allerede efter den første måned, var der bid. Det havde vi ikke regnet med. 22 måneder imellem dem var væsentligt mindre, end de omkring to et halvt til tre år vi havde tænkt os. Men så kunne de få glæde af hinanden, og det trøstede vi os med.

Det blev en lille dreng, Kristian. Født tre uger for tidligt og sultet i moders mave. En tredjedel af moderkagen havde ikke fungeret, og han kom i kuvøse med det samme. Når han lå der, lignede han mest af alt en lille 1000 g kylling.

Men han havde appetit på livet og i løbet af 14 dage var han stor nok til, at vi kunne tage ham med hjem.

Det kunne lyde som en solstrålehistorie, men så blev Kristian forkølet. Meget forkølet. Og i løbet af en uge udviklede det sig til meningitis.

Kun syv uger gammel, blev han indlagt på hospitalet. Han vejede 3500g og var ikke større, end at han kunne lægges i kuvøse. Han blev isoleret på enestue og fik fast vagt døgnet rundt.

Efter godt en uges tid viste det sig, at der også var gået betændelse i hjertemuskulaturen. Nu var vi ikke længere så sikre på, han kunne klare det.

Jeg havde inden Kristians fødsel været indlagt i to uger med fosterforgiftning. Det skete gudskelov i skolernes sommerferie, og mormor kunne derfor passe Maria mens Jens var på arbejde. Det var utroligt svært for Maria. Hun var for lille til at forstå det og alligevel yderst bevidst om, jeg ikke kunne lide hende mere, siden jeg havde forladt hende.

Hun ville ikke op til mig. Hun nægtede at reagere når jeg talte til hende. Og hun var meget bevidst om ikke at se til min side, trods mine ihærdige forsøg på at vinde hendes tillid tilbage. Ganske få gange lykkedes det for mormor at få hende til at sidde et øjeblik i fodenden af hospitalssengen, men det lykkedes mig aldrig at få øjenkontakt med hende.

Tilsyneladende var den tryghed, at jeg var hjemme, mere vigtig for hende end normalt.

Vi havde, da Maria var tre måneder gammel, været på en femdages tur til London. En dame i familien havde tilbudt os at passe Maria, mens vi var af sted. Hun havde fortalt os, at Maria intet registrerede i den alder, så vi kunne roligt tage af sted uden hende; det ville hun aldrig opdage. Blot hun fik mad og blev skiftet, var det alt rigeligt. Så vi drog af sted på ferie.

Damen kunne ikke passe Maria de sidste to dage, og derfor havde vi spurgt mormor, om hun ville tage hende de dage.

Straks efter hjemkomsten fik vi til vores forundring at vide af mormor, at Maria havde været meget ked af, vi var væk. Det kunne da ikke passe, mente vi, for vi havde jo hørt, hun slet ikke ville registrere det.

Men desværre havde mormor ret. Maria var helt bevidst om, at vi havde været væk, og det rokkede ved hendes hidtidige tryghed.

Det ærgrede os, og vi blev enige om, at vi ikke en anden gang ville tage på ferie uden hende. Men nu var det sket, og det stod ikke til at ændre.

Al uroen omkring Kristians fødsel og sygdom tog hårdt på Maria. Vi var nødt til at få hende passet, når vi skulle ud til Kristian, for hun måtte ikke komme med på hospitalet.

Dengang kunne forældre heller ikke være indlagt på hospitalet sammen med børnene.

Maria blev passet af mormor og morfar om aftenen, men vi kunne tydeligt mærke på hende, hun ikke kunne klare den

megen uorden. Hun blev mere vanskelig, og krævede nu meget mere opmærksomhed end tidligere.

Efter tre uger var Kristian ovenpå igen, han var en sej knægt, der ikke så let gav op, og vi fik ham med hjem.

Da Kristian kom hjem fra hospitalet, kunne vi ikke vende ham ryggen et øjeblik, uden at han skreg. Selvfølgelig var han bange for, at vi igen blev væk for ham. Han skulle have opbygget tilliden til, at vi ikke forlod ham.

De næste uger hang Kristian på min eller Jens' mave i en kængurusele alle de timer, han var vågen.

Maria var tydeligt jaloux på Kristian hver gang opmærksomheden blev rettet mod ham. Hun gav sig til at lave alle de ting, hun vidste, hun ikke måtte, eller spillede baby for at få vores opmærksomhed. Og kunne hun se sit snit til at lange ham en i synet, ja, så nød hun at hævne sig lidt på den lille tyv, der havde stjålet hendes mor og far og bragt så megen uro ind i hendes lille, trygge verden.

Maria glemte efterhånden, at vi havde ham hængende der på maven. Når Kristian hang der, havde vi også hænderne frie til at tage Maria op, og hun opdagede derved ikke, at han faktisk hele tiden havde kontakten med os.

Der var flere eftervirkninger af hospitalsopholdet.

Ud over det, at Kristian skulle kunne se os hele tiden, så havde han også glemt, han havde en krop.

Jeg kan stadig se ham ligge i sin liggevippestol på køkkenbordet, lige efter vi havde hentet ham fra hospitalet. De havde sagt, at nu var han rask, og der skulle ikke gøres mere.

Hovedet var vokset mere end kroppen. Han så lidt underlig ud, og jeg var lidt bange for at røre ved ham.

Det eneste, han bevægede, var øjnene. Hele hans krop lå bare stille, mens øjnene fulgte vore bevægelser. Det var uhyggeligt at se på. Ikke engang tæerne eller fingrene bevægede han.

Klappede vi grydelåg bag ryggen på ham, reagerede han heller ikke.

Jeg fortalte mormor det, og hun tog omgående kontakt til en fysioterapeut, der var ansat på den samme institution som hun.

Fysioterapeuten var meget interesseret i, hvordan man kunne hjælpe børn med hjerneskader, og hun havde skrevet bøger om børns udvikling.

Hun tilbød at undersøge Kristian for at se, hvor langt han var nået i udviklingen. Hun ville også undersøge, om han var blevet skadet af den hjernebetændelse, han havde haft.

Hun undersøgte ham meget grundigt. Så forklarede hun os, at det var meget vigtigt, han fik lært, han havde en krop. Efter alt at dømmes ville han, hvis vi gjorde, som hun sagde, kunne komme sig over sygdommen uden alvorlige mén.

Det vi skulle gøre, var at røre ham overalt og massere alle hans små lemmer. Det skulle vi gøre utallige gange om dagen. Hun mente, det var lettest at huske, hvis vi hovedsagelig gjorde det, når han skulle mades, skiftes og bades.

Derudover skulle vi lige så stille trække ham op i hænderne mange gange om dagen. Han var ude af stand til at holde sit hoved selv. Men ved at trække ham op i hænderne, ville hans bug- og nakkemusklere blive optrænet, så han til sidst selv kunne løfte hovedet.

Han var fire måneder gammel, første gang hun så ham og han var da i udvikling som en helt nyfødt baby.

Allerede efter tre dage så vi ham for første gang vippe med tæerne. Da han tre uger efter igen var til undersøgelse, roste hun ham, for nu var han næsten som en baby på et par måneder.

Vi fik nogle nye øvelser, som skulle styrke andre ting. I løbet af et halvt år indhentede han så meget, at han var godt med, og da han fyldte et år, kunne ingen længere se, han havde været syg.

Vi var utroligt privilegerede, at vi fik hjælp fra en person med sådan en viden og indsigt. Jeg er ikke sikker på, Kristian havde klaret sig uden mén, hvis vi var blevet overladt til os selv uden nogen vejledning.

Grænser

En dag lå jeg på sofaen og hvilede mig. Maria, som på det tidspunkt var knapt to år, kom og kravlede op til mig. Først lå hun lidt og puttede men efter et øjeblik begyndte hun at rode rundt.

På væggen, over sofaen, havde vi en kollage lavet af jern fra udstansninger. Den var temmelig tung, og jeg var ikke sikker på, den ville blive hængende, hvis Maria begyndte at trække i den.

Inden længe fik hun øje på den, og begyndte at rejse sig op på mig, for at nå op til den. Jeg trak hende ned og fortalte hende, den var tung, og at hun ikke måtte røre ved den. Hun var gammel nok til at forstå forbudet, men alligevel rejste hun sig igen og rakte ud efter den.

Samme tur en gang til.

- Ikke røre!

Det gentog sig gang på gang på gang. Og nu blev jeg stædig, for jeg troede ikke mine egne øjne. Det kunne ikke passe, jeg ikke kunne stoppe hende. Det var som om hun slet ikke registrerede andet end det, hun havde fået øje på. Jeg kunne ikke komme i kontakt med hende.

Det gik op for mig, at jeg ikke kunne få hende til at lade være. Hun overskred i den grad grænser, at det på en eller anden måde virkede ualmindeligt frastødende og gjorde mig meget urolig.

Det skulle vise sig, at Maria krævede en væsentlig mere fast hånd end normalt. Så fast, at det ind imellem var nødvendigt at tage meget håndgribeligt fat. Og selv om vi gjorde det, var der områder, hvor vi ikke engang med magt, kunne få hende til at høre efter. Når vi var væk, gjorde hun det blot igen. Det gik rimeligt, så længe hun var lille, men det blev ikke lettere, da hun blev større.

Det er svært at sige hvad det skyldtes. Hun indordnede sig ikke frivilligt, men gjorde tingene på sin egen måde trods gentagne irettesættelser.

Da Maria var lille, var den bløde ”- *Hvad mener du selv?*” holdning på mode. Man *talte* sine børn til rette, og lod dem selv forsøge at finde grænserne.

Men Maria kunne ikke selv finde en eneste grænse, og hun vidste hverken, hvad der var bedst for hende selv, eller hvad hun egentligt havde lyst til.

Satte vi ikke meget faste grænser, blev hun utryg og urolig. Hun blev ved med at tirre os indtil vi endelig fik taget os sammen til at være de voksne, der bestemte.

Det gav os skyldfølelse, at vi hele tiden skulle være så autoritære. At det var i en brydningstid, hvor der blev gjort oprør mod alle former for autoritet og styring, gjorde ikke forholdene lettere. Helt nye opdragelsesprincipper havde holdt deres indtog, men de virkede blot direkte modsat på Maria. De gjorde hende totalforvirret.

Det svarer lidt til, at man sætter en klump ler på en drejeskive, og så forventer, at den former sig selv til en smuk vase, når skiven sættes i rotation.

Det var fristende at give op over for hende, for hun havde en umådelig stædig natur. Det var vanskeligt ler at arbejde med, og vi måtte hele tiden klaske det sammen og begynde forfra.

Det gjorde ubeskriveligt ondt, at vi skulle være så hårde ved hende. Vi gik i stykker indvendig, hver gang vi havde et opgør og det forstærkede fordømmelsen fra de anklager vi havde hørt alt for mange gange:

- *Hun får ikke opmærksomhed nok.*
- *Det er jer, der ødelægger hende.*
- *I tager jer ikke nok af hende.*

Maria var på mange andre områder også meget fornuftig, såmænd overraskende fornuftig. Det fik gudskelov vægtskålen til at balancere.

Vi opdagede meget tidligt, at den mindste svaghed og eftergivenhed fra vores side kunne få katastrofale virkninger. Det var meget vigtigt, Jens og jeg var enige om hvor vi skulle sætte grænserne. Selvfølgelig var vi ikke altid det. Men så måtte *blive* enige. For sættes et bestemt sted skulle de. Vi var nødt til at have ekstremt faste rammer. Vi måtte ikke på noget tidspunkt slippe tøjlerne, så var kampen med at få styringen tilbage næsten uoverkommelig.

En søndag morgen havde vi givet hende et lille stykke brunsviger. Hun har ikke været mere end seks - syv måneder. Da vi ugen efter igen drak morgenkaffe, hylede hun hele tiden, fordi hun havde set brunsvigerne på bordet.

Engang gav vi hende noget slik i et supermarked. Da hun ikke fik noget næste gang, skreg hun som en gal. Så havde vi lært det, og begik ikke samme fejl en gang til.

Maria var inviteret til børnefødselsdag, da hun var to år. Alle børnene havde fået hver en lille pose med slik. Maria syntes godt nok indholdet i den pose havde nogle flotte farver, og der var også kugler i, og de kunne trille. Om hun ikke spiste det?? Næ, hun ikke engang forsøgte. Maria var næsten tre år, inden hun fik slik første gang.

Det at Maria ikke var vant til at få noget, når vi var ude at handle, havde især min søster nydt. Hun havde lagt mærke til de mange skrigende børn og var stolt over, at hun kunne gå rundt og se på hvad som helst med Maria, uden hun bad om at få noget. Både legetøj og slik kunne de i fred og fordragelighed beskue uden en eneste tåre til afsked.

I min søsters hjem kom vi ofte. Hun samlede på mange småting som kunne friste små sjæle til at pille. Hun havde i børnehøjde en meget stor mængde nøgleringe hængende i sirlige rækker. Kristian og Maria elskede at se på dem. Men de vidste, de ikke måtte røre dem. Hos min søster var der helt faste og klare regler for, hvad man måtte og hvad man ikke måtte.

Hun havde så til gengæld et meget stort syltetøjsglas med alverdens små nipsgenstande i. Indholdet i det glas måtte de lege

med. Og selv om hun havde stengulv, slog de aldrig glasset i stykker, men var meget varsomme.

Kun én gang er Kristian kommet med en nøglering, en dobbeltdækkerbus, og før nogen nåede at reagere, havde han sagt: – *Se hvor fin!* Og så var han væk igen og nøgleringen hang på sin plads.

Den slags regler var simple at holde, mens hun var lille, men det blev meget vanskeligere, jo større hun blev.

Da Maria var to et halvt år og Kristian et halvt år, fik jeg arbejde indenfor hjemmeplejen.

Der var ingen daginstitutionspladser ledige. Heldigvis trådte en veninde hjælpende til, og indvilligede i at passe børnene.

Det var barskt sådan at skulle væk fra dem. Men det var lige så dramatisk en omvæltning for dem.

Da vi nåede sommerferien og igen var sammen med dem i hele ferien, kunne vi mærke, der var sket en vældig forandring med Maria.

Kristian klarede det meget fint, han var, som han hele tiden havde været. Men Maria var blevet frygteligt bange og utryk. Om natten vågnede hun skrigende op, og vi kunne næsten ikke få hende til at falde til ro igen. Hun var bange for alting, og vi skulle være hos hende hele tiden. Det hjalp i løbet af ferien, og hun faldt rimeligt til ro, inden vi igen skulle på arbejde.

Der blev en ledig plads i børnehaven, da hun var tre år, og vi valgte at sige ja til pladsen. Samtidig fik Kristian plads i dagpleje hos en ældre dame.

Kristian var der ingen problemer med.

Men det at få Maria i børnehave var lidt af en prøvelse både for børnehaven og for os. Hun var dybt ulykkelig og græd det meste af dagen i lang tid, inden hun til sidst vænnede sig nogenlunde til det.

Det var en børnehave med en god disciplin. Der var mange faste regler og der blev holdt orden og ro, uden at børnene mistede deres frihed.

Det var af stor betydning, hvem der tog imod Maria om morgenen i børnehaven. Vidste hun, det var den ældre skrappe og ret ukærlig dame, så var hun komplet umulig, når hun skulle af sted.

Damen, som hadede at børn græd, blev så ubehageligt til mode og usikker når Maria kom stillende, at hun, for at få hende til at falde til ro, ”købte” hende med slik. Det virkede tildels, selv om det ikke var særligt pædagogisk, men hvad skulle hun stille op med det umulige barn? Heldigvis afløste denne dame kun i de perioder, hvor der var ferie.

Maria fik også, helt imod reglerne, lov til at følge os til døren. Der stod hun så med sine røde øjne og vinkede farvel til os hver morgen.

For Maria var hvert eneste farvel dybt tragisk, som et dødsfald.

Det var værre efter hver weekend, og det var helt galt efter ferierne. Det kunne tage flere uger, inden hun var tryk efter en sommerferie.

Det blev lidt bedre, da Kristian også startede i børnehaven. Men da Maria skulle flyttes op på stuen for de store, brød hendes verden sammen. Børnehaven kunne godt se problemet, og vi var så heldige, de gav Maria lov til at komme tilbage til de små. Hun fik lov til at forblive på samme stue som Kristian og blev først flyttet op på den store stue da Kristian og dem der var jævnaldrende med ham, blev rykket op.

Medens Maria gik i børnehaven, fik vi for alvor at se hvad der skete, når hun fik slappe tøjler.

I en sommerferie, hvor det ikke var muligt for os at få ferie samtidig med børnehaven, måtte Maria i ferien anbringes i en anden børnehaven.

Hver dag, når hun kom hjem fra børnehaven, havde vi hende ”hængende i gardinerne”. Hun fór rundt i huset og røg op på bordene. Der kravlede hun rundt som en anden abe, medens hun råbte og skreg. Hun tegnede på vinduerne, smed rundt med legetøjet og var helt og aldeles ustyrlig.

Maria kunne slet ikke administrere den frihed, der var i den børnehave hun var på ferie i. Når hun kom hjem, fortsatte hun i flere timer ”på de høje nagler”. Det var en kamp at få hende til at falde til ro igen.

Nu fik vi rigtigt at føle, hvilken betydning faste rammer havde for Maria. Den orden og disciplin der herskede i hendes egen børnehave, blev ofte kritiseret som gammeldags. Men den var med til at give hende en tryghed og en ro, hun ikke kunne få i de almindelige børnehaver.

I den børnehave hvor hun var på ferie, var der heller ingen af børnene der sov til middag. Efter nogle dage med et totalt umuligt og træt barn, der havde dinglet fra side til side, bag på cyklen hjem fra børnehaven, fordi hun snorksov, bad jeg dem om at lægge hende til at sove til middag. Det havde vakt stor forargelse, at jeg ville have den store pige til at sove til middag. Men Marias søvnbehov lå væsentligt over, hvad der var normalt. Heldigvis havde de et tumlerum med madrasser, hvor de modstridende lagde hende. Så blev hun igen sig selv, den glade, livlige Maria, og vi havde det, trods hendes hyperaktivitet, meget mere hyggeligt, når vi kom hjem med hende.

Maria var faktisk omkring fem - seks år, inden vi fik nogenlunde styr på det med søvnen. Hun sov stadig til middag, som den eneste af de store børn i børnehaven, lige til hun begyndte i børnehaveklasse. Og siden hen har det altid været vigtigt, hun ikke blev overtræt.

I forholdet til begge de to katte, vi har haft, havde vi det problem, at hun ikke *kunne* lade dem være i fred. Lige meget hvor mange irettesættelser hun fik, så snuppede hun dem hele tiden, også selv om det var de andre børns tur til at kæle med dem.

Den første kat fik vi, da Maria var syv år og Miss Duchess har vi endnu. Fik hun øje på den, stilede hun direkte hen imod den, og intet kunne holde hende tilbage. Og selv i dag drager synet af en kat Maria som en magnet; den må tages op og aes hvad enten den vil eller ej.

Det var svært at takle Maria. Kristian var væsentligt mere snu og fandt hurtigt ud af, hvordan han undgik konflikter med os. Han var en nem dreng og havde en medfødt velopdragenhed med en stænk af dovenskab.

De ulykker han lavede var få. Bad jeg ham blive i haven, gik han ingen steder uden først at bede om lov.

Men også han havde mange sammenstød med Maria hvilket var helt forståeligt. Selv om de legede godt det meste af tiden, så kunne Kristian i perioder ikke holde sin søster ud. Han havde samme problem med hende, som vi andre havde. Hun overskred hans grænser, ville bestemme det hele og stoppede ikke, når han bad hende om det.

Når hun på denne måde var grænseoverskridende og ville bestemme det hele, fik vi at se, at heller ikke Kristian var uden temperament. Der blev smækket med nogle døre og råbt meget højt.

Marias grænseoversskridende måde at være på, er en del af forklaringen på, hvorfor hun havde så mange konflikter.

Se mig !

Stolt som en pave stod Maria klar til afgang med sin lille røde skoletaske på ryggen den første dag, hun skulle begynde i skole.

Det var i august 1982, kort før hun fyldte seks år. Hun havde glædet sig meget. Nu var hun stor.

Den skole vi havde valgt Maria skulle gå i, var en lilleskole med omkring 50 elever. I Marias klasse var der kun 8 elever fordelt på børnehave-, første- og anden klasse. Skolen lå lige ved siden af børnehaven og det gjorde det let for os at aflevere børnene om morgenen.

Jeg var i efteråret 1981 startet på den etårige uddannelse som sygehjælper i Odense. De skiftende tider, lange arbejdsdage og turen frem og tilbage gjorde, at det var Jens der langt de fleste dage skulle aflevere og hente børnene.

Det havde bekymret os meget, hvordan vi skulle løse problemet med at få passet Maria før og efter skoletid. Hun var slet ikke moden til selv at gå ned til fritidshjemmet. At cykle ville hun slet ikke kunne klare, det var hun alt for usikker i trafikken til. Det ville være nødvendigt, der hver dag var en, der kunne følge hende derned både før og efter skoletid. Ja, hun kunne knapt klare de hundrede meter der var mellem børnehaven og skolen.

Vi tog en snak med kommunen om problemet, og fik der at vide, vi kunne beholde Maria i børnehaven, indtil hun skulle starte i første klasse.

Skolen havde et specielt undervisningssystem. Det skulle især egne sig godt til børn med indlæringsvanskeligheder og børn som ikke var skolemodne. Det var opfundet af den italiensk læge Maria Montessori.

Børnene fik lov til selv at vælge de aktiviteter, de ville beskæftige sig med. Materialerne var lavet til træning af sanserne og faglig indlæring. Det betød, at undervisningsmaterialerne var

lavet, så de både var leg og undervisning. Umiddelbart så det ud til at være alle tiders gode ide. Vi havde ikke noget at sammenligne med, så vi stolede på, det var den bedste løsning for Maria.

Hun var også meget glad for skolen i starten og ikke i tvivl om, hvilke aktiviteter hun skulle vælge. Hun lagde puslespil, tegnede, og legede ivrigt med alle de legesager, der var baseret på formsansen.

Maria havde altid elsket puslespil.

I løbet af det første halve år hun gik i børnehave, lærte hun at lægge alle puslespillene på hendes stue. Derefter måtte pædagogerne hente de puslespil der var på stuen for de store. Inden længe kunne hun også lægge dem.

Pædagogerne fandt hurtigt ud af, at de kunne udnyttede Marias evner. Ingen af dem kunne nemlig lægge puslespillene lige så hurtigt som Maria. Herefter blev det hver dag hendes opgave at lægge puslespillene i orden og på plads.

Maria var ekstrem på dette ene punkt.

Tupperware har i mange år solgt en puslebold. Allerede da Maria var to år kunne hun komme klodserne i uden problemer. Og til Kristians et års fødselsdag, to måneder inden hun fyldte tre år, konkurrerede vi voksne med hende på tid. Ingen af os kunne hurtigere end Maria komme klodserne i bolden.

Maria blev hurtigt meget glad for sin lærer i skolen. Vi mærkede det på den måde, at hun hele tiden talte om læreren. Vi begyndte at synes hendes interesse for læreren var lige stor nok, men slog det hen med, at det var fordi, det var en god skole.

Efter de første par konsultationer der blev holdt på skolen, begyndte vi dog at undre os. Der var nogle ting læreren forsøgte at sige, men det faldt ligesom til jorden, og blev ikke til mere end nogle vage hentydninger, so vi så gik og tyggede på bagefter.

Vi fandt efterhånden ud af, at læreren var overbevist om, at Maria var et stærkt forsømt barn især hvad opmærksomhed angik.

Maria, som jo mestrede kunsten at vinde opmærksomhed, og læreren, som ikke anede uråd, blev derfor meget hjertelige venner. Så gode venner at Maria benyttede ethvert ledigt øjeblik, til at kravle op på hendes skød.

Læreren, som syntes, det var synd for det stakkels forsømte barn, sad troligt dag ud og dag ind med barnet på skødet.

Da det havde stået på over et år, og barnet stadig ikke var blevet mæt, begyndte hun at blive irriteret på Maria. Men det var ikke sådan til lige at få hende til at slippe sit tag igen. Kreativ, som Maria var, når det drejede sig om at blive set, fandt hun blot på nye påskud for at få dækket sit behov for opmærksomhed.

På et tidspunkt blev det toiletbesøg i timerne.

Maria havde haft svært ved at blive renlig. Hun var stor inden hun var helt renlig om dagen og vi måtte, lige til hun var 10-12 år, tage hende op hver aften, inden vi gik i seng og sætte hende på toilettet, ellers var sengen våd næste morgen.

Også i løbet af dagen var hun meget oftere på toilettet end normalt. Men hun kunne sagtens holde sig en hel time, hvis hun skulle. Tilsyneladende var hun meget mere følsom overfor den besked blæren afgiver, når der er noget i den end andre, og hun havde meget svært ved at abstrahere overfor den impuls, og blev voldsomt urolig og irriteret, hvis der ikke lige var et toilet indenfor rækkevidde.

Nu fandt hun så på, at hun skulle på toilette i timerne. Så skete der da i det mindste noget og hun blev igen genstand for opmærksomhed. Inden vi så os om, var hun afsted mange gange hver time.

Vi fik besked om at tage hende til læge. Men Maria havde ikke blærebetændelse. Det var blot en dårlig vane, og der skulle lidt fasthed til at bryde det mønster.

Til at starte med bedyrede hun, hun virkelig skulle på toilette, og at hun ikke kunne vente. Men forbudet mod at bruge timerne,

som også blev bekræftet her hjemme fra virkede. Da hun måtte bruge frikvarteret til toiletbesøg, var det ikke nær så spændende mere.

Efter at jeg havde færdiggjort uddannelsen som sygehjælper, fik jeg ansættelse på et plejehjem. I foråret 1983 skiftede jeg stilling til nattevagt. Stillingen var kun på 32 timer hver 14. dag og da vagterne lå i forbindelse med weekenden, kunne Jens passe børnene medens jeg sov. Som supplement fik jeg to korte aftenvagter på hver fire timer hver 14. dag.

På den måde var jeg hjemme hver dag. Kun hver 14. dag skulle jeg sove fire formiddage. Vi kunne nu tage Kristian ud af børnehaven. Han var en stille og rolig dreng, og selv om han kun var fem år, lavede han aldrig ulykker eller gik sin vej. Kun ganske få gange har han vækket mig. Når det var godt vejr kunne jeg høre ham køre med biler i haven.

Samtidig undgik vi, at Maria skulle på fritidshjemmet da hun startede i første klasse. Jeg kunne nu selv køre hende til og fra skole.

Med starten af første klasse, begyndte livets alvor at stramme sit tag om Maria. Hidtil havde hele skolegangen udelukkende drejet sig om leg og sjov. Hun skulle nu til at lære noget fornuftigt, men gav ikke frivilligt afkald på alle de dejlige klodser og spil. Til sidst begyndte hendes lærer at klage over, hun ikke ville lave andet end at lege.

- Du kan ikke blive ved med at tegne og lægge puslespil!

Men det kunne Maria da sagtens, det var hun rigtig god til.

I sommeren 1983 blev Jens og jeg enige om, at rækkehuset var ved at være for småt, og vi besluttede os for at bygge et større hus.

Valget faldt på et træhus, da ingen i familien kunne mure.

Det blev et halvt år med hårdt slid.

Byggeriet var på mange måder en dejlig tid. Børnene fandt hurtigt to børn at lege med. Bo og Bos lillesøster Sandra, som

godt nok var fire-fem år yngre end Maria, men som netop derfor passede fint til hende.

De kom næsten hver dag og legede med børnene. Bo var en dejlig, rolig og trofast dreng som ikke let blev slået af pinden. Når vi spurgte ham, hvor gammel han var, svarede han altid:

- *Det ved jeg ikke.*

- Hvor gammel er Sandra.

- *Det ved jeg heller ikke.*

Han var gammel, inden han fik styr på det og det morer vi os stadig over, når han besøger os.

Børnene kunne tumle frit på byggegrunden. Der var store bunker af jord. Dem rullede de ned ad i murerbaljerne. De byggede huler og fik lov til at lege med alle de kasserede materialer og morede sig kosteligt.

Eftersom arbejdet altid fortsatte til midnat, ja, så kørte maskinerne på fulde drøn. Børnene, som nu var fem og syv år, blev om aftenen lagt til at sove på en madras. Ved siden af dem stod en rundsav og en kompressor. Det vænnede de sig hurtigt til, og de vågnede ikke engang, når de blev båret ud i bilen og kørt ned til lejligheden.

Selve byggeriet tog godt fire måneder, og vi nåede lige at få godkendt huset, så vi kunne holde jul i det.

I den tid, vi arbejdede med at bygge huset, sakkede Maria lige så umærkeligt bag ud i skolen. Vi havde ikke tid til at tage os af eventuelle lektier, og regnede med, det nok gik alligevel. Hun var lige startet i første klasse, og der er normalt ikke flere lektier, end de kan nå at lave i skolen.

Først efter jul fik vi igen tid til at tage os af hende.

De skulle lære at læse med ordbilleder, men der spillede Marias hukommelse hurtigt fallit. Hun kunne ikke genkende ordene. Derfor forsøgte hun at huske indholdet udenad. Heller ikke det kunne hun. Efterhånden som de kom længere frem i læsebogen, kom hendes mangler tydeligere frem. Hun gættede på hvad der stod og gættede forkert de fleste gange. Kom de samme ord, som hun før havde set i et andet sammenhæng,

anede hun ikke hvad der stod. Så i virkeligheden lærte hun ikke ret meget.

Hun havde umådeligt svært ved at få lært alfabetet, og selv i dag kan det svipse. Hun havde svært ved at huske bogstavernes navne. Hun byttede om på D og B, M og N, Q og P, kunne ikke huske navnene på Ø og Å, og heller ikke kende forskel på dem.

Tallene fra 1 – 10 gik rimeligt. Straks der kom to eller flere decimaler blev det svært.

Kristian startede i børnehaveklassen, da Maria skulle i anden klasse. Det var i sommeren 1984.

Det gik fint de første par dage, og vi var trygge ved, at de skulle gå i samme klasse.

Men allerede efter få dage begyndte Kristian at blive ked af det. Han græd når han skulle af sted i skole om morgenen. Maria fortalte, at han også sad og græd i timerne. Det undrede os, for det lignede ham ikke.

Godt nok havde han gået hjemme hos mig et års tid, men at dét skulle gøre, at han reagerede sådan, undrede os. Der havde trods alt aldrig været problemer med ham i børnehaven.

- *Hun skælder så meget ud*, klagede Kristian, da vi spurgte ham ud.

Maria havde i længere tid været ked af det, men det var vi vant til. Sådan havde det også været i børnehaven, det meste af tiden, så det tog vi os ikke særligt af. Men da Maria begyndte at fable noget om, at hun ikke kom op i tredje klasse, begyndte vi at spidse øren.

Det havde nu stået på i en måneds tid, og vi tog derfor kontakt med skolen. Det viste sig, efter et større detektivarbejde, at den lærer, der havde tredje og fjerde klasse, havde klaget over, de elever hun lige havde modtaget, dem, der kom fra Marias klasse. De var alt for langt bagud i forhold til det pensum, der forventedes af den aldersgruppe.

Marias lærer var derfor begyndt at true eleverne, der nu var startet i anden klasse med, at de ikke ville komme i tredje klasse, hvis de ikke fik lært det, de skulle.

Vi funderede over, hvad vi kunne gøre og tog en samtale med en inspektør på en anden privatskole. Da der var plads til børnene på skolen, valgte vi at flytte dem begge.

Inspektøren havde spurgt til Marias standpunkt, og da vi ikke vidste bedre, svarede vi, at vi regnede med, hun fulgte nogenlunde med.

Desværre viste det sig hurtigt, hun ikke var nået nær så langt, som de elever hun kom til at gå i klasse med. Og selv om hun knoklede for at indhente dem, så kunne hun ikke.

Den dag de startede på den nye skole skulle Kristian møde en time senere end Maria. Det gik fint at få afleveret Maria men Kristian hylede højt hele vejen hen til børnehaveklassen, alt imens han holdt fast om mine ben i håbet om at undgå det forestående onde.

Med drengen slæbende hen ad gulvet arriverede vi i klasselokalet. Han rejste sig, og stod nu bag mine ben og kiggede forsigtigt på de andre elever, som allerede var stærkt optaget af at lege.

Pludselig lød der et stille:

- Hej Bo. Hej Frederik, Hej Birgitte, Hej Henrik...

Det havde vist sig, at han allerede kendte en stor del af de elever, han skulle gå i klasse sammen med. Henrik og Frederik var legekammerater og Henrik havde været nabo til os, da vi boede i rækkehuset. Bo var Kristians legekammeret, og Birgitte var hans kusine. Da læreren dukkede op i klassen og så Kristian ligge og slå på gulvet sammen med de andre drenge, kommenterede hun det med et:

- Goddag Kristian, og velkommen, du ser ud til at være faldet godt til allerede.

Det var dejligt og Kristian kom til at gå i en god klasse.

På den nye skole fik Maria igen en kvindelig klasselærer. Hun fik også hurtigt, et godt forhold til hende. Umiddelbart var jeg glad for, hun syntes om den nye lærer, men havde også i baghovedet, hvad den sidste klasselærer havde fortalt.

Det havde været længe, inden vi fandt ud af, hvor galt det egentlig stod til på den gamle skole. I grunden tror jeg først det rigtigt gik op for os, da Kristian og Maria skulle flytte skole, og læreren kom med bemærkninger om, hvor meget hun havde måttet sidde med Maria på skødet.

På skødet? Det chokerede os. Hun sad da vel ikke på skødet af sin lærer? Vi valgte at tie stille, nu var det alligevel for sent at gøre noget ved det.

Igen begyndte Maria at tale vældig meget om den nye lærer. Vi havde alvorligt indprentet Maria, at hun ikke under nogen omstændigheder måtte sidde på skødet af den nye lærer. Det måtte ikke gå, som det havde gjort med læreren på den foregående skole.

Det forbud respekterede Maria. I stedet benyttede hun enhver lejlighed til at være lige ved siden af læreren, og sad så helt oppe ved kateteret.

Hun fik sig hurtigt nogle venner blandt klassekammeraterne, men venskabet med pigerne holdt ikke. Efter det første år var der kun et par drenge tilbage, som hun havde det godt sammen med.

De to drenge var selv meget anderledes end resten af klassen, og måske var det netop derfor, de fandt sammen og accepterede Maria i deres gruppe.

Den ene dreng kendte Maria godt i forvejen.

Vi var en gruppe på fem mødre, der havde holdt sammen siden fødslen af vore børn. Det var en fast tradition, at vi holdt børnenes fødselsdage hvert år.

Netop denne dreng havde, siden han var helt lille, altid haft stor kærlighed til Maria. Han skulle helst røre ved hende, især hendes flotte, mørke hår. Det fandt hun sig ikke altid i, og ind imellem måtte vi redde hende fra bejleren, som ivrigt forfulgte hende på alle fire.

Han havde alt, hvad der sig høre til en rigtig husholdning. Han ønskede sig altid køkkenudstyr til sin fødselsdag. Vi var alle sikre på, han engang skulle være kok. Men han er i stedet ved at uddanne sig til psykolog. Verden er forunderlig.

Derudover var han ekstremt god til at tegne. Maria og han deltog i samtlige tegnekurrencer, der blev udskrevet i byen. Og næsten altid vandt han hovedpræmien, og Maria kom som den evige toer.

Den anden af drengene var klassens tykke dreng; styrtende morsom og den som kunne karikere alle de kendte og underholde hele skolen. Han ville være skuespiller, når han blev stor, og det er han faktisk også blevet.

I sommerferien mellem tredje og fjerde klasse var Maria utroligt sårbar og græd meget. Det undrede os, men da Maria er meget åben, varede det ikke længe, inden der begyndte at sive lidt ud, og vi fandt årsagen til hendes sorg.

- Jeg savner min lærer. Jeg savner hende så meget, jeg ikke kan holde det ud. Jeg vil bare være sammen med hende, bare hele tiden.

Det kunne selvfølgelig ikke lade sig gøre, og heldigvis boede læreren langt ude på landet.

Man kan sige, hun var forelsket. Det er det bedste og mest passende ord, der mest nøjagtigt forklarer, hvordan hun havde det.

Der var noget helt galt i, at hun havde denne måde at reagere på. Hun ville hellere være sammen med sin lærer end med os forældre, og det krævede megen visdom fra os, at få vendt situationen, men det lykkedes heldigvis i løbet af sommerferien.

I virkeligheden kunne hun heller ikke undvære nogen af os. Hvis jeg var væk savnede hun mig. Når Jens ind imellem tog på kursus, græd hun hele ugen, indtil han igen kom hjem.

Hun havde i sommerferien, da hun var otte år, og igen da hun var ni år, været med en gruppe på koloni i en uge.

Lederen af denne gruppe havde hun også sådan et "forelsket" forhold til. Men straks hun kom af sted på ferie, forvandlede det

forhold sig. I stedet for at elske at være sammen med hende, ville hun hjem igen, fordi hun savnede os så forfærdeligt.

Det havde begge gange været et mareridt, både for hende og for lederne. Under det sidste ophold, måtte de lægge Maria til at sove i deres eget værelse, for at få nattero.

Børnene måtte ikke ringe hjem, mens de var der. Men de var nødt til at lade Maria snakke med mig hver dag. Hver dag ville hun hjem, og hver dag overtalte jeg hende til at blive endnu en dag.

Hun har her som voksen fortalt, at hun det tredje år nervøst holdt øje med opslagstavlen. Der kom ingen gul seddel på den, og det betød, hun slap for at komme på koloni.

Maria havde et umætteligt behov for at få opmærksomhed. Hun bare elskede, når alle koncentrerede sig 200% om hende. Hun kunne underholde og styre en hel forsamling.

Hun sugede opmærksomhed til sig, og benyttede enhver lejlighed til at komme i centrum hos andre personer.

Det skete, når vi var ude at handle, at hun faldt i snak med folk. De syntes, hun var en sød lille pige, men hendes frimodighed lå langt over, hvad der var normalt.

Umiddelbart kunne det se sjovt og fascinerende ud. Det virkede på den, der ikke kendte hende, ofte blot som om hun havde en helt naturlig frimodighed og var yderst tillidsfuld. Hun kunne sågar finde på at sætte sig op på skødet af vildt fremmede mennesker, blot de smilede til hende.

Var vi i byen, eller havde vi gæster og der i selskabet var en enkelt, som morede sig med at lege med hende, kunne vedkommende godt regne med at være underholdt og beskæftiget hele aftenen. Hun slap ikke sit bytte frivilligt.

Det forhold havde hun også til mormor. Mormor ofrede sig hundrede procent for Maria. Hun var hendes øjsten. Og da Maria havde magiske evner i forhold til det at vinde opmærksomheden, kom de andre børnebørn let til at stå i skyggen.

Måske var det også, fordi mormor før alle andre fornemme, der var noget, der var anderledes ved Maria, at hun tog sig så meget af hende. Hun ønskede af hjertet at hjælpe hende med alle de mange ting, der voldte hende besvær.

Mormors dybe engagement kunne, selv for mig der trods alt var voksen, ind imellem irritere mig så meget, at jeg endte med at blive jaloux på mit eget barn.

Maria og jeg havde somme tider en kamp om, hvem der skulle have mormors og andre gæsters opmærksomhed, og i de fleste tilfælde var det Maria, der gik af med sejren.

Samtidig kunne jeg sagtens se det fornuftige i, at Maria først og fremmest blev "fyldt op". Dog var "tanken" ind imellem stor som et hav. Det kunne være svært, især for gæsterne men også for mormor, at sætte grænsen for hvornår der var fyldt nok på.

I foråret 1984 kom vi til tro på Jesus. I løbet af to måneder gav vi alle fire vores liv til ham og en hel ny tilværelse med Bibelen som brugsanvisning, og et personligt bønnevenskab med Jesus, begyndte at ændre vores tilværelse.

Vi havde for længst indset, at vi havde brug for ekstraordinær hjælp, for at få Maria til at fungere normalt. Alle konflikterne og hendes vanskelige væremåde, gjorde det svært for os, og alle andre, at holde af hende.

Når vi viste hende omsorg og gav hende opmærksomhed, sugede hun sig så fast til os, at vi måtte skubbe hende væk, for at få hende på afstand igen. Ingen havde i længden overskud til at give hende al den opmærksomhed og nærhed hun krævede og det var med til at få hende til at føle sig kasseret og uønsket. Set i forhold til hvor meget opmærksomhed de andre børn fik, havde hun ingen grund til klage, men hun havde svært ved at tro på, at vi elskede hende, fordi hendes behov var så abnormt stort.

Vi havde engang prøvet at lade hende sidde så meget på skødet af os, som hun havde behov for. Hun sad der uge ud og uge ind. Ideen var god og rigtig, og ville under normale omstændigheder have gjort, at hun til sidst ikke gad sidde der

mere og var blevet fyldt op. Men for Maria var der ingen ændringer, hendes behov for opmærksomhed forblev på samme højde.

I forsøget på at blive begivenhedernes centrum forsøgte hun sig på et tidligt tidspunkt med ulykker. Negativ opmærksomhed var bedre end ingen opmærksomhed. Hellere en vred mor eller far end en fraværende. Det var en svær balance. Vi kunne ved at aflede hende med legetøj, musik, spil eller evt. en tur udenfor, ofte undgå at skælde ud, og dermed afværge konflikter. Når hun opførte sig pænt, gav vi hende respons på hendes positive opførsel, og forsøgte at tillægge dårlig opførsel mindst mulig opmærksomhed. Og det virkede. Hun opgav sine unoder, da de ikke virkede efter hensigten, nemlig at få vores opmærksomhed.

Det var umådeligt svært at forstå Marias natur. Selv om jeg og især mormor, pløjede den ene psykologibog igennem efter den anden, kunne vi ikke finde megen hjælp.

På et tidspunkt under læsningen af Bibelen, var vi faldet over linierne: - *Han læger vore sår, og - Kom ikke det svundne i hu, tænk ikke på fortidens dage! Thi se, nu skaber jeg nyt, alt spirer det, ser I det ikke.* Vi havde virkelig brug for, at der blev skabt nyt i forholdet til Maria.

En dag bad jeg i fortvivlelse Jesus om et tegn på, at han ville tage sig af vore problemer:

- *Hvis Maria, når hun kommer hjem fra skole, kommer hen og tager om mig og siger: "Mor jeg elsker dig." Så vil jeg tage det som et tegn fra dig på, at du, Jesus, har hånd om vore situation, og at du vil hjælpe os.*

Det har hun aldrig sagt, og hun har ingen grund til at sige det, for vi har heller aldrig sagt til hende, at vi elsker hende.

Jeg gik i gang med husarbejdet og glemte hurtigt, hvad jeg havde bedt om.

Da Maria kom hjem fra skole og stadig stod i gangen med sin skoletaske på ryggen, kiggede hun på mig med et pudsigt udtryk i ansigtet.

Hun tog sin skoletaske af og satte den på gulvet.

Derefter stillede hun direkte hen mod mig i køkkenet, tog armene omkring mig, lagde hovedet ind på min mave og sagde:

- Mor jeg elsker dig!

- Jeg elsker også dig Maria, og du må undskylde, at jeg ikke er bedre til at vise det.

Vi græd begge to. Det var de bedste ord, jeg nogensinde havde hørt. Nu vidste jeg med sikkerhed, at Jesus ville hjælpe os. Måden, han gjorde det på, kom en hel del bag på os.

Egentlig havde kampene med Maria, og Kristians sygdom helt taget pippet fra os, og vi havde svoret, at vi aldrig ville have flere børn.

Flere i vores omgangskreds havde i morskab spurgt os, hvorfor der var tre børneværelser i det nye hus, om vi måske havde planlagt at få et barn mere?

Vildt og aggressivt proklamerede vi, at vi aldrig i livet skulle have flere børn. Men Himmelen havde en anden plan. Efter alle problemerne omkring det at få børn, havde vi i høj grad brug for at opleve, at børn var en velsignelse.

Meget mod vores egen vilje, begyndte Jens og jeg at se babyer og gravide kvinder overalt. Ingen af os talte til den anden om det.

Kampen imod trangen til at få et barn mere blev efterhånden så hård, at jeg ikke længere kunne udholde det, og jeg fandt på en ide.

Jeg vidste, at Jens aldrig ville sige ja til at få et barn mere, så jeg valgte at fortælle ham om det. Det var en eftermiddag. Han var lige kommet hjem fra arbejde. Vi sad i køkkenet med en tår kaffe.

Forsigtigt fremstammede jeg, at der var noget meget vigtigt jeg ville tale med ham om.

Til min store overraskelse, sagde han, inden jeg overhovedet nåede at sige mere, at vi skulle have et barn mere. Jesus havde i lang tid talt til ham om, at det ville være med til at læge sårene fra de to første børn, og ændre vores forhold til dem.

Det blev en lille pige som fik navnet Susanne, der betyder lilje. Hun blev født i marts 1986.

Susanne var de første tre uger en tro kopi af Maria. En køn lille pige med langt mørkt hår. De to lignede hinanden som to dråber vand. De skelede oven i købet på samme øje.

Det, at de lignede hinanden så meget, var som at begynde helt forfra, og det ændrede vores forhold til Maria.

Da dét var på plads, skiftede Susanne udseende. Hun blev helt lyshåret ligesom Kristian, uden at miste et eneste hår og hun blev efterhånden helt sin egen. Selv det øje hun skelede på, gled på plads.

Det skal nok komme

Maria var 9 år og gik i tredje klasse, da mormor en dag kom for at ”fri ” til os.

Mormor var ved at være færdig med sin videreuddannelse som tale-høre-pædagog. Og da hun manglede én at skrive om i sin afsluttende eksamensopgave, havde hun gået og funderet over, om hun kunne overtale os til at låne hende Maria.

- Nej, det kan jeg godt love dig du ikke må. Jeg skal under ingen omstændigheder have hende stemplet. Så kommer hendes papirer til at ligge hos psykologerne, og alle og enhver kan få indsigt i dem.

Vi havde endnu ikke helt erkendt, der var noget i vejen med Maria. Trods alle de vanskeligheder vi havde med hende, angreb vi stadig enhver, der vovede at komme med hentydninger til de problemer hun havde. Det, at hun overhovedet turde spørge, tog jeg nærmest som en fornærmelse. Hvordan ville hun overhovedet kunne bruge Maria i en opgave.

Men så let gav mormor ikke op.

- Maria har nogle vanskeligheder med sproget, og du ved, hun ikke kan kende forskel på en del af bogstaverne. Det er den slags, det hovedsageligt handler om.

Det måtte jeg trods alt indrømme og gav derefter modstræbende mormor lov på den betingelse, at der ikke senere ville kunne findes noget skriftligt om hende nogen steder.

Hun tog kontakt med uddannelsesstedet og fik lov til at få stemplet opgaven *hemmelig*. Det betød, at kun vi som forældre kunne give tilladelse til, at nogen fik indsigt i sagen, når først mormor havde bestået sin eksamen.

Det var en meget større opgave, end vi havde forestillet os.

Maria skulle til undersøgelse både hos ørelæge og øjenlæge.

Hun skulle testes af en psykolog, og så var der mormors opgave.

Vi fik aldrig den helt store indsigt i, hvad der egentligt foregik. Men de to fik ”noget” sammen.

Opgaven var meget omfattende. Maria blev prøvet på alle områder. Der blev testet finmotorik og grovmotorik. Hun skulle stå på et ben med lukkede øjne. Det kunne hun ikke. Fingrene skulle mødes præcist med spidserne mod hinanden. Det kunne hun heller ikke. Forståelsen af sproget, formsans, tegneopgaver, ja, der var ikke de prøver, hun ikke gennemgik.

Ind imellem demonstrerede Maria stolt, hvad hun og mormor havde lavet. Men de fleste gange, kunne hun ikke huske, hvad det var, når vi spurgte hende.

Hun kom hos mormor i ugevis, for mormor kunne kun arbejde med Maria ganske kort tid, inden Maria var så uopmærksom, at arbejdet måtte indstilles for ikke at ødelægge resultatet. Nogle gange kunne hun klare næsten en time, andre gange kun fem-ti minutter. Der var også dage hvor mormor slet ikke kunne fange Marias opmærksomhed, og hun måtte disse dage helt opgive at lave noget med hende.

Mormor begyndte nu forsigtigt at fortælle os om nogle af de fund, hun havde gjort. Der var problemer med grov-motorikken. Det mente jeg ikke kunne passe, da hun jo cyklede tidligt. Men så forklarede mormor lidt mere om, hvordan det blev testet, og så var der ingen tvivl. Også finmotorikken var der problemer med.

- Jamen hun er så dygtig til at tegne, protesterede jeg.

Men også der måtte jeg overgive mig, når jeg hørte, hvilke øvelser hun ikke kunne. Indlæringen var det helt galt med, men det var vi efterhånden blevet klar over.

Perception, altså hvordan hun opfattede sine omgivelser, det at få ordnet sanseindtrykkene, jo, også dér var der alt for mange problemer til, vi kunne undgå at lægge mærke til det.

Mormor vidste udmærket, hvor svært vi havde ved at acceptere Marias problemer. Derfor var hun også yderst forsigtig, når hun forklarede os om det, der for eksempel var med Marias

balance. Først gjorde hun sig umage med at forklare, hvordan Maria klarede prøverne. Dernæst fortalte hun hvordan det egentlig skulle have været.

Når vi kom med klager over Maria, så vendte mormor det ofte rundt og forklarede, at netop på dette punkt havde hun også observeret dette og hint.

På den måde vænnede hun os langsomt til det faktum, at Marias problemer ikke bare var dårlig opdragelse eller mangel på opmærksomhed og kærlighed, som vi så ofte havde fået stukket i hovedet, endda også fra hende selv.

Det lettede, men gjorde på en måde også ansvaret større. Vi kunne ikke længere tillade os at beskyldte Maria for sløseri, dovenskab, eller hvad vi nu ellers i irritation over hendes evindelige problemer, havde kastet i ansigtet på hende. Der var noget helt håndgribeligt galt med Maria.

Jeg fornemmede, det nok kom en hel del bag på mormor, at Maria trods alt havde så mange problemer som prøverne viste.

I hvert fald tog mormor kontakt med en neurolog, som hun kendte, og som havde et stort indblik i hjerneskader. Sammen nåede de frem til, at de ikke helt vidste, hvad det var, der var galt med Maria, men at det mest af alt lignede det, der kaldes MBD altså Minimal Brain Dysfunction.

En ting var de helt enige om. Der var noget galt. Neurologen vidste også, der var nye ting på vej angående børn med disse mindre hjerneskader, men længere kunne de ikke komme.

Vi kunne ikke gå nogen steder hen. Ingen vidste noget. Heller ikke de psykologer, der senere så på hende. De trak på skuldrene og kunne blot konstatere, det ikke var, som det skulle være. De kunne se, hun havde en del problemer med hukommelsen og indlæringen, at sproget var dårligt og hendes ordforråd lille. De kunne tilbyde hjælp til dansk og stort set ikke mere.

Til gengæld var mormor, efter hun havde lavet opgaven færdig, altid parat til at snakke med os om Maria.

Mormor og Maria bestod eksamen som tale-høre-pædagog med en flot karakter og konklusionen på hele mormors eksamensopgave blev:

Det skal nok komme.

Fra asken til ilden

Da Maria i 1987 startede i femte klasse, var det, som om gassen gik af ballonen. 11 år var hun nu. De skulle til at have engelsk, og det var simpelthen bare for meget oven i alle de andre ting, hun havde vanskeligt ved. Mormor tilbød derfor at give Maria ekstraundervisning i engelsk, hvilket vi med tak tog imod.

Hun havde fået specialundervisning i dansk i fjerde klasse og var igen indstillet til det i femte klasse.

Hver gang, hun skulle lave lektier, sad hun bare opgivende og sagde, hun ikke kunne finde ud af det.

Det var nu gået op for os, hvor meget hun i virkeligheden var bagud. Vi tog den alvorlige beslutning at tale med skolen om, at få hende sat en klasse ned.

Måske kunne det give hende et pusterum, så hun kunne samle kræfter til at komme ovenpå igen.

- Vi har ventet på, I selv skulle sige det.

Vi undrede os lidt over, at skolen ikke var kommet med udspillet noget tidligere. Det var trods alt lærerne, der vidste, hvordan Marias standpunkt var sammenlignet med de andre børn.

Maria blev sat en klasse ned, og det er et traume kun den, der har prøvet det, kan sætte sig ind i.

Eleverne drillede hende ikke som sådan, men hun blev nu ignoreret af de gamle klassekammerater. Hun hørte ikke længere til i den klasse. Så behøvede de ikke hilse på hende længere eller tale med hende. Leg kunne slet ikke komme på tale.

Det var barsk for hende sådan pludselig at miste alle klassekammeraterne, alt imens hun dagligt så dem, uden at de "så" hende.

Den klasse, hun nu kom i, var en ret stor klasse med mange drenge og ganske få piger. En meget urolig klasse.

Maria kunne ikke falde til i den nye klasse. Hun var blevet rykket ned hen på efteråret, og da vi nåede foråret, blev vi enige om, at der måtte gøres noget. Det her kunne ikke fortsætte.

Der var en skole i det boligområde, hvor vi boede. Den skole havde desværre altid haft et dårligt rygte. Det var årsag til, at vore børn ikke gik i den.

Maria ville ikke flytte til den skole. Også hun havde hørt meget negativt om den.

Vi prøvede at snakke med nogle forældrepar der havde børn på skolen. Det viste sig at de alle var godt tilfreds. Dog blev vi rådet til at vælge A-blokken, da den havde de bedste lærere.

Derefter tog deres børn nogle samtaler med Maria, og de fortalte hende, hvordan skolen fungerede. De fik derved overtalt hende til at flytte skole endnu en gang.

Desværre var der ikke plads i A-blokken, hvilket ærgrede os, dog valgte vi at flytte hende alligevel.

Skolen var forholdsvis ny og moderne indrettet. Den havde bl.a. en stor sportshal og sportsanlæg. Skolen deltog med de andre kommuneskoler i byen i fælles idrætsdage og der var idrætskonkurrencer en gang om året.

De to privatskoler børnene havde gået på havde aldrig været med til kommuneskolernes arrangementer, og de havde heller ikke idrætsanlæg.

På den nye skole kom børnene både på udflugter og på lejrskole. Maria var bl.a. en tur på Samsø. På de andre skoler, havde børnene kun været på weekend i en spejderhytte lige udenfor byen et par gange.

Maria kom hjem og fortalte om alle de ting de oplevede. Det havde vist sig at vore børn var gode til idræt, og i særdeleshed til løb. Derfor blev Kristian meget hurtigt misundelig på Maria, over de gode forhold, hun nu havde fået. Og til vores overraskelse bad han et halvt år efter om at blive flyttet til Marias skole. Han var heldig at komme i A-blokken.

Allerede første dag Maria startede på den nye skole, havde hun en af pigerne med hjem efter skoletid. Bedre start kunne hun

næsten ikke få, og vi var lykkelig på hendes vegne. Måske var alle de mange problemer nu løst.

Maria fik en klasselærer, som var meget ivrig efter at hjælpe hende. Det tydede godt, og til at starte med gik det fint.

Maria var glad for, hun var flyttet og lavede lidt op igen. Det var dog en stakket frist; der begyndte så småt at opstå konflikter mellem Maria og klassen.

Jeg spurgte Maria, hvorfor hun ikke en gang imellem tog den pige med hjem, som var her den første dag. Men jeg fik et afvisende og snerrende svar om, at pigen drillede og havde fortalt klassen grimme ting.

Jeg foreslog, hun prøvede andre, og en dag lykkedes det igen for hende at finde en legekammerat. De svor hinanden evigt venskab, men evigheden var kort.

Maria sad forleden og fortalte om det. Hun sagde så, at hun skam havde haft den pige som veninde *meget* længe, hvortil vi spurgte: - *Hvor længe?*

- *I fem måneder.*

Jeg må indrømme, vi skrupgrinede, Susanne og jeg.

- *Fem måneder, det er da ikke længe, svarede vi i munden på hinanden.*

- *Det var enormt længe for mig dengang. Hun var den, jeg havde længst i hele skoletiden.*

Maria opdagede til sin overraskelse, at hun i forhold til de andre elever havde et par fag, hun var god til. Det ene var kristendom og det andet var naturfag. Det var som at blive levende igen, pludselig at opdage, der var noget hun kunne.

Hun fulgte ivrigt med i timerne og havde så at sige, hånden oppe hele tiden. Jeg kom jævnlige på skolen i den første tid, da jeg var klar over, der hurtigt kunne opstå problemer.

En dag tog en af lærerne mig til side og fortalte om Marias iver.

- *Du kan vel godt se, det er et problem!*

Jeg gloede måbende på læreren.

- De andre elever får aldrig en chance, så jeg har måtte bede hende tie stille, og lade være med at række hånden så meget op.

Jeg kunne ikke tro mine egne ører. Nu havde hun haft det så svært, og endelig var der noget hun duede til, og så måtte hun ikke deltage.

Det gjorde Maria meget ondt, og de andre elever begyndte at drille hende. De havde hørt, hun var blevet irettesat, og det benyttede de sig af. Det var en god anledning til at moppe hende. De kaldte hende fesser eller professor.

Maria blev nu mere stille og indelukket. Det havde virkelig knækket hendes tillid til den lærer, og desværre ændrede læreren aldrig sin negative holdning til Maria.

Når der i almindelighed opstod problemer, gik klasselæreren straks imellem og forklarede de andre elever, de ikke måtte være så ondskabsfulde over for Maria.

Det varede meget længe, inden vi kunne gennemskue, hvad der foregik. Maria fik på denne konto en del opmærksomhed fra de voksne, og det var naturligvis noget, hun var glad for. Desværre havde det den negative konsekvens, at det gjorde hende endnu mere udsat og sårbar i klassen.

Ingen ville have med hende at gøre. Ingen ville sidde ved siden af hende. Ingen ville lave gruppearbejde med hende.

De smed med hendes taske. Ødelagde det ryglæn hun i håndarbejde havde syet til sin stol. Smed rundt med hendes cykel. De hånedes hendes tøj, uanset hvad hun havde på.

Det blev nogle svære og triste år for Maria.

Der var enkelte piger, som ind imellem forbarmede sig og var sammen med Maria efter skoletid, men det var med fare for selv at blive mobbet, de gjorde det.

Når de igen kom i skole, ville selv samme pige ikke have noget med Maria at gøre, og deltog i mobningen på lige fod med de andre.

Det var svært for Maria at forholde sig til.

- Når vi er alene, er de for mig, når vi kommer i klassen, er de imod mig, fortalte Maria.

Blev det afsløret, de havde været sammen, ville ”gårsdagens veninde” ihærdigt benægte for ikke at komme i klammeri med de andre elever i klassen. Det ville nemlig medføre, at hun havde ”lus”.

Maria har i sin dagbog skrevet:

- I dag var det en god dag, det var ikke mig, der havde lus. I dag var det en af drengene i stedet.

Den pige, hun havde med hjemme den første dag, viste sig at være den pige, som hele klassen hidtil havde moppet. Det var moderen selv som nogle år efter fortalte, hvordan det altid havde været hendes datter, der havde stået for skud.

Moderen havde været glad for, at Maria nu var kommet i klassen, for så blev hendes datter ikke længere drillet. Det var hårdt at høre, men bekræftede blot det Maria selv fortalte om klassen.

Nu var det blevet Marias tur til at se mobningens hæslige ansigt.

I de klasser hun kom fra, var hun ikke blevet mobbet, selv om hun var anderledes, hun havde det bare ikke så let i klassen. Hun var Maria, og det var det.

Efterhånden som Maria blev stærkere og fik det bedre, begyndte hun at blive træt af rollen som offer. Hun gjorde oprør og fik nu, til vores store overraskelse, mange problemer med klasselæreren.

Vi havde mange og lange samtaler med Maria herhjemme om reaktionsmønstre. Vi havde altid lært vore børn, de ikke måtte slå. Men da hun nu gik i syvende klasse, og stadig var udsat for så mange alvorlige angreb, både i og udenfor skoletid, må jeg indrømme, jeg ikke kunne holde det ud længere.

Hun havde fortalt, at nogle af drengene altid var efter hende og ville tæve hende. En dag blev det for meget, og jeg spurgte hende:

- Sig mig en gang, er du ikke større end dem?*
- Jo!*
- Er du ikke også stærkere?*

- Jo! Det tror jeg.

- Næste gang de truer dig, så vend dig om og true dem med tærsk, hvis de rører dig.

Den tog hun til sig. Da det skete igen, gjorde hun som jeg havde sagt, og knægtene stak halen mellem benene.

Det gav nyt mod. Hun gik til modangreb hver gang, hun blev angrebet. Der kom til at flyve en del effekter gennem klasselokalet. Enkelte drenge blev skubbet, én fik en dør i ansigtet og nogle blev taget fast i kraven og sat til vægs. De opdagede, til deres store overraskelse, at Maria var stærk og havde temperament, og det indgød dem stor respekt.

Dette nye look gjorde klasselæreren til en alvorlig modstander. Hun havde i flere år hjulpet Maria, og nu, hvor Maria blev selvhjulpen, blev hun vred på hende og vendte sig imod hende. Det skuffede Maria.

- Tænk, at hun ikke kan glæde sig over, jeg bliver stærkere, men i stedet bliver vred på mig, sagde Maria, da det gik op for hende, hvad der var sket.

Et andet problem var Marias stærke tro på Jesus. Hendes interesse for Bibelens historier og hendes mod til at stå frem og bekende det. Især i kristendoms timerne blev det et problem.

Godt nok underviste den lærer, der i sin tid havde bedt Maria tie i timerne, i kristendom, men hun var modstander af det, hun underviste i, og indrømmede det gerne offentligt. Her kom Maria så og greb forstyrrende ind i hendes allerede tilrettelagte undervisning.

Og Maria var ikke bleg for at rette læreren, hvis hun talte imod det, der stod i Bibelen og det skete jævnlige. Derfor havde Maria som stor elev nogle gevaldige sammenstød med denne og flere af de andre lærere.

Der opstod, da Maria gik i de store klasser, blandt lærerstaben på skolen en overdreven interesse for det alternative, indianernes og østens mystik samt det okkulte.

Da en del af lærerne begyndte at inddrage disse emner i deres undervisningen protesterede Maria, og advarende til dem om, hvilke farer der var, ved at bevæge sig ind på disse områder.

Når de spillede New Age afslapningsmusik og der skulle være meditation, kom Maria til at ryste over hele kroppen. Hun fik det så dårligt, hun måtte skynde sig ud. Hun kunne simpelthen ikke være i lokalet.

Til at starte med vidste hun ikke, hvad det var, og forstod ikke hvorfor hun reagerede så voldsomt.

Men det viste sig at Kristian og Susanne reagerede på samme måde.

Susanne, som på det tidspunkt gik i første klasse og ingen forstand havde på den slags, kom en dag hjem fra skole og var helt ulykkelig.

- Vores lærer har spillet noget frygteligt musik. Jeg kunne ikke holde ud at høre det, men turde ikke rejse mig og gå. Græd hun hjerteskrærende.

Senere blev vi klar over, vi alle oplevede et stor ubehag, når der blev spillet New Age musik. Og det viste sig, at det gjorde mange af de andre kristne også.

Jeg tog en snak med Susannes lærer. Det var ganske rigtigt New Age musik, hun havde spillet. Jeg bad om at få Susanne fritaget for at deltage i det. Jeg forklarede læreren, at New Age musik var åndeligt inspireret og det ikke var Guds Ånd, men en anden ånd der var inspirationskilden til det. Derfor kunne vi som kristne ikke holde ud at deltage, når det blev spillet. Heller ikke meditation, drømmerejser og lignende, hvor deltageren overgiver sig og åbner sig for den åndelige verden, kunne vi deltage i. Vi tilhørte Jesus, og havde overgivet os til Ham.

Læreren valgte, efter at jeg havde forklaret hende sammenhængen, helt at undlade at bruge det i Susannes klasse.

En enkelt gang blev Maria alligevel narret til at deltage i noget. En af lærerne havde fortalt, at tryk avler modtryk. Med den begrundelse underviste læreren børnene i, hvordan de, efter at

have presset hænderne mod dørkarmen i en åben dør, ville opleve, at armene automatisk løftede sig.

En tilsyneladende morsom og uskyldig leg.

Maria kom glædestrålende hjem og demonstrerede det.

Jeg havde aldrig hørt om det før, men fik en vældig uro i hjertet, og tænkte på pilekvisten.

Lige efter, jeg havde lært Jens at kende, fortalte han, han kunne finde vand med en pilekvist.

Det betog mig. Jeg syntes, det var sejt, han havde sådanne evner.

En dag spurgte han, om jeg ikke ville prøve. Lidt modvilligt tog jeg pilekvisten i hænderne. Efter hans anvisning om, hvordan den skulle holdes, vandrede jeg frem og tilbage over plænen vildt spændt på at opleve pinden dreje sig mod jorden.

Jeg gik og gik, men der skete intet. Den var totalt død og reagerede ikke på noget som helst. Dybt skuffet kom jeg tilbage til Jens.

- Nu skal jeg hjælpe dig.

Jens stillede sig bag mig og lagde sine hænder på mine. Så gik vi sammen ned over plænen, og nu skete der noget.

Den begyndte at vride sig i mine hænder.

- Kan du mærke det, nu sker der noget.

Jo tak, det kunne jeg. Lige meget hvor meget jeg holdt fast, kunne jeg ikke forhindre den i at dreje i mine hænder og pege mod jorden. - Så slap han mine hænder.

- Prøv selv !

Nu tog jeg en tur alene. Det virkede, jeg var lykkelig.

Men hvad var det for noget, og hvorfor fik jeg det først, da han lagde hænder på mig?

Nu stod Maria så der med hænderne løftet.

- Prøv det mor, det er vældigt sjovt.

Gode råd var dyre. Jeg stillede mig ind i døråbningen og bad Jesus afsløre, hvad der var tale om. Jeg pressede af alle kræfter. Stod ud på gulvet. Klask! Mine arme faldt ned langs siden.

- Hvorfor kan du ikke, mor?

- Det ved jeg ikke, men prøv du at stille dig ind igen, og bed så i tunger til Jesus imens.

Hun pressede igen af alle kræfter, mens hun bad det bedste, hun havde lært. Så gik hun et skridt frem, og stillede sig igen ud på gulvet. Klask! Nu løftede hendes arme sig ikke men faldt ned langs siden. I samme sekund armene faldt ned, fór der en iskold substans forbi os, og vi gøs begge to.

- Hvad var det? spurgte Maria nervøst og forskrækket.

- Det var det, der løftede dine arme!

Denne oplevelse gjorde Marias modstand, mod det lærerne bød eleverne endnu stærkere. Hun var oprørt over, de pådannede eleverne ting, de ikke selv anede hvad var.

Derfor begyndte hun at inddrage sin tro i det, hun skrev i dansk. Det gjorde klasselæreren så rasende, at hun nægtede at rette hendes stil. Maria mente, hun havde samme ret til at proklamere sin tro, som de havde til at pådanne eleverne deres. Det straffede læreren ved hele tiden at give Maria bundkarakterer.

Også Kristian tog på et tidspunkt kampen op. Han var ellers så stille, men da hans lærer også begyndte med drømmerejser, røgelse og stearinlys, syntes også han, grænsen var nået.

De problemer der var i Marias klasse, fik mig til at spørge hende, om hun ville flytte skole igen, hvortil hun svarede:

- Jeg ved, hvad jeg har, jeg kender mit helvede, og jeg ved ikke, hvad det næste kan blive, tænk, hvis det bliver værre, nej, så hellere blive i det jeg kender.

Uden tvivl en vis beslutning.

Hvad mener du...? Huske!

- *Hvad er det, du ser?*

- *En kærlighedsfilm.*

- *Den er engelsk. Du forstår jo ikke, hvad de siger!*

- *Ork jo!*

Vi var lige kommet hjem og havde fundet Maria stærkt optaget af en film i fjernsynet. Den var næsten færdig, da vi kom, og vi gav hende derfor lov til at se slutningen.

Hun har været otte eller ni år. Hun kunne endnu ikke læse underteksterne og heller ikke forstå engelsk.

Bagefter spurgte vi hende, hvad filmen havde handlet om. Og så forklarede hun meget detaljeret filmens indhold. Men også hvad folk havde sagt og følt.

Vi undrede os. Det var usædvanligt, hun kunne få så meget ud af at se en film uden at kunne forstå et ord.

Da Maria nåede teenagealderen, den alder hvor hun kunne begynde at diskutere og hvor sproget var så godt, hun verbalt kunne give udtryk for meninger og holdninger, fandt vi ud af, at Maria aflæste kropssprog i stedet for at lytte til de ord, der blev talt.

Det var vanskeligt for hende at forstå hvad folk mente, når de sagde noget til hende. Det var som om hun ikke kunne sætte de mange ord sammen til sætninger, hun kunne få en mening ud af.

Ved at aflæse kropssprog kompenserede hun for den manglende forståelse af sproget. I stedet gættede hun på, hvad der var blevet sagt.

Hun var i overført betydning døv.

Det der gav hende de største problemer var, at kropssproget og det talte ord i mange tilfælde ikke stemte overens.

Når vi talte med hende, fik hun ofte en helt forkert forståelse af, hvad der var blevet sagt.

Det gav os ind imellem nogle gevaldige sammenstød. Hun var sikker på, det hun genfortalte var det, vi havde sagt. Men i virkeligheden var det det hun havde følt og læst, og ikke den rette ordlyd af det, der var blevet sagt.

Når vi bad hende gentage noget af det, vi havde sagt til hende, kunne vi ofte slet ikke genkende det, hun fortalte. Det gav både hende og os mange problemer.

Kristian kom os til hjælp adskillige gange.

Han havde tit overhørt vore samtaler og kunne over for Maria gentage, hvad vi virkelig havde sagt.

Til sidst måtte hun bøje sig og indrømme, hun tog fejl. Men det holdt hårdt, hun var stædig og stejl og havde svært ved at acceptere sine fejltagelser (og hvem har ikke det?).

Ganske langsomt gik det op for hende selv, hvad det var der skete, og vi fik hende til at lytte til vore ord i stedet for at føle.

Vi forklarede hende, hun ikke på forhånd måtte tro, hun kunne regne ud, hvad det var, vi ville sige. Hun skulle lære at lytte.

Det var en gevaldig hjælp at finde ud af det. Derved undgik vi, og hun selv, en hel del konflikter også i forhold til andre mennesker.

En aften fortalte Maria os, at Sandra, den legekammeret hun havde haft, siden vi byggede huset, en aften havde siddet og fortalt hende om, hvordan hun havde set på Maria som barn.

Det der gjorde det dybeste indtryk på Maria var, at hun selv kunne tage så eftertrykkeligt fejl. En hel masse af det hun i mange år havde troet Sandra mente om hende, viste sig at ligge meget langt fra virkeligheden.

Den eneste konklusion hun kunne uddrage af det, var at hun havde læst pigens kropssprog forkert. Det gav stof til eftertanke. Samtidig blev det også lettere at forstå, hvorfor hun i årenes løb havde haft så mange konflikter både med voksne og med børn.

En af de ting Maria også havde store problemer med, var hukommelsen. Det gjorde at hendes almenviden ind imellem var

meget mangelfuld. Vi blev ofte overraskede over de ting hun ikke vidste eller kunne. Ganske almindelig viden, som ingen ville drømme om, hun endnu ikke havde lært.

Faktisk var Maria mere end gammel nok til at have styr på ugedagenes navne, da vi til vores forundring opdagede, hun ikke kunne dem. Vi begyndte at terpe dem med hende.

- *Mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag, lørdag, søndag*, forfra og om og om igen.

Men hver gang kom det fra hende:

- *Mandag, tirsdag, onsdag, fredag, lørdag, søndag*.

Det var dog ufatteligt, og som en, der havde let ved at lære, stod jeg totalt uforstående overfor det. Igen og igen glemte hun torsdag.

Jeg blev vred og troede, hun tog gas på mig.

- *Ok, du bliver siddende der på stolen, indtil du husker at tage torsdag med*.

Alting skulle gentages og gentages for Maria. På et eller andet tidspunkt, gled det over i langtidshukommelsen, og først da kunne hun huske det.

Hun fik ikke lært at tage torsdag med og jeg husker ikke enden på den historie. Desværre husker Maria med gru torsdag. Jeg har måttet undskylde mange gange overfor hende, at jeg ingen forståelse havde for de vanskeligheder, hun havde med indlæringen.

Det tog hende måneder at få flyttet det lærte fra korttidshukommelsen over i langtidshukommelsen. Men I den kamp kom hendes stædighed hende til hjælp. Hun opdagede, det mange gange var et spørgsmål om ihærdighed. Hvis hun blev ved, og blev ved, fik hun det i de fleste tilfælde lært. Men der var desværre, som med bogstaverne, lærdom der bare ikke ville sætte sig fast lige meget hvor hårdt hun arbejdede på det.

I matematik så vi tydeligt hvordan hendes ihærdige kamp gav sejr. Især kampen med divisionsstykkerne.

Vi "gik på loftet" og "hentede æbler", vi skar "lagkager" ud, vi regnede i "sodavand", "mælk" og "fløde". Alt, hvad der kunne

hjælpe hende til at forstå det, blev prøvet, og alligevel tog det uger, inden hun pludselig kunne udbryde.

- *Nåh, sådan! Nu forstår jeg.*

Og så kunne hun det, og blev endda ganske god til det.

Ofte sad hun to timer for at få lavet blot det mest almindelige som læsning og regning. Vi måtte være hos hende hele tiden, ellers mistede hun koncentrationen, og fik ikke lavet det hun skulle. Gik vi fra hende og kom tilbage 10 min. senere, sad hun bare og kiggede, og havde intet lavet.

Maria kunne virke så uendelig uintelligent, og alligevel *vidste* vi, at det var hun absolut *ikke*. Det var blot som om "indlæringshullet" var for småt, derfor tog det lang tid at fylde på. Man kan sammenligne det med det at fylde saft i en flaske gennem en tragt. Hældes der for hurtigt løber saften ud over det hele og spildes.

Den dårlige korttidshukommelse gav også andre problemer. Ofte misforstod hun hvad vi sagde, når vi bad hende om at gøre noget for os. Samtidig kunne hun heller ikke huske alle de ting, vi havde bedt hende om at lave. Hun ordnede derfor kun en enkelt eller to, af de måske tre-fire ting, hun var blevet bedt om.

Det var frustrerende og årsag til mange konflikter, indtil vi fandt ud af, det ikke var med vilje, hun ikke havde gjort tingene.

Hun kunne simpelthen ikke huske, hvad vi havde bedt hende om. Det vi havde sagt eksisterede slet ikke. Selv om vi bedyrede at vi havde bedt hende om at sørge for noget, så havde hun slet ikke hørt det. Hvis vi ville være sikre på, det blev udført korrekt, skulle det skrives op.

Maria havde svært ved selv at regne tingene ud. Hun kunne ikke ret godt se konsekvenserne af sine handlinger. Det kom der ind imellem nogle meget pudsige oplevelser ud af.

Første gang jeg bad hende om at sætte kartofler over, kom hun ikke vand på. Jeg havde jo ikke direkte sagt, der skulle vand på, og hun kunne ikke selv regne det ud, trods det, hun havde set mig sætte kartofler over masser af gange. Det lugtede mere end

fælt, da jeg kom hjem og fandt en meget sort gryde stående i blød i køkkenvasken.

Kristian havde været redningsmanden. Han havde fortalt hende, at der selvfølgelig skulle vand i gryden, hvis kartoflerne skulle koges.

- *Nåh ja, det ved jeg da egentligt godt*, var kommentaren fra Maria.

På den anden side havde hun også en helt fantastisk evne til at overraske os.

Pludselig havde hun ryddet op i hele huset. Alting lå perfekt i små stakke, og der var som blæst.

Et lille men skal dog tilføjes. Vi skulle altid huske, at gå stakken af aviser og reklamer igennem bagefter. Hun kunne nemlig ikke skelne girokort og andre vigtige papirer fra det, der blot skulle kasseres. Samtidig havde hun heller ikke spor sans for, hvor tingenes plads var, og det kunne vare måneder, inden vi igen fandt dem efter hendes kærlighedsakt. Hun kunne desværre heller ikke selv huske, hvor hun havde lagt dem. Men kært var det.

Kreativitet

- *Christina, du er Maria!*

Christina får stoppet en pude ind under kjolen og et tørklæde viklet løst om håret.

- *Og så kommer du ridende på æslet. - Susanne du er Josef!*

Susanne bliver stillet op foran med kæphesten i hånden, mens Christina skræver hen over stangen.

- *Og så af sted til Betlehem.*

Nogle stole udgør stalden, og Jesus lægges i den lille dukkeseng, svøbt i et gult, hæklet sjal.

Fødslen er vel overstået. Guds Søn ligger og sover, da hyrden ankommer.

Desværre er der kun én hyrde i dag, den anden blev syg og meldte afbud til morgen.

Det kniber med hovedbeklædningen til hyrden, og Line, som spiller hyrde, udstyres derfor med en lille madras fra dukkevognen.

- *Du skal stå der. - Nej, sådan skal du ikke gøre. - Du sætter dig der. - Hold den her, lidt højere, ja sådan. - Så sætter vi æslet her. - Det ser fint ud.*

- *MOAR! Kom og tag et billede af børnene.*

Maria havde gjort klar til fotografering med det helt store krybbespil. Hun styrede hele slagets gang. Alle kulisser var på plads. De små dagplejebørn sad roligt og smilende på hver sin plads.

Det var fra hende næsten alle ideerne kom, og det virkede, som om hun med sin effektivitet var i stand til at tryllebinde alle de øvrige medspillere. De parerede ordre, og gjorde som hun sagde med største fornøjelse.

De elskede, når Maria legede med dem. Hendes iderigdom var som selve livets kilde. Der var ingen grænser for, hvad hun

kunne stille på benene. For mig, var det næsten som at få en fritime, når Maria gik i gang. Hun havde et godt tag på børnene, og hun holdt inderligt af dem. Men det var hende der bestemte, og kommandoerne hørtes konstant.

Maria havde ingen problemer med de små, men når det kom til hendes jævnaldrende, var det ikke uden sammenstød.

Derfor fandt hun også altid børn at lege med, som var to til fem år yngre end hun selv.

Heldigvis boede der ud over Sandra og Bo også andre yngre piger og drenge, som hun legede meget med, og som hun også fungerede rimeligt godt sammen med. Men de, der var på alder med hende selv, kunne hun sjældent forliges med ret længe ad gangen.

Ind imellem skete det, at der var nogle fra klassen, som forbarmede sig over hende, men det holdt aldrig ret længe, så "havde de ikke tid" længere.

Vi havde også en del problemer med, at nogle flokke, hovedsageligt bestående af drenge, råbte og skreg efter hende, mens hun og Kristian legede i haven. Det var ikke til at vide, hvad der var årsagen, men Maria var let at drille. Hun "hoppede på den" og kunne ikke gennemskue, om det var pjat eller alvor, men reagerede direkte på det der blev sagt.

Det dejlige ved Maria var, at hun ikke bar nag, når de blev uvenner, men lynhurtigt igen opsøgte legekammeraterne.

Det var ind imellem også et problem, for hun blev nogle gange afvist på så håndfaste måder, at hun kom grædende hjem.

Maria flygtede ofte ind i sin egen verden. Første gang, vi så det, var den jul, hvor hun var to et halvt år. Vi havde givet hende et dukkehus. Det var dukkehuset fra Sesamstrasse, et tysk børneprogram som Maria elskede at se.

Alle juledagene stod hun ved sofabordet og legede med sit dukkehus. Hun var helt opslugt og væk i sin leg. Nok lidt længere væk end vi brød os om. Og vi undrede os.

Vi kunne tidligt se, Maria ville blive god til at tegne. Hendes tegninger var ualmindelig detaljerede og præcise. Når hun tegnede et køkken, var det lige til at gå ind og lave et måltid mad i. Grydelapperne, viskestykket og forklædet hang på sin plads, og køkkenredskaberne var sirligt ophængt på væggen – der manglede intet. Hendes iagttagelsesevne var yderst veludviklet.

Samtidig kunne vi også se, hun brugte tegningerne som virkelighedsflugt. Når hun havde en svær periode, sad hun alene på sit værelse og tegnede i timevis og somme tider i dagevis.

Det samme gjaldt hendes leg med Barbiedukkerne og legoklodserne.

Maria var helt utroligt kreativ. Når hun legede med sine Barbiedukker, lavede hun opstillinger, der var så flotte, at det tog mælet fra alle der så det. Der var ikke det, hun ikke kunne finde på at bruge lige fra knapper og æsker til små klude og pelsstykker. Og når opstillingen var færdig, lignede det et eventyr. Ingen anede, hvad det var lavet af, før de gik tæt på, så de kunne se det i detaljer.

Det samme skete med Legoklodserne. At se interiøret i hendes huse var som at læse i Bo Bedre.

Hun kunne sidde i dagevis på sit værelse for lukket dør. Og så pludselig, efter alt var pakket væk, kom hun igen ud fra sin selvvalgte isolation.

Som et plaster på nogle af hendes mange sår lykkedes det os at få hende i erhvervspraktik på Lego.

Vi var så heldige, at lederen for den afdeling på Lego, hvor de lavede figurerne til parken, var en af de unge, der kom til tro på Jesus samtidig med os. Han arrangerede at hun kom i praktik, både i reklameafdelingen og i hans egen afdeling. Samtidig fik hun lov til at bo hos ham og hans kone den uge, hun var der.

Det var et dejligt løft for hendes selvtillid. Praktikken gik fint, det havde været en oplevelse. Også selv om hun misforstod lederen, og nåede at ødelægge sin figur på fabrikken, inden han fik den at se. Senere lavede hun dog en hjemme hos ham selv,

som hun fik ros for. – *Hvis du kommer og søger arbejde, og du så laver sådan en figur, så antager vi dig.* Havde han sagt til hende.

Også musik elskede Maria.

Hun havde øjensynlig arvet kærligheden til den fra mormor. Allerede da hun var tre-fire måneder gammel, forsøgte hun at nynne med, når vi sang. Da hun kunne sidde op selv, sad hun og dansede, straks vi spillede musik. Senere, da hun lige havde lært at stå op, stod hun og holdt fast i sofabordet og vrikkede ivrigt med i takt til musikken.

Ofte når vi besøgte mormor og morfar, satte morfar musik på, blot for at se Maria danse. Det så herligt ud.

Både mormor og morfar, men også min søster og svigerinde, sang i sangkor.

Ja, faktisk sang mormor altid. Hun sang så meget og så højt, at vi som børn havde været temmelig flove af det. Hendes sang kunne høres langt op og ned ad gaden, og ingen var i tvivl om, at min mor var i køkkenet.

Også de gange vi var i kirke, havde hun sunget med en sådan kraft i stemmen, at kordegnen lige så godt kunne have taget sig en fridag. Mest pinligt, syntes vi det var, hvis hun sang forkert. Det gjorde hun så eftertrykkeligt til min broders konfirmation, at hun blev genstand for en hel del opmærksomhed, alt imens vi alle knækkede sammen af grin.

Egentlig var det lidt af en oplevelse at komme i kirke med mine forældre. Min far havde vanskeligt ved at bevare en anstændig maske længe nok til at få overstået den kirkelige højtidelighed.

Han havde en evne til altid at kommentere et eller andet på et højest upassende tidspunkt, så vi knækkede skrupgrinende sammen.

Som til mit bryllup. Vi stod meget højtidelige klar til at gå op ad kirkegulvet, da han stille vendte sig til mig og sagde:

- *Næææ! Du har jo fået ny kjole!*

Så var den højtidelighed brudt og alt det jeg med omhu havde indstuderet om bryllup, forduftede. I stedet for at gå langsomt og sirligt op ad gulvet, stæsedede jeg mod alteret - og Jens.

Da vi kom i mål kommenterede min far det med et: - *Det var ellers ikke et maratonløb!*

Efterhånden som Maria blev lidt større, blev det et fast ritual at hun og mormor gennemgik de fleste sange i Marias sangbog, hver gang mormor kom på besøg. Når Maria var hos mormor og morfar, tog de sig også lige en sangtime der.

Hun sang altid og var en meget glad pige. Hun elskede at optræde og gjorde det meget tit. Når hun begyndte at synge, forsvandt hun ofte ind i sin helt egen verden, hvor ingen andre fik lov at komme ind. Hun stillede sig op på et bord eller en stol og sang så af fulde hals til et usynligt publikum.

Om sommeren gik hun ud på terrassen med sin lille guitar. Dengang var der bart og åbent, så man kunne ses og høres langt omkring. Der stod hun i sin lille kjole og underholdt hele boligområdet med højlydt sang til fede hjemmelavede guitar-toner. Det var utroligt morsomt men kunne ind imellem grænse til det pinlige. Havde hun haft en hat stående, var der uden tvivl blevet lagt adskillige mønter i den.

Maria var ikke blevet døbt som lille, men det fortrød vi, og da hun var halvandet år, bestemte vi os for at få orden på den sag.

For at vænne hende til at komme i kirke, tog vi af sted søndagen før dåben. Det gik ganske fint, og vi så med fortrøstning frem til dagen.

På selve dagen, søndagen efter, var vi igen forsamlede i kirken. Vi sad og ventede på at komme i gang med højtideligheden - iklædt det stiveste puds. Alt så ud til at forløbe planmæssigt.

Maria havde siddet ganske stille ved siden af mig. Men i samme øjeblik orglet satte i gang med det helt store forspil, rejste hun sig resolut op, drejede rundt på bænken og stemte i med den største operastemme, hun kunne præstere, alt imens den stakkels kordegn sank sammen af grin. Vi havde aldrig før set ham

fortrække en mine under en gudstjeneste. Nu måtte han vende ryggen til menigheden, indtil han igen fik lagt sit ansigt i de rigtige folder.

Maria kunne de fleste melodier rimeligt, men når det kom til teksterne, var der et stort problem.

En dag stod hun på sit lille grønne bord og sang af fulde hals.

Jeg lyttede og funderede over, hvad det var hun sang, og da det havde stået på en rum tid, kom jeg i tanke om, at hun gentagne gange havde hørt melodierne fra filmen Grease. Det hun sang var:

- *You're the one that I love, u,uu,u, Honey!*

Hendes sprog var meget dårligt. Hun havde kun et lille ordforråd og byttede rundt på ordstillingen, samtidig med at hun, for at kompensere for manglerne, selv opfandt nye ord.

Det allerførste forståelige ord jeg hørte hende sige, var det tyske ord Keks. Hun havde i fjernsynet set Sesamstrasse. Da hun blev større, kaldte hun det Gissegasse. Når hun sad og så det, var hun altid stærkt optaget.

En dag havde jeg givet hende en kiks. Kiks havde hun ikke fået før. Da jeg et øjeblik efter kom tilbage til værelset, kikkede hun op, og sagde, til min store overraskelse på fejlfrit tysk:

- *Mehr Kekse!*

Jeg gav hende en kiks mere. Den gnaskede hun så i sig under høje lyde, som hun havde set Animal gøre det i fjernsynet.

Det var svært at fastholde hendes opmærksomhed, når hun skulle lære noget. Hun blev i en vis forstand ”doven og ligeglad”, især i forholdet til det at lære sproget. Lige meget hvor tit vi rettede hende, så tog hun ikke ved lære men fortsatte, som hun syntes, det skulle være.

En dag, da vi alle fire var på vej ned for at besøge farfar, sad hun som sædvanlig på bagsædet i bilen og sang. I begyndelsen var en del af teksten fejlfri, men efterhånden som hukommelsen svigtede, indsneget der sig mere og mere hjemmelavet tekst.

Til sidst blev det for meget for Kristian, som sad i sin autostol og lyttede, og det kom tørt, men bestemt fra ham:

- *Du synger altså forkert Maria, det hedder.....* og så kom den korrekte tekst fra ham.

Han var på det tidspunkt knapt tre år og havde et væsentligt bedre sprog end hende. Det irriterede ham altid grænseløst, hun ikke kunne sige tingene korrekt.

Når Maria fik lov til at få en mikrofon og en båndoptager, opfandt og indspillede hun selv de mest vrøvlende og uforståelige historier og hjemmelavede sange.

Da Maria var 16-17 år fandt vi et af de gamle bånd. Vi troede, vi havde kasseret dem alle, men et enkelt havde tilfældigt forpuppet sig i en skuffe og derved overlevet. Vi gav Maria det. Hun fik et chok over at høre sig selv.

- *Hvad i alverden er det?*

- *Det er dig. Det er et af de bånd du lavede som lille.*

- *Det er da vel løgn! Sådan har jeg da forhåbentligt ikke talt?*

- *Jo!*

- *Du godeste det var rædselsfuldt!*

Hvad hun gjorde med båndet?? Det smed hun skyndsomst i skraldespanden for at slette alle spor fra fortiden.

Hun begyndte at skrive dagbog omkring konfirmationsalderen. I mange år var det et fast ritual inden sengetid. Det var alle tiders træning. Når hun senere læste den igennem, kunne hun sagtens selv se, hvilke problemer hun havde, både med bogstaverne men i høj grad også med udtryksformen. Det kunne knibe med, hun selv kunne forstå, det hun havde skrevet.

Også hendes stavemåder var til tider meget morsomme, her er et par herlige eksempler.

Minstrupsjoner. Mayntenbayk. Gogkarterne.

Hun gjorde det også til et fast ritual selv at læse i Bibelen. Da børnene var mindre var det Jens, der læste i børnebibelen for dem hver aften. Efterhånden som hun blev en mere sikker læser, ville hun gerne selv prøve.

Hun fik en Bibel, der var skrevet på hverdagsdansk. Den kunne hun nogenlunde forstå. Det var god læsetræning samtidig med, hun fik indpodet sund livsvisdom.

Vi mærkede tydeligt, hvordan hun gang på gang fik hjælp gennem læsningen med de rette ord på rette sted. Var hun inde i en periode, hvor tingene var svære og tunge, fik hun trøsteord. Kom hun på vildspor og lavede noget, der ikke var godt for hende eller hendes omgivelser, fik hun ord, der irrettede hende. De fleste gange brugte Jesus billedtale til hende. Det gjorde det meget lettere for hende at forstå.

En dag havde Maria talt med en ung pige, der havde det ene forhold efter det andet til unge mænd. Hun advarede hende imod det og sagde til pigen, at det ikke var godt for hende. Derefter så Maria en smuk blomst. Og hun så, hvordan kronblad for kronblad blev pillet af blomsten for hvert forhold, pigen havde. Det syn talte så meget til pigen, at hun helt ændrede sig.

Bagerjomfru

Blandt forældrene til de børn, jeg havde i dagplejen, var der en mor, der var bestyrer for en lille bagerforretning.

En dag spurgte hun, om jeg kendte en ung pige, der kunne tænke sig at stå i bagerforretning.

- *Hvad med Maria?*

Det røg ud af mig, før jeg nåede at tænke, hvilket vist var et held.

Maria var lige knap 16 år.

Hun ville tage en samtale med Maria, hvor hun ville fortælle hende meget grundigt, hvordan arbejdsgangen var.

Da de var færdige, og Maria til min forbavselse var blevet ansat, bad jeg Maria om omgående at gå ind og skrive alt op selv de mindste detaljer.

Forretningen, som havde byens absolut dårligste brød på det tidspunkt, havde heller ikke ret mange kunder.

Det var en stor fordel for Maria. De unge piger, som stod der om aftenen, havde skoletasken med og kunne, mellem kunderne, nå at lave lidt lektier.

Maria blev oplært af nogle af de andre piger, og jeg bad hende hver gang lave tilføjelser til sin liste, hvis der var nyt.

Da hun fik den første vagt alene, må jeg indrømme, jeg var noget urolig hele aftenen. Og som frygtet ringede telefonen lidt efter kl. 22. Hun kunne ikke få kassen til at stemme og græd hjerteskræende.

Til alt held var det hende, der havde ansat Maria, der skulle være der næste morgen. Da hun kom og afleverede sit barn, bad jeg hende lige tælle kassen en ekstra gang og tjekke, om Maria havde gjort alt, som hun skulle.

Der var ikke fejl i kassen. Maria forstod bare ikke at læse kassestrimlen. Og der var kun ganske få ting hun ikke havde fået gjort. Så bortset fra det havde hun klaret det fint.

I løbet af nogle uger blev Maria helt ferm til sit arbejde. Hun havde listen med hver gang og gik den igennem, inden hun forlod forretningen.

Det rolige tempo gav hende tid til at få indlært tingene.

Forretningen blev overtaget af en ny bager. Vi var spændt på, om han ville beholde Maria, men det gjorde han.

Se, den nye bager, han kunne det der med at bage brød. Første gang Maria så brødet i forretningen, fik hun et chok. Aldrig havde hun set så meget brød før.

Det rygtedes hurtigt at brødet var godt, og inden længe begyndte kunderne at strømme til.

Men Maria fulgte med. Hun er fra naturens hånd hurtig, når blot hun kan tingene. Skoletasken måtte blive hjemme, der var ikke tid til at sidde ned længere.

Efterhånden blev der så travlt, især lørdag og søndag men også på hverdage, at folk stod i kø helt ud på gaden.

Men Maria klarede det. Hun blev faktisk en af de bedste piger, der har været i bageriet. Hun var hurtig og pligtopfyldende, og kunderne var tilfredse. De kunne lide hendes friske glade væsen.

Samtidig var jobbet også hårdt for hende. Hun blev meget træt, hvilket nok skyldtes, hun måtte koncentrere sig meget for ikke at lave fejl.

Kristian ville også gerne have lidt arbejde, og vi foreslog ham, at han ind imellem tog ned og hjalp Maria med at rydde op inden lukketid. Ganske rigtigt, da det havde stået på en tid, blev han tilbudt rengøring i bageriet.

Maria var der, til lige før hun fyldte 18 år, og Kristian kom i lære i bageriet, da han var færdig med skolen og blev uddannet bager.

Prag

Det blev faktisk to ferier i Prag, der åbnede Marias egne øjne for, hvilket kæmpestort behov hun havde for opmærksomhed.

Hendes klasse arrangerede i foråret 1993 en tur til London. Maria havde kæmpet for at komme til Paris eller Prag, men der havde været større stemning for London.

Af to grunde ville Maria ikke med på den tur. Den ene var, at vi i 1988 havde været der alle fem. Vi havde, de dage vi var der, set alle de seværdigheder man skal og bør se i London.

Jeg havde i 1970-71 været au pair pige i byen, og kendte den derfor ret godt og vidste hvor seværdighederne lå. Børnene havde været helt udkørte efter al den sightseeing, og Maria syntes, hun havde set mere end rigeligt af London.

Den anden grund var, at hun ville komme til at gå alene. Alle havde nogle at gå sammen med. Ingen ønskede at have Maria med i deres gruppe, og skulle hun alligevel være sammen med dem, ville hun komme til at gå som et appendiks, og det ønskede hun ikke.

Elever der ikke deltog på skolens tur, blev anbragt i andre klasser i den uge klassen var afsted. Jens og jeg aftalte derfor, at Maria ikke skulle snydes for en tur. Jeg havde et par feriedage, jeg kunne tage i forbindelse med en weekend, og på den måde kunne Maria og jeg tage på en lille tur alene.

Valget faldt på Prag. Maria var nu 16½ år. Det blev en dejlig tur, trods nogle ret usædvanlige oplevelser med rejseselskabet.

Mormor og morfar havde et kort over Prag liggende, fra dengang de var på ferie der og det lånte jeg.

Da morfar og jeg lider af det vi kalder ”kortomani”, satte vi os og studerede kortet. Vi så på byens gader og beregnede hvordan man lettest kom til centrum fra hotellet. Vi talte om

seværdighederne og morfar satte mig ind i, hvilke varehuse der var gode at handle i.

Da Maria og jeg ankom til hotellet, var jeg derfor helt på det rene med, hvilken vej vi skulle gå, når vi forlod hotellet, for at komme til centrum.

Men på vores første spadseretur, landede vi i stedet ved floden og kun med besvær, fandt vi igen tilbage til hotellet. Det samme skete igen næste gang. Hver gang vi gik tur skete det samme. Jeg havde ved ankomsten studset over, at facaden ikke var den samme som i kataloget, men tænkte, det nok var bagindgangen.

Efter adskillige mislykkede ture, gav vi os til at studere gadenavnene grundigt. Vi fandt til vores overraskelse ud af, det slet ikke var det rigtige hotel, vi var indlogeret på. Det hed Central, som det skulle, men lå i en gade af et helt andet navn.

Det viste sig, hotellet vi skulle have boet på var under ombygning. Det var ikke blevet færdigt til tiden, derfor havde rejseselskabet været nødt til at booke os ind på dette hotel. De "glemte" bare at fortælle os, og de andre gæster, de havde flyttet os.

Faktisk var det et bedre hotel vi kom til at bo på, og det lå tættere på byens centrum. Dog var det ikke rart at vide, Jens ikke kunne få fat i os, hvis der skete noget. Farmor var på det tidspunkt meget syg.

Vi ringede i hast til ham og fortalte, hvor vi var blevet af. Vi bad ham ringe til rejseselskabet og bede om en forklaring. Samtidig skulle han også spørge hvordan vi fik fat i vores guide. Der var i kataloget skrevet om udflugter, vi kunne komme på.

Vi fik et telefonnummer, men ingen svarede. Til sidst betroede et par guider, fra et andet selskab os, at manden var stukket af med pengekasen og efterlyst af Interpol. De to guider som hjalp os, tog os derfor med på deres udflugter.

Jo, det blev en meget spændende tur. Og da vi sad og ventede på den bus, der skulle køre os hjem, ankom nogle af de nye gæster. Vi spurgte dem, om de vidste, hvor de var. Jo, det

mente de. Men heller ikke de var klar over, de var blevet afleveret på et andet hotel.

Kort tid efter hjemkomsten, gik rejseselskabet, under stor mediebevågenhed, da også fallit.

Det havde været en dejlig oplevelse, at være helt alene med Maria i fem dage. Vi havde altid været sammen, hele familien, når vi var på ferie. Derfor lagde jeg aldrig så meget mærke til Maria som nu, hvor vi var alene og sammen hele døgnet.

Maria var i vældigt godt humør på hele turen og vi havde det smadder hyggeligt sammen. En ægte mor – datter tur.

Jeg fik set helt nye og skønne sider af hende, som jeg aldrig før havde lagt mærke til. Turen gav mig en fornyet forståelse af hende og samtidig blev kærligheden også meget dybere. Det var en rar fornemmelse at opleve så mange dage uden nogen sammenstød.

Samtidig var jeg også totalt bombet, når vi nåede aften og det undrede mig lidt, at samværet skulle tage så mange kræfter. Men når jeg var på bytur med Maria var der aktivitet og snak hele tiden.

Vi havde været meget betaget af den smukke by og havde rost den i høje toner efter hjemkomsten. Da Jens' fagforening om efteråret arrangerede en tur derned, var vi ikke sene til at melde os til. Vi fik oven i købet lov til at tage alle tre børn med på turen.

14 dage før vi skulle afsted, blev Jens indlagt på sygehuset med en diskosprolaps.

Da turen skulle betales arrangerede lederen det sådan, at børnene og jeg alligevel kunne komme med til Prag, uden Jens.

Det blev en speciel tur. Der var en del ældre mennesker med, og børnene fik hurtigt et godt forhold til nogle af dem.

Desværre varede det ikke længe inden jeg begyndte at få problemer med Maria.

Hos Susanne og Kristian, der nu var henholdsvis syv og 15 år, var humøret vældig højt. Vestens fremskridt havde endnu ikke indtaget landet, og Kristian havde aldrig set en bilpark så speciel som den, her i Prag. Han fik hele tiden øje på nye, ukendte og

yderst usædvanlige køretøjer. Han måtte absolut fotografere dem og studere dem nærmere.

Det der gjorde det største indtryk på os alle, var at der var sat lydpotte på græsslåmaskinerne. Sikke en fred. De tordnede ikke øredøvende frem som i Danmark. Men kørte helt stille omkring, mens de gjorde deres arbejde lige så smukt, som søndagens hjemlige kvalitetsurostiftere gør det.

Susanne kiggede på legetøj og billige bamser og jeg studerede især landets uldne tekstilindustri, som endnu ikke var ramt af inflationen.

Men Maria hun var godt muggen og surmulede hele tiden.

Når vi gik rundt i byen gik hun enten 20 meter foran os, eller også sagtnede hun så meget bag ud, at jeg var bange for at miste overblikket over, hvor hun var henne. I sporvognene og undergrundsbanen satte hun sig hele tiden i den modsatte ende af vognen. Der sad hun så for sig selv og så meget fornærmet ud.

Jeg forsøgte at ignorere det, og blot være overfor hende, som jeg var overfor de to andre. Men hele tiden snærrede hun vredt ad mig, og til sidst blev det så galt, jeg måtte gribe ind.

Jeg bad inderligt Jesus om hjælp. Jeg ville så nødigt have ferien ødelagt. Men hun ville ikke sige, hvad der var galt og til sidst blev jeg meget vred på hende. Der midt i mundhuggeriet, dukkede pludselig nogle ord op, som viste sig at være løsningen.

- Du ser mig overhovedet ikke, du snakker kun med de to andre.

Jeg havde haft en fornemmelse af, det nok var der problemet lå. Sidst vi var afsted, havde hun i fem dage haft al min opmærksomhed helt for sig selv. Nu var der to andre børn at dele mig med.

Jens og jeg havde ofte talt om, at Maria altid krævede al opmærksomheden fra den ene af os, og så måtte de to andre deles om den anden. Derfor gik det normalt fint, og vi mærkede ikke mange gnidninger. Men det her var en ny situation.

Jens havde, da vi tog afsted, været indlagt i tre uger. I den tid havde jeg haft meget travlt. Jeg havde fem dagplejebørn som var

her i 8-9 timer dagligt. Jeg skulle passe hjemmet, lave mad, handle, vaske tøj, og sidst men ikke mindst, så skulle Jens også have lidt besøg. Heldigvis kunne jeg næsten komme på sygehuset, hvornår jeg ville. Mange gange blev det sen aften, inden jeg smuttede derud.

Det havde været en drøj periode. Ud over Jens' indlæggelse, så var farmor lige død måneden før. Vi var ikke blevet helt færdige med boet, så det måtte jeg nu klare alene.

Maria følte sig uden tvivl sat til side midt i hele denne forvirring. Nu kom reaktionen så.

Jeg tog en meget lang og grundig snak med hende, hvor jeg fortalte hende, at min kærlighed til hende var nøjagtig lige så stor som til de to andre. Det troede hun ikke på. Hun mente kun, jeg ville tale med Kristian og Susanne og ikke med hende.

Jeg bad hende derfor lægge mærke til, hvor meget jeg henvendte mig til de to andre. Hun ville derved opdage, at min rolle mest var at svare. Hun ville få at se, at det næsten hele tiden var dem, der henvendte sig til mig og ikke omvendt. Hun havde intet at føle sig tilovers for.

Det blev et stort vendepunkt. Og de første mange timer efter samtalen, kunne jeg i øjenkrogen se, hun holdt øje med spillet imellem mig og de to andre børn.

Ganske langsomt tøede hun op. Hun begyndte at komme med små kommentarer til det vi så, og efterhånden som tiden gik, lettede stemningen og vi fik en pragtfuld ferie.

10. klasse

En af de sidste dage før sommerferien 1993, så Jens og jeg en udsendelse om en pige, der havde vanskeligheder i lighed med dem, Maria havde. De kaldte det DAMP.

(**D**eficits in **A**ttention, **M**otor Control and **P**erception. Det er en tilstand der viser sig ved et kluntet bevægelsesmønster samt adfærds- og indlæringsforstyrrelser, sproglige vanskeligheder og alt for højt eller lavt aktivitetsniveau. Ofte er der betydelige problemer med indlæring, hukommelse, personlighedsudvikling og social funktion.)

Det var rystende at se. Vi havde aldrig før set nogen, der i den grad lignede Maria i alt.

Maria var nu nået slutningen af niende klasse. Hun havde valgt at tage tiende klasse med, i håb om at forbedre sine karakterer, inden hun skulle ud af skolen.

Efter vi havde set udsendelsen om pigen med DAMP, valgte vi at ringe til skolepsykologerne for at høre, om der kunne gøres noget for Maria.

Vi var klar over, hun måske ville få vanskeligt ved at klare en uddannelse. Der blev trods alt forlangt en del selv på de mindre krævende uddannelser.

Hidtil havde hver eneste konsultation, vi havde været til på skolen angående Maria, udelukkende drejet sig om, hvor elendig hun var til alt.

Et år, hvor det var særligt slemt, havde dansklæreren fortalt os, at Maria kæmpede med en af de andre drenge om at være den dårligste i klassen.

Det var så deprimerende altid at høre. Da vi kom ud i mørket, tog vi om hinanden og græd begge to.

Der blev nu aftalt et møde med psykologerne. Samtidig blev det også aftalt, at den lærer, der havde en erhvervsklasse for skoletrætte og urolige elever, skulle komme.

Vi serverede kaffe for gæsterne og Maria havde leveret brødet fra byens bedste bager. Nu sad hun der og så så yndig ud for bordenden. Hun svarede pænt, når de henvendte sig til hende, og umiddelbart så hun ud, som enhver anden ganske almindelig pige.

Vi snakkede om løst og fast, alt imens vi kunne se en voksende skepsis brede sig. Vi kunne næsten høre dem tænke, at den pige da intet fejlede.

Modstræbende indvilligede de i at lade psykologen teste hende. Der blev aftalt endnu en tid til samtale, som skulle foregå, efter at psykologen var færdig.

Næste gang vi mødtes, var der en noget mere seriøs holdning. Jo, vi havde ret. Det var galt især med indlæring og hukommelse. Men de studsede over, hun trods sit handicap var så velfungerende. Det plejede den slags børn ikke at være, og det forvirrede dem.

Vi vendte i stilhed vores tak til Jesus, som på målstregen havde hjulpet os og Maria på en fantastisk måde.

Maria blev stillet i udsigt, at hun kunne komme på husholdningsskole. Det var nok det mindst flatterende tilbud, man kunne give hende. *Det ville hun i hvert fald ikke.* Men velopdragen som hun er, rynkede hun kun lidt på næsen, da de kom med forslaget.

Enden på samtalen blev, at godt nok havde hun massive problemer, men de havde faktisk intet tilbud, der var fornuft i. De kunne godt selv se, det var et problem, og vi blev enige om at se tiden an. Fik vi problemer, kunne vi henvende os igen.

Da Maria skulle starte i 10. klasse, skulle klasserne fordeles på en ny måde. Eleverne havde fået lov til selv at vælge hvilke elever, de helst ville gå sammen med.

Da Maria fik det at vide, blev hun meget vred. Hun vidste, at ingen ville vælge hende. Samtidig var hun nu så meget på kant

med klasselæreren, at hun ikke syntes, hun kunne udholde et år mere sammen med hende.

Så hun gik over til skoleinspektøren for at tale sin sag.

- *Nu har vi fået at vide, vi kan vælge hvilke elever, vi helst vil gå i klasse med. Helt ærligt, var det ikke rimeligt, om dette også omhandlede lærerne?*

- *Så vil jeg gerne fravælge min klasselærer.*

Inspektøren tabte helt mælet over hendes frimodighed.

- *Øh, det kan jeg ikke sige dig. Det skal vi lige overveje.*

Maria var noget nervøs i sommerferien, inden de skulle starte.

Minsandten om hun ikke fik helt nye lærere. De nye lærere kendte ikke Maria, og havde derfor ingen forbehold over for hende.

De havde tillid til, at hun godt kunne, og det var første gang i sin skoletid, hun mødte det. Tillige var de af den lidt skrappe og bestemte type. De lyttede aldrig, når Maria kom med sit evindelige: - *Jeg kan ikke finde ud af det.* De svarede bare: - *Jo du kan,* og så måtte hun selv klare sig.

Tillige kom der også en masse nye i klassen, så mange at der næsten ingen var tilbage af de gamle elever.

Det der havde glædet Maria mest var at den pige, som på en særlig ubehagelig måde havde evnet at gøre livet surt for Maria og som altid samlede klassen imod hende, var gået ud af skolen.

Den veninde pigen havde haft, gik nu i parallelklassen. Hun var ikke længere efter Maria og de kunne endda tale lidt sammen.

Det, at hun ikke længere skulle være bange for at de andre håned hende, når hun sagde noget, var som at få et helt nyt liv.

Der var ingen, der syntes, hun var dum. I hvert fald gav ingen udtryk for det. Der var heller ingen, der lagde mærke til hvad tøj hun havde på. I det hele taget kunne hun nu koncentrere sig 100% om lektierne i stedet for at være bange.

Det begyndte at gå forbavsende godt. Hun fulgte med og blev bedre og bedre. Hun fik endda nye veninder i klassen, og alting var bare så dejligt, vi næsten ikke kunne tro det var sandt.

Så kom Maria en dag hjem og fortalte, at den pige som havde mobbet hende, igen kom tilbage til skolen for at tage 10. klasse. Hun skulle uheldigvis gå i Marias klasse.

Det var vel ikke sandt? Skulle hele den gode udvikling ødelægges?

Jeg var på nippet til at skribe men valgte i stedet at råbe om hjælp til Jesus.

Allerede få dage efter hun igen var kommet i klassen, skete det. En del af pigerne havde i frikvarteret siddet i klasseværelset og snakket. Pigen havde siddet bag ved og lyttet og pludselig brød hun ind og begyndte at håne Maria, for det hun lige havde sagt.

- *Kan du så holde din mund, lød et helt pigekor. Selv læreren, som tilfældigt var kommet ind i lokalet, var med i det kor.*

- *I den her klasse har alle lov til at sige noget, og ingen skal håne den, der gør det. Sagde læreren bestemt til pigen.*

Pigen sad noget slukøret tilbage. Hun havde været ”regent” i den gamle klasse i mange år. Selv lærerne havde haft respekt for hende.

Nu var hun detroniseret, og fik aldrig værdigheden tilbage.

Herefter holdt pigen til i parallelklassen i alle frikvartererne og Maria fik igen fred.

Til en privat klassefest i niende klasse, hvor Maria deltog som en af de få, der var ædru, var nogle af pigerne kommet hen til hende og havde sagt undskyld for den behandling, de i årenes løb havde givet hende.

Og Maria tilgav dem.

- *Jeg ville bare sådan ønske, de kunne have sagt det, mens de var ædru, men det er da bedre end ingenting.*

En del af dem Maria gik i skole med taler hun med igen. Men dem der var hårdest ved hende, kryber stadig langs muren når de ser hende.

Eksamen nærmede sig, og vi var noget spændt på, hvordan den ville forløbe.

En dag havde Jens tilfældigt set Marias fysikbog. Han opdagede, at de havde haft en hel masse om elektricitet, og da det lige var hans område, begyndte han at høre hende i det. Men Maria forstod intet. De terpede et stykke tid, og der begyndte at ske lidt.

Maria skulle op til eksamen i det fag, så jo mere hun kunne, des bedre chancer havde hun.

Jeg fortalte hende, hvordan jeg selv havde lært alle de svære ord, vi skulle kunne som sygehjælper, og rådede hende til at finde et system, hvorved hun kunne kontrollere, om hun havde fået det lært.

Hun knoklede. Og da dagen oprandt, var vi mere end spændte.

Sådan! Et 10 tal. Det var bare enestående.

I de fleste fag fik hun gode karakterer. Og hendes gennemsnit kom til at ligge på otte, noget der havde været umuligt et år før. Nu havde hun en karakterbog, der kunne bruges til at komme videre på.

Tænk før du handler!

Maria var begyndt at kravle, lige efter vi var flyttet ind i rækkehuset, og inden længe kunne hun komme hurtigt omkring.

Første gang hun var ude i haven, var vi færdige af grin. Hun syntes åbenbart, det var meget ubehageligt at kravle på fliserne og græsset, så hun udviklede den mest morsomme gangart på alle fire for at undgå berøring af fliser og græs med knæene.

Da Maria var 14 måneder gammel og meget tæt på at begynde at gå, var hun og jeg på besøg hos en veninde.

Hun boede sammen med sin mand og deres to børn i en gammel ejendom midt i byen. Den var endnu ikke blevet moderniseret, og blev derfor stadig varmet op med petroleum.

I det ene hjørne af stuen stod der en stor petroleumsovn.

Selv om det var midt i oktober, var det endnu ikke så koldt, at der var varme på ovnen. Derfor var ingen af os urolige ved, at børnene kom i nærheden af ovnen.

Mens vi sad og snakkede, kravlede Maria rundt på gulvet. Overalt hvor der var noget, hun kunne rejse sig op ad, forsøgte hun at komme på højkant.

På et tidspunkt blev det ovnens tur. Da den var kold, reagerede vi ikke lige med det samme, da hun begyndte at græde, men kaldte på hende, for at få hende til at stoppe. Pludselig fór veninden op, mens hun råbte:

- Glasset udenpå vågeflammen er meget varmt!

Men det var for sent, hun havde allerede brændt sig.

Det undrede mig meget, hun ikke kunne finde ud af at flytte sig, at hun ikke bare gav slip og satte sig ned men blev stående med fingrene på glasset og skreg.

Vi fik i en fart hendes hænder i vand og kørte på skadestuen med hende.

På skadestuen klippede de huden over vablerne af og bandt begge hænder ind. Vi fik besked om at komme igen, hvis der sivede væske igennem forbindingen.

Vi var dybt ulykkelige. Det blev nogle meget urolige dage, der fulgte.

Jens måtte tage af sted på sygehuset næste morgen, da forbindingerne var drivvåde. Jeg kunne stadig høre lyden af hendes skrig og kunne ikke bære at tage derud med hende igen. Jens var af sted med Maria tre gange, så blev vi henvist til et større hospital.

Nu overtog jeg turene med hende derud. Det viste sig, at hun havde anden- og enkelte tredjegradsforbrændinger på hele den ene, og halvdelen af den anden hånd. Men da det så ud til at heles pænt, valgte de at undlade transplantationer.

De store forbindinger, hun havde på, var ikke sådan lige til at kravle rundt med. Og det gjorde også ondt i hendes hænder.

Derfor opfandt hun hurtigt en måde, hvorpå hun siddende, ved hjælp af benene, kunne hoppe af sted på rumpen. På den måde kunne hun komme ret hurtigt fremad. Samtidig brugte hun munden til at tage sine ting med, og hun blev ret ferm til at klare sig.

Hun var lige begyndt at spise selv inden ulykken, men måtte nu mades igen. I flere måneder efter forbindingerne var taget af, ville hun ikke tage en ske eller gaffel i hånden.

Det varede længe, inden vi fik styr på, hvorfor Maria hele tiden kom galt af sted.

Det var, som om hun manglede den bremsemekanisme, der hedder:

- Hvis jeg gør.....så sker der....

Hun levede i nuet uden tanke på det kommende. Hun var spontan langt ud over det normale og frygtede intet.

Vi havde hende med i svømmehallen lige fra hun var lille. Hun var omkring 6 måneder, da vi startede, og i løbet af ganske få gange var tilliden helt i top. Hun morede sig kosteligt i vandet.

Hun fik et par korkbælter på, og kunne boltre sig uden at få hovedet under.

Vi var derude en gang om ugen, og da Maria var omkring halvandet år, fandt hun ud af, der var en vippe. Hun kravlede hurtigt op på den, smuttede ud for enden og sprang i.

Noget forskrækket over, at man ikke kan trække vejret under vand, kom hun spruttende og hostende op til overfladen. Men det afholdt hende ikke fra at gentage springene. Hun havde ingen fornemmelse af, at der var dybt. Så den lille størrelse pjaskede glædestrålende rundt i den dybe ende, alt imens hun forstyrrede og hindrede de målbevidste motionister i at holde konditallet i vejret.

Først da hun fik svømning i skolen, gik faren ved det dybe vand op for hende. Så blev hun til gengæld også meget bange. Det gik dog over igen, efterhånden som hun fik lært at svømme.

Maria kunne heller ikke regne ud, det kunne være farligt at gå balancegang på armlænene af farmors læderlænestole.

Benene smuttede på de glatte stole, og hun hamrede med stor kraft panden ned i kanten af sofabordet, inden vi overhovedet nåede at opdage, hvad der skete. Det gav et broderi i panden syet med fem-seks sting.

Da Maria var fem år var hun sammen med Jens og min bror, svigerinde og deres to børn på vej op i farmors sommerhus.

Jeg måttet blive hjemme med Kristian, han havde fået mæslinger.

De holdt spisepause på et cafeteria ude midt på den jyske hede. Udenfor var der en legeplads. Børnene løb derud, imens der blev bestilt mad.

Maria, hvis tålmodighed eller mangel på samme aldrig gav hende tid til at tænke sig om, kunne ikke vente på, de andre børn blev nusset færdige på rutschebanen.

Hun steg op, rutschede ned i den foregående, gled ud over kanten, ned på fliserne og brækkede armen.

Hun blev indlagt på hospitalet sammen med Jens, og måtte dagen efter transporteres hele vejen hjem til Fyn i ambulance.

Det var et meget kompliceret brud på overarmsknoglen lige over albuen. Efter en uge i gips var bruddet skredet, og hun måtte i narkose for igen at få det sat på plads. Men den vagthavende læge magtede ikke at sætte det sammen. Hun måtte derfor vente til overlægen kom tilbage fra weekend, inden hun endnu engang kom i narkose og fik bruddet sat sammen.

Derefter var Maria indlagt i fem dage. Hun gik helt i panik, hvis der ikke var en hos hende konstant hele tiden. Hele familien blev derfor inddraget i pasningen. Jens sov derude. Da han ikke kunne komme på kostlisten, kørte Kristian og jeg ud med havregrød til ham halv syv om morgenen. Jeg overtog så vagten indtil farmor kom kvart i otte, hvor jeg skulle køre på arbejde. Mormor afløste farmor og jeg tog igen vagten efter fyraften indtil Jens kom osv. Pyh, sikke et roderi. Det var skønt at få hende hjem igen. Helt lige blev armen dog aldrig.

Maria fik, da hun var halvandet år, en trehjulet cykel i julegave. Helt ærligt, sådan en er lavet på en underlig måde. Hvis man trækker i den, med den ene hånd på håndtaget for at få den med sig, så gør den en gevaldig modstand. Den nægter kategorisk at følge trop og stiller sig helt på tværs. Den var utrolig svær at styre. Alt for ulogisk bygget til en lille pige. Men kunne man få far til at hjælpe med at skubbe, så var det bare at styre uhyret, hvilket heller ikke var let.

I den butik, som tilhørte den installatør Jens arbejdede for dengang, kunne man også købe cykler. Derfor blev Maria allerede som tre-fireårig, udstyret med en rigtig lille cykel med støttehjul. Da hun, uden omtanke, blot kastede sig ud i opgaverne, varede det ikke længe, inden hun kunne cykle på den. Vi valgte at tage støttehjulene af ret hurtigt og derefter lukke øjnene af skræk for følgerne.

Fra vinduet, hvor jeg holdt øje med hende, kunne jeg se, hvordan hun trak cyklen op på bakken i det lukkede vænge, hvor vi boede, for derefter med stor fart at trille ned af den igen siddende på cyklen.

Hvordan hun standsede, husker jeg ikke. Om det er en fortrængning eller fordi jeg gik i chok over synet, må stå hen i uvished. I hvert fald færdedes hun rundt på den cykel allerede som fireårig og præsterede at cykle hele vejen over til mormor og morfar en dejlig sommerdag - 10 km. på den lille bitte cykel med de små bitte ben.

Det må lige tilføjes, når det kom til færdselsreglerne:

Altså, i hvilken side af vejen skal man køre?

Hvem skal holde tilbage for hvem?

Hvilken hånd skal man række ud, når man drejer?

Ja, så skal det siges, midten af vejen nok var et slags kompromis for manglende hukommelse!

Og at Maria aldrig holdt tilbage for nogen!

Egentlig var det vel også lige meget hvilken hånd man brugte, bare man huskede at række hånden ud, når man skulle dreje?

Forvirret???

Ikke Maria! Hun havde sine egne færdselsregler.

Derfor var hun også temmelig gammel, inden hun blev sluppet løs i trafikken alene. Og de første gange hun troede, hun var alene, holdt vi øje med hende fra afstand for at sikre os, hun kunne finde ud af det.

Til sammenligning kan jeg fortælle, at Kristian og Susanne, kun lige nåede at lære at cykle i sommerferien, inden de skulle starte i børnehaveklassen. Man skal da ikke udsætte sig selv for større fare end højest nødvendigt....

I modsætning til Maria var både Susanne og Kristian til gengæld så sikre i trafikken, de næsten omgående kunne slippes løs alene. Kristian elskede at cykle og tog sig ofte en 10 kilometers tur, inden han skulle møde i skole.

Han havde engang set i en reklame, der var legetøjsbiler på tilbud i Bilka. Han måtte bare eje de biler, og da den eneste udvej var at cykle ud efter dem, gjorde han det. Der var 30 km. hver vej, og han var såmænd kun 10 år. Hvad gør man ikke for at få sig en ny bil.

Hjernerystelse, det fik Maria, da hun havde fået ny cykel. Hun og Jens ville lige prøvekøre den. Maria kunne ikke stå for fristelsen. Hun skulle lige prøve, hvor stærkt den kunne køre. Pludselig begyndte styret helt af sig selv at tviste. Det var umuligt at stoppe svingningerne. Vupti, så lå hun der. Hvordan hun kom hjem, husker hun intet om, for Jens måtte bære hende, hun var bevidstløs.

En anden gang fik hun en kæmpe hudafskrabning på låret.

Det var efter endnu et mislykket forsøg på at udvide sine evner som cykelakrobat. Hun har vel været 13-14 år.

På cykelcrossebanen ville hun prøve hoppebakken. Det ser så flot ud i fjernsynet, men da hun fløj der i luften og skulle lande på hjulene, var det helt anderledes vanskeligt, og det endte med et styrt.

Man skal ind imellem prøve sine grænser af. Det er sundt at overvinde sig selv, og derfor besluttede Maria sig for at prøve faldskærmsudspring.

En dag kom hun hjem med en seddel, jeg skulle skrive under på. Eftersom hun kun var 16-17 år, kunne hun ikke uden forældrenes tilladelse få lov til at springe i faldskærm.

Jeg så alvorligt på hende, efter jeg havde læst sedlen.

- Du kan lige tro nej! Ikke om jeg vil skrive under på din dødsattest.

Forskrækket så hun på mig, hvorefter jeg smilede til hende og sagde, jeg selvfølgelig gerne ville skrive under. Jeg syntes, det var utroligt modigt, og flot hun overhovedet turde.

Det mod, hun tilsyneladende kunne udvise, var næsten altid baseret på uvidenhed. I virkeligheden var hun nemlig ikke spor modig. Hendes frygt hindrede hende ofte i at udføre selv banale småting. Så det her var mere, end jeg nogensinde havde forestillet mig.

Den dag, de skulle mødes for samlet at køre til lufthavnen, opdagede Maria, hun havde taget fejl. Det var slet ikke tandemspring, som hun troede. Lederen sagde til hende, hun hurtigt måtte tage en beslutning, for de skulle afsted.

Hun tog med.

Hun har selv fortalt, hvordan de blev undervist. Også hvordan hun havde svært ved at få lært det de skulle kunne. Der var så mange ting der skulle huskes. Samtidig havde hun vanskeligt ved at få styr på rækkefølgen af det, hun skulle gøre, hvilket er livsvigtigt.

Da de lettede i lufthavnen, blev hun noget rystet over, at der var så langt ned. Og da hun endelig stod og kiggede ned fra flyvemaskinens dør, gik der panik i hende.

- *DET GØR JEG IKKE!*

- *JO, SELVFØLGELIG GØR DU DET!* Lød en myndig og fast stemme bag hende. Manden, der stod for det, var en ægte officerstype, og hun turde derfor ikke andet end at springe.

Da hun var sprunget ud, glemte hun at se op for at sikre sig, faldskærmen var foldet ud men kom senere i tanke om det. Pyh! Det var den.

- *Hvor er det flot, det er helt vildt, hvor er det flot.*

Udsigten var det hele værd, fortalte hun senere.

Og hun klarede det flot. Vi har filmet hende, mens hun, med benene strittende, som sad hun på en hest, dalede ned fra himlen.

Hun konstaterede derefter:

- *Nu behøver jeg ikke prøve det mere.*

I modsætning til de fleste andre piger så valgte Maria at erhverve et knallertkørekort. Hvordan det lykkedes hende, melder historien ikke meget om. Dog husker jeg noget om nogle misforståelser og en meget vred Maria!

En af de første gange hun var ude at køre på knallert, var en mørk og regnfuld efterårsaften. Hun skulle på arbejde i det bageri hvor hun var ansat og havde fået lov til at tage Jens' gode, gamle knallert derned.

Da hun kom hjem, var hun væltet på den og stortudede.

Hun havde taget fejl af en opkørsel og var ramt ind i kantstenen i stedet.

Hun tudede, mest fordi hun var bange for, Jens ville skælde hende ud, nu hun havde ødelagt hans 20 år gamle knallert. Men i stedet for at skælde ud, kom vi i den grad til at grine. Lygten hang og dinglede i ledningerne, styret var skævt, og i det hele taget så knallerten ret så morsom ud.

Jeg vaskede den hudafkrabning, hun havde fået og Jens reparerede maskineriet. Da vi var færdige, sagde hun grådkvalt:

- *Men jeg har da taget flødekager med hjem!*

Derefter smækkede hun med stor kraft en bærepose, som hidtil havde stået på gulvet, op på bordet.

- *HER!*

Og havde vi før grinet, så var vi nu helt og aldeles ødelagte.

Forsigtigt havde hun sat flødekagerne ned i en æske, sat låg på, og derefter lagt dem ind i en bærepose.

Men hvad sker der, når man tager posen i hanken???

For ikke at nævne hvad en køretur hjem, med posen dinglede på styret af knallerten, gør ved flødekagerne?

Og hvad så, når man igen med stor kraft smækker dem op på bordet i posen???

De var totalt smadrede, og ingen kunne se, hvordan de engang havde set ud. Nu var alt dækket af creme, syltetøj og flødeskum. Men "det" smagte fortrinligt.

Maria købte sig en knallert for de penge, hun tjente i bageriet.

Efterhånden, som hun fik fod på det med at køre knallert, blev hun en rigtig motorbølle.

At se hende dreje ind ad den smalle flisegang mellem bilen og hækken med speederen i bund, og fortsætte ned til garagen, hvor hun med hvinende bremses fik stoppet den vilde flugt, få millimeter inden hun torpederede døren, var som at se finalen i speedway.

Kørekort til bil tvang vi hende til at tage.

Hun turde ikke, ville ikke og var bange for det, men vi gav os ikke.

- *Har du det først, så kan du senere, når du får mod på det, igen træne dig op, uden det koster dig penge. Nu har vi råd, det er ikke sikkert, vi senere kan hjælpe dig.*

Hun startede hos en kørelærer i byen. Det var en kvinde. Hun var meget ung, en såkaldt karrierekvinde.

Det kræves, at tålmodighed er en integreret del af personligheden, når man skal lære Maria noget så kompliceret som at bruge alle sanser samtidigt.

Og tålmodig, det var denne kørelærer aldeles ikke. Hun blev enormt irriteret på Maria med det resultat, Maria blev snotforvirret.

Hun bestod sin teoriprøve men havde også virkelig gjort en indsats. Men det med bilen...puh!

Til sidst, da Maria var ved at tabe modet, ringede jeg til kørelæreren og bad hende sige til, hvis hun ikke mente, hun kunne klare at lære Maria at køre bil. Vi var holdt op med at tælle timer. Vi betalte bare.

Enden på det blev, vi måtte skifte kørelærer. Og Maria måtte starte helt forfra. Hun fik en moden og morsom dame med ben i næsen.

På en af turene var de kommet til et lyskryds, hvor Maria skulle dreje. Hun havde glemt at blinke.

Kørelæreren så fast på Maria og sagde så:

- *Skal jeg rulle vinduet ned, stikker armen ud og råbe:*

- *MARIA DREJER TIL HØJRE, PAS PÅ!*

Effekten var god, hun glemte det aldrig igen.

Maria fik sit kørekort dog først i tredje forsøg.

Kørelæreren havde alle tre gange lagt prøven på en dag, hvor den motorsagkyndige, der aldrig spurgte om bilens mekanik, havde prøver. Den tredje gang hun var oppe, sagde han til hende, han godt kunne se, hun kunne køre bil, men hendes nervøsitet for prøven gjorde, at hun lavede fejl. Heldigvis fik hun alligevel sit kørekort.

En af de første ture Maria tog i bilen med os som passagerer, var en tur til stranden. Vi holdt på en parkeringsplads. Ved siden af holdt en af hendes gamle klassekammerater.

Da vi kom tilbage og satte os ind i bilen, sagde Maria, hun nok hellere måtte vise hun kunne køre pænt, nu der holdt en hun kendte, ved siden af.

Hun fik startet bilen og sat vidunderet i bakgear. Med speederen i bund, begyndte hun ganske langsomt at bakke ud, alt imens motoren brølede som en løve.

En stor hund, der stod ved siden af bilen, blev så forskrækket ved lyden af motoren, at den stak halen mellem benene og hylede.

Samtidig skreg Maria:

- Åh nej, det var det eneste der ikke måtte ske. Det er så pinligt!!!

Maria brugte kun sit kørekort ganske få gange, hun kunne ikke lide at køre vores store bil.

- En gang vil jeg have en lille bil, jeg kan køre i.

Det har Maria sagt mange gange. Men hvis hun kommer til at køre bil, som hun kører på knallert, så tror jeg, vi alle skal være glade for, hun ikke er startet endnu. Hun bliver en rigtig motorbølle.

Gamle Venner

Da Maria nåede teenagealderen, var det i perioder meget svært for hende at finde kammerater. Manglen på veninder blev derfor ofte afhjulpnet af besøg hos alderspræsidenterne - familiens ældste medlemmer.

Mormor og morfar havde arbejde og var derfor ikke så meget hjemme. Men det var oldefar. Han var over 80 år men åndsfrisk og yderst gæstfri. Han flyttede her til byen, sammen med mormor og morfar, da de i 1983 købte en tofamiliesejeendom.

Det var dejligt og praktisk. Vi kunne så besøge dem alle på samme tid. Samtidig kunne mormor og morfar også holde lidt opsyn med "den gamle". Nu boede de heller ikke længere væk end at børnene, da de blev gamle nok, selv kunne cykle derned.

Oldefar havde en kærlighed til sine oldebørn, som var ualmindelig dejlig. Han var stolt af alt, hvad de kunne og roste dem altid.

Når de besøgte ham spillede de kort eller tegnede på gamle kuverter, fra dengang han havde blikkenslagerforretning. Han gemte kuverterne, hvis vi ikke lige bad om at få dem med hjem, og viste stolt deres tegninger frem, når han fik besøg af andre.

Hans farveblyanter var så gamle, at jeg selv som lille havde brugt dem. Men de var ikke slidt op, før man ikke kunne spidse dem længere. Og det kunne man stadig.

Selv om han var sparsommelig, så var han aldrig nærig. Han har mange gange hjulpet os, når der var noget, vi manglede.

Han forærede os det ikke bare; vi "arbejdede" det af, så det blev en slags løn. Den bedste løn jeg har fået, var den dag jeg vaskede hans gardiner og fik penge til fliser i vores garage.

Jeg har aldrig kendt nogen, der som han, altid havde tid til at have besøg. Uanset hvornår vi kom, blev vi med glæde budt indenfor.

Forleden dag spurgte jeg Maria, om hun kunne huske bare én gang, hun var blevet afvist. Det kunne hun ikke. Om hun så kom hver dag, var gæstfriheden den samme.

Noget af det, vi alle husker og griner af, var oldefars mad.

Børnene fik altid en sildemad, når de kom på besøg hos ham. Selv om de lige havde spist hjemmefra, og også havde fået en humpel rugbrød med ost hos mormor, var der alligevel altid lige plads til en af oldefars sildemadder.

På sine gamle dage blev hans øjne ret dårlige, og samtidig tror jeg, tiden løb hurtigere, end han kunne følge med. I hvert fald i forhold til sidste salgsdato på maden i køleskabet.

Efterhånden som børnene blev så store, at de selv kunne læse, tjekkede de altid lige datoerne. Var det for gammelt, takkede de nej til at deltage i festlighederne.

Trods vore protester så påstod han altid, maden ikke fejlede noget, og han spiste det gladeligt med mug og det hele. Måske var det derfor, han blev så gammel?! 86 år.

Også farmor boede i byen.

Farmor holdt meget af børnene. Hun og børnene havde deres egne hjemmelavede slikspil og børnene elskede dem.

Maria var en god hjælp for hende. Hun hjalp farmor med indkøb og lignende, da farmor ikke var rask.

Farmor var umådelig langsom og uvirksom på grund af sin sygdom. Maria formåede at holde hende lidt i gang. De tog ned i byen og handlede sammen, og så tog de i genbrugsforretningen.

I mange år foregik det i farmors lille Mascot, men da hun blev for dårlig til at køre den, fik hun en kørestol. Jeg tror ikke altid, farmor nåede at få sin sjæl med, når Maria for fulde drøn kørte af sted med hende i den.

Genbrugsforretningen var deres yndlingssted. Fra Maria var omkring 14 år, klarede hun selv at købe det meste af sit tøj. Hun var slank, og fandt i genbrugsforretningen en hel del smart tøj, hun kunne bruge.

Desværre var vi så uheldige, alle de "gamle" døde inden for ganske få år. Både farfar, som ikke boede her i byen, oldefar,

oldemor og farmor. Men desværre også mormor og morfar som ikke blev ret gamle.

Der opstod lidt af et tomrum, da de gamle ”søjler” forsvandt.

Men efter en kanotur fandt Maria sig en ny ven. Det var en af de ledere, der havde været med på turen.

Han var ikke i tvivl om, at Maria havde problemer.

Samtidig syntes han også, hun var en sød pige og ville gerne hjælpe hende. Først var vi ikke særligt glade for deres venskab. Han gik os i bedene på nogle områder. Da jeg altid har haft svært ved at give ansvar fra mig, kunne jeg godt blive jaloux, når Maria gik til ham i stedet for til mig. Men det skulle hen ad vejen vise sig at blive til stor glæde og gavn for os alle.

Han var på alder med Jens og jeg og ugift. Han havde et hjerte, der virkelig bankede for unge mennesker, og han ofrede sig helt og holdent for dem, han hjalp.

Det var godt for Maria at få en anden voksen end sine forældre i puberteten. Hun kunne snakke med ham på en helt anden måde end med os.

En af hans store lidenskaber var rejser især i de nordiske lande.

Han arrangerede mange ture for elever både i ungdomsskolen og i folkeskolen. Det kom Maria til at nyde godt af. Og senere har Susanne også fået lov til at deltage. Maria har via disse rejser fundet sig en masse venner.

Det var en stor glæde for os, nu vi på grund af sygdom var blevet så begrænsede og ikke havde mulighed for at komme ret meget omkring.

En af de første ture Maria var med på, var en tur til Island med Foreningen Norden. Der var blandt andet arrangeret en festmiddag med præsidenten Vigdis Finnbogadottir.

Det var derfor vigtigt, Maria for det første havde det rigtige tøj og dernæst fik indøvet lidt royale manerer.

Marias ven kendte heldigvis den lokale baronesse, og der blev arrangeret et besøg med hende. Hun underviste Maria i, hvordan

man hilser, spiser, og i det hele taget, hvad der er takt og tone i de kredse.

Vi havde købt stof til en flot lang, sort kjole, men stoffet trak så skævt, den kom til at sidde rædsomt på Maria.

Nu var gode råd dyre for vi kunne ikke nå at komme ud efter nyt stof. I min stofkasse havde jeg noget sort tyndt lycra, som oprindeligt skulle bruges til undertøj eller foer i sportstøj. Det havde en flot skinnende bagside, der kunne bruges som forside. Det var et forsøg værd. Hurtigt flikkede jeg en kjole sammen. Da Maria kom hjem fra arbejde, var hun noget overrasket og skeptisk, da hun så kjolen, for den så ikke ud af noget særligt. Men da hun fik den på, var den bare super flot til hende.

Maria havde kæmpet med at få lært præsidentens navn. Det ville være flot ikke at kunne det, når hun kom derop. Samtidig havde vi opfordret hende til at sætte sig lidt ind i landets historie. Hun kunne låne bøger om Island på biblioteket. Det ville være pinligt i det selskab at virke alt for uvidende.

Hun lånte, alt hvad de havde, og satte sig ind i det.

Da Maria sad i flyet på vej til Island, trak hun en liste frem fra sin taske. Den var meget lang og meget grundig. Det var en liste, hun havde lavet over seværdigheder, hun mente, de skulle se. Hendes ven fik noget af en overraskelse.

Han kendte hende godt og vidste, hvordan hendes almenviden plejede at være. Nu vidste hun næsten mere end ham i hvert fald hvad seværdigheder angik.

Det var lutter ældre, agtværdige herrer og damer, der deltog på turen. Alle var på efternavn og Des med hinanden.

En aften, hvor der var en lidt for stille stemning, begyndte Maria en spørgerunde.

Hun startede med at sige, hun gerne ville lære dem alle lidt bedre at kende, og henvendte sig så til den nærmeste og spurgte højt og tydeligt:

- *Må jeg høre engang, hvem er du, hvor gammel er du, hvad hedder du til fornavn, og hvad laver du?*

Noget overrasket, beskrev den først adspurgte, hvem han var, sin profession og alder.

- *Fint! Og du?*

.....

- *Godt! Næste!*

Og sådan fortsatte hun hele vejen rundt.

Først blev hendes ven flov, men han slappede af, da han så, hvordan de morede sig over hendes frimodighed.

Da hun havde udspurgt alle, sagde hun:

- *Nu er jeg træt og går i seng, godnat!*

Og så forlod hun selskabet.

Hendes lyse sind og morsomme måde at være på havde tøet stemningen op, i det ellers så stilfulde og pæne selskab. Marias frimodige rundspørge fik alle til at blive dus og på fornavn med hinanden, og Maria fik senere et stort knus og et kindkys af en af damerne.

Desværre meldte præsidenten afbud til middagen.

Men heldigvis blev festen ikke aflyst, og Maria fik alligevel den store middag med, så hun kunne få brugt sit flotte festtøj og den ny erhvervede pli.

Dette venskab blev ikke blot til stor gavn for Maria i kraft af de rejser, de foretog sammen. Det at få en ven, som holdt af hende, og som ikke kasserede hende som umulig, når hun ikke lige opførte sig, som hun burde, var med til at styrke Maria.

Han kom ind i hendes liv lige nøjagtigt på det tidspunkt, hvor vi andre blev ramt af den invaliderende sygdom, og ikke længere havde kræfter til at klare hende. Maria brugte så i stedet vennen til mange af de ting, hun før havde brugt os til.

Design

Maria ville gerne bruge sine kreative evner, og især sin tegning, men hvor går man hen og finder et job, hvor man kan tegne, men som ikke kræver ret meget på det boglige område?

Hun havde en iderigdom, som gjorde os målløse, når hun tegnede tøj. Det ville også ærgre os, om hun ikke kunne udnytte det talent.

En dag havde jeg stået med et stykke stribet stof. Jeg ville sy en bluse af det. Jeg tænkte på, hvordan jeg kunne lave den. Og da Maria kom ud i køkkenet, spurgte jeg hende, om hun havde en ide. I løbet af et øjeblik havde hun tegnet 10 forslag.

I skolen havde hun i de store klasser valgt syning. Hvis hun gerne ville være designer, ville det være en god idé at have været til eksamen i det fag.

Den dag, hun skulle op, var al hukommelse forduftet. Hun anede ikke, hvordan hun skulle sy det joggingssæt, de havde fået til opgave at lave.

Nu var gode råd dyre. Jeg havde nogle mønstre liggende. Hurtigt blev de lagt på køkkenbordet, og den letteste syrækkefølge blev forklaret flere gange, inden hun drog afsted.

- *Det var godt, du lige forklarede det, inden jeg tog afsted til morgen,* sagde hun, da hun kom hjem.

Hun havde haft en gammel lærer fra den første skole hun gik på som censor. Da læreren kunne genkende Maria, var Maria blevet noget bekymret og havde tænkt, at nu var den eksamen ødelagt.

Men i stedet var det gået over al forventning. Det hun havde syet var meget flot, og hun fik 11.

Vi snakkede med erhvervsrådgiveren på skolen, men han vidste kun, man kunne blive uddannet som designer på kunsthåndværkerskolen i Kolding. Der kunne Maria ikke komme ind

uden en studentereksamen, det vidste vi. I øvrigt havde de sprog på højt niveau, og Maria var ikke stærk i det.

Han mente derfor, hun skulle tage på handelsskole. Men vi vidste, det aldrig ville gå. En overgang hoppede hun med på ideen og var meget vred over, vi rådede hende fra det.

Jeg havde selv gået på handelsskole og vidste, det ville blive for hårdt for Maria. Tillige var fagene også for kedelige til hende. Heldigvis rådede psykologen hende også fra det, ved den samtale de to havde, og til sidst opgav hun tanken.

Så blev vi enige med hende om, at hun skulle tage et basisår på teknisk skole. Vi havde undersøgt hvilke linier der var, og da der på det ene hold både var frisør og noget de kaldte design, valgte vi det.

Der gik hun et halvt år og fik lært mange interessante ting. Det gik fint med kammeraterne, og hun havde kun enkelte, der voldte lidt bryderier.

Ganske få dage før det halve år var færdigt, anede vi stadig ikke, hvad hun skulle bagefter.

Jeg havde mange gange spurgt Maria om, hvad det design hun havde haft kunne bruges til, men det vidste hun ikke. Jeg havde bedt hende spørge læreren, men hun havde ikke forstået, hvad læreren sagde.

Derfor havde Maria været rundt hos samtlige frisører, for at søge praktikplads, men der var ingen, der manglede en elev.

Til sidst ringede jeg til skolen og spurgte, hvordan Maria kunne komme videre. Det var trods alt design der havde hendes interesse.

Det viste sig, hun skulle til Herning, på Teko Center Danmark, hvis hun gerne ville videre og være designer.

Hun skulle først være et halvt år på skolen. Derefter skulle hun i praktik på en fabrik som syerske. Uddannelsen ville vare tre år. Hun ville, hvis hun klarede det, ende med at blive beklædningsoperatør. Det var en uddannelse, der gav hende mulighed for at lede en systue.

Hvis hun derefter læste to et halvt år mere, så ville hun være uddannet designer. Desværre krævede de udvidet 10. klasse for at blive optaget på den videregående uddannelse, så det var ikke lige aktuelt for Maria.

Det var for sent at søge ind på skolen i Herning. Det skulle ske allerede i oktober, og nu var der tre dage tilbage, inden juleferien startede.

Jeg valgte at ringe til Herning alligevel, hvem vidste?

Jeg kendte i hvert fald Ham, der udretter mirakler, så det var da et forsøg værd.

- Det er godt nok for sent, men vi har altså en enkelt ledig plads. Det kommer så an på, om de kan have hende på kollegiet. Hvis du ringer igen lidt senere, så finder jeg ud af det.

Jeg ventede spændt, og ringede igen. Jo, også på kollegiet havde de en ledig plads. Vi fik hurtigt udvekslet og underskrevet de papirer, der var nødvendige. Det var den jul, hvor Maria var fyldt 18 år. Sikken en julegave at få.

Det var også den jul, hun ingen gaver skulle have haft. Hun var over 18 år, og så fik hun ikke længere gaver fra familien. Det havde hun været meget fornærmet over. Hun var det første barn, der måtte lide under den lov.

For at overraske hende, så hun alligevel fik mange gaver til jul, syede jeg en hel masse pænt og smart tøj til hende efter modekataloger. Det ville hun få brug for på skolen. Hun skulle også have en hel del personlige ting med, så det købte vi også til hende og pakkede det alt sammen ind enkeltvis. 37 gaver blev det til.

Maria glædede sig overhovedet ikke til jul det år.

Julen skulle holdes hos min søster, som helt var med på ideen om at drille Maria.

Juleaften blev gaverne gemt inderst under juletræet bag alle de øvrige gaver. Da uddelingen begyndte, blev hun ikke mindre muggen.

- Endelig en gave. To blyanter.

- Tænk, hvor meget, surmulede hun.

Efter alle vores gaver var delt ud, kom der en regn af gaver til Maria.

Susanne, der nu var otte år, jublede og morede sig kosteligt.

Hun havde glædet sig helt vildt til at se Marias ansigt, når hun fik gaverne. Heldigvis har vi optaget det på video.

Det endte med, at Maria knækkede sammen af grin. Morfar morede sig så meget at tårerne løb ned ad kinderne på ham. Det blev en herlig jul.

Hendes ophold i Herning blev naturligt nok ikke uden konflikter. Dem havde hun både med beboerne på kollegiet og med nogle af eleverne og lærerne på skolen.

Også oldfruen fik hun omgående problemer med. Maria mente at hun havde taget noget af hendes slik og blev rasende på hende. Vi fik en længere samtale om det og rådede Maria til at lægge noget slik til oldfruen og så lægge en lille seddel ved med tak for rengøringen.

Det virke. De to blev hjertegode gode venner.

Tillige havde hun svært ved de boglige fag. De skulle lære at kalkulere fabrikspriser, og det var mere eller mindre lukket land for Maria. Men det lykkedes hende at klare første ophold, og hun bestod eksamen med rimelige karakterer trods alt.

Nu skulle hun finde en praktikplads. Maria ville helst til Odense, så hun kunne bo hjemme, men der var kun én plads og de var to ansøgere. Fik hun ikke pladsen, måtte hun til Herning.

Den dag de ringede fra fabrikken for at tale med pigerne, var det kun Maria der var i skole. Derfor var det hende der fik pladsen.

Det, at komme til at sidde og sy på en fabrik, var lidt af en prøvelse både for lederen af systuen og for Maria.

Lederen kæmpede en brav kamp mod Marias tendens til at give op - og vandt. Hun var kontant og fast, og selv om hun kunne se, Maria havde svært ved at lære, så kunne hun også se, at når hun først fik det lært, var hun hurtig og dygtig.

Fabrikken syede uniformer, og alt skulle være perfekt, ellers måtte hun pille op igen.

Det var hårdt, men det var det hele værd. Maria blev meget dygtig. Også til at pille op.

Ind imellem var hun årsag til temmelig megen morskab på fabrikken.

Den ene dag brændte hendes symaskine sammen. Da hun ikke lige kunne finde ord til at forklare, hvad der var sket, sagde hun:

- Nu lugter min maskine af popcorn!

Så skreg hele stuen af grin. De popcorn måtte hun høre meget for. Men det var ikke på en negativ måde.

De gamle syersker nød at have Maria der. Hun kunne sætte hele fabrikken på den anden ende, når hun fortalte om sine oplevelser, og det gjorde fabriksarbejdet lidt sjovere.

Samtidig var hun også utroligt pligtopfyldende. Syg var hun kun et par gange.

En tidlig morgen, kvart i seks, da Maria var på vej til toget på sin knallert, opdagede hun, der var sat en vejspærring op i løbet af natten.

Hun var vant til at køre den tur og sad nærmest og sov på knallerten. Derfor så hun vejspærringen så sent, at hun ikke kunne nå at se sig tilbage, inden hun svingede udenom, og valgte derfor at køre ind i vejspærringen.

Hun mærkede intet, før hun befandt sig i en noget pinlig situation mellem betonklodser, knallert og et kraftigt bøjet skilt. Hun var ude af stand til at komme fri; men i samme øjeblik standsede en stor blå varevogn foran vejspærringen. To mænd sprang ud af bilen, og befriede hende. Hun var så fløv, hun ikke turde kigge op på de to mænd og kom hurtigt af sted på knallerten igen.

Sidst på formiddagen kom hun hjem fra arbejde. Jeg fik nærmest et chok, da jeg så hende. Både fordi hun aldrig før var kommet hjem i utide, og så fordi hun lignede en hængt kat.

Hendes leder havde set, at hun blev mere og mere bleg i løbet af formiddagen og sendte hende derfor hjem. Maria mente ellers sagtens hun kunne gå på arbejde, selv om hun var kørt galt, og

næsten ikke kunne gå på det ene ben. Hun havde oven i købet cyklet fem kilometer hver vej i Odense, inden hun tog toget hjem igen.

Da hun kom hjem, sagde hun:

- De plejer da aldrig at have en vejspærring der, så jeg kunne roligt sove.

Den tur kostede hende tre dage i sengen.

Jens havde forsøgt at udbedre skaden på skiltet, men kunne ikke rokke det ud af stedet. Det var ufatteligt, hun ikke kom mere til skade. Vi kunne så de næste mange uger mindes Maria, hver gang vi passerede vejspærringen med det bøjede skilt.

En anden gang havde hun stået nede på banegården og ventet på toget til Odense. Der var sporarbejde. Derfor kørte alle togene fra den samme perron. I højtaleren havde de sagt, det første tog kørte til København og det andet tog til Odense.

Maria, som ikke havde forstået det, de sagde, studsede lidt over den retning, det første tog kom fra. Nu havde hun kørt med tog i en hel del år, men det plejede da ikke at komme fra den side.

Nå, det måtte jo være det, hun skulle med. Hun satte sig ind, men samtidig undrede det hende, de andre som hun plejede at køre sammen med, ikke gik med ind i toget.

Da toget derefter kørte ud på Storebæltsbroen og ned i tunnelen, fik hun sig alligevel en overraskelse. Hun forklarede den noget forvirrede kontrollør, hvad der var sket og fik lov til at komme med et andet tog hjem til Fyn igen. Den dag nød hun den smukke solopgang fra en helt ny vinkel.

Hvordan forklarer man det på sin arbejdsplads uden at blive til grin??

Lejligheden

Maria havde i flere år samlet på udstyr, til hun en dag skulle flytte hjemmefra. Jeg indrømmer, vi troede, det ville vare mange år, inden hun var i stand til at klare sig selv, og det havde vi indstillet os på.

Det, at vi andre blev syge, tvang os til at tænke i nye baner.

Vi havde ikke længere kræfter til at have de store børn boende. Selv om de altid var umådeligt søde til at hjælpe os, så var uroen, al snakken, musikken og lyden af TV bare langt mere, end vi kunne klare. Der var også en del ekstra arbejde med indkøb, vasketøj og rengøring til så mange mennesker.

Vi havde meldt børnene ind i en boligforening, straks de var gamle nok men havde ikke tænkt, der allerede nu skulle blive brug for det.

Den gode udvikling, der havde været med Maria siden starten af 10. klasse, var fortsat. Det gjorde, at vi turde foreslå hende at blive sat på venteliste til en af de helt små etværelses lejligheder i boligkomplekset.

Det så ud til, hun med sin lærlingeløn lige ville kunne få det til at løbe rundt økonomisk.

I efteråret 1996, da Maria lige havde rundet de 20 år, fik hun første tilbud. Men da disse tilbud sendes ud til fire- fem stykker, var hun ikke heldig. Hun måtte indstille sig på at vente til næste gang.

Vi tog på efterårsferien sammen med Susanne og Maria.

Kristian kunne ikke komme med og var alene hjemme. Mobiltelefonen ringede. Det var Kristian. De havde ringet fra boligselskabet og sagt, at den der skulle have haft lejligheden, var sprunget fra i sidste øjeblik, så lejligheden kunne alligevel blive Marias, hvis hun gav besked inden klokken 13 samme dag.

Skønt! Lige det hun havde drømt om.

Kristian klarede alle formaliteterne med boligkontoret for hende.

Da vi kom hjem, kunne vi bese lejligheden. Den var hyggelig. Der var en pæn stue, et køkken, et bad og en lille altan. Perfekt til en person.

Samtidig fandt Maria ud af, hun skulle være nabo til et af de ældre ægtepar, der havde deltaget på turen til Prag. Det var trygt for hende, at hun i forvejen kendte naboerne. Og i dag er de stadig meget glade for Maria. De glæder sig over hendes sprudlende glæde og lyse sind. De har forbudt hende at flytte. Hun er så dejlig stille, og laver ingen ballade, siger de.

Lejligheden blev malet. Maria ville gerne have lyslilla vægge. De passede flot til det hvide lædersofa arrangement hun havde købt for de penge hun havde tjent i bageriet.

Jens byggede en seng i alkovehullet. Der blev hængt et gardin for. Min søster skiftede sin reol ud, og Maria fik hendes gamle. Den passede perfekt i den lille stue.

Til sidst havde hun en hyggelig hybel.

De første dage ville hun helst lige sove hjemme hos os.

Jeg begyndte at beklage mig. Jeg indrømmer, jeg var bange for, hun ikke kom derud.

Vi vidste, hvordan Maria havde det med at være alene. Hun kunne gå helt i panik, og ingen kunne tale hende til rette. Da hun var lille, sov hun ofte i soveværelset hos os. Vi kunne ikke holde ud at have hende i sengen hos os, men så sov hun på en madras ved siden af. Det kom i perioder. Ind i mellem stod det på i flere måneder. Når vi fornemmede, det var ved at være ovre, blev hun sendt ind på sit eget værelse igen. Hun holdt først op med at komme ind til os, da hun nåede konfirmationsalderen.

Til sidst lykkedes det at få hende til at sove i lejligheden.

Vi troede, alting var i orden.

Det varede længe, før det gik op for os, at hun faktisk næsten aldrig sov i sin lejlighed.

Hun sov hos vennen. Hun ringede til ham og sagde, hun var bange, og så forbarmede han sig over hende og lod hende komme.

Hun havde efterhånden fået sig en dejlig venindekreds, og når hun ikke kunne være hos vennen, cirkulerede hun rundt hos dem.

Det stod på i større eller mindre grad de første tre år.

Så en dag bestemte hun sig for, at nu skulle det være slut. Det var upraktisk, at have sådan et omflakkende liv.

Maria var ikke bange for mennesker men for det usynlige.

Når hun blev alene, høstede hun frugten af, at hun i årevis havde set alt for mange uhyggelige film. Men uhyggen havde en dragende effekt, og hun kunne ikke lade være med at se dem trods vore advarsler. Hun mente ikke selv, det gjorde noget og var meget længe om at erkende, det faktisk var filmene, der lå til grund for hendes frygt.

Hun ryddede op i de ting hun havde. Alt, der kunne virke skræmmende, hvad enten det var billeder, film eller musik, blev smidt ud. Det gav ro.

Når hun var alene i lejligheden, satte hun en CD på med dejlig lovsang.

Når det blev sengetid, tændte hun en lille lampe, som hun lod brænde hele natten, og som hun plejede, læste hun i sin Bibel, inden hun lagde sig til at sove.

Imens hun ventede på at falde i søvn, gav hun sig til at bede for alle sine venner. Mange gange nåede hun ikke ret langt, før hun sov. Næste dag fortsatte hun sin forbøn for vennerne, der hvor hun havde sluppet dagen i forvejen. Det havde en dobbelt effekt. De fik forbøn, og hun faldt i søvn uden frygt.

Selv om Maria havde svært ved at finde ud af det med pengesagerne, så var hun alligevel meget fornuftig og sparsommelig. Alle regninger blev betalt til tiden.

Det var en kompliceret sag at finde ud af det med girokort og kontoer. Det at holde orden var en by i Rusland. For man kan ikke holde orden, når man ikke kan finde rede i de forskellige

ting. Forskudsopgørelser, skatteskemaer, varmeregnskab, husleje, boligtilskud og sådan kunne vi blive ved. Alt sammen lavet så vanskeligt, at man næsten skal have en juridisk embedseksamen for at forstå det.

Hvordan laver man system i det?

Jo, det enkleste viste sig at være, at alt blev sat i orden efter dato, når det dukkede op. Det var de sjoveste ting, der ind imellem sad i mappen. Men hellere sætte det i, man ikke forstår hvad er, end at komme til at kassere noget vigtigt.

Hun fik en konto, der var tilsluttet PBS og besked om at gå ned i banken, *hver* gang der kom et girokort. På den måde kom det meste - hen ad vejen til at gå automatisk.

Apropos ordet automat, så var der lige det med hævekortet og pengeautomaten.

Og så den evindelige PINKODE.

Kun én kan have opfundet den.

Findes der noget mere ubarmhjertigt? Tænk, hvad der kræves af hukommelsen. Hvis man så selv kunne vælge den, så var der da en smule håb. Men man pådattes fire usammenhængende, umulige tal.

Hvor kan de gøre det, overfor os sagesløse, der mangler huskeklister.

Maria kom også galt afsted. Tredje gang hun forsøgte at indtaste pinkoden, forsvandt kortet. Men så lærte hun det.

Max. to gange. Så gå en tur, måske kommer du i tanke om koden. Hvis ikke så ring hjem og spørg, vi har den stående.

DAMP- en opgave!

Tiden nærmede sig, da Maria skulle af sted til Herning på teknisk skole igen. Denne gang skulle opholdet ende med selve svendeprøven, så der stod meget på spil.

Vi kørte hende derop. Da vi kom, fik hun at vide, hvem hun skulle bo på værelse med på kollegiet. Så flippede Maria ud.

- Nej, ikke hende, bare ikke hende.

Det var lidt pinligt, men Maria var fast og bestemt.

Pigen var ikke kommet endnu. Vi var på kollegiet som nogle af de første, så heldigvis hørte hun det ikke.

Sidste gang Maria boede der, havde hun haft en del sammenstød med denne pige, og det ville hun ikke risikere en gang til. Det var uden tvivl en klog beslutning, og Maria fik en anden værelseskammerat.

Hun havde hjemmefra bedt Jesus om at komme til at bo sammen med en, der var kristen, så de sammen kunne læse i Bibelen. Og det fik hun.

Der gik nogle dage, hvor de så hinanden lidt an. Så en aften kom Biblerne frem fra skjulet under dynen, og de fik sig en herlig tid sammen. Værelseskammeraten var opvokset i en kristen familie. Hun var ved at vende det ryggen, på det tidspunkt hun fik værelse sammen med Maria.

Marias levende tro på Jesus blev et vendepunkt for hende. Hun var dengang en sky og meget såret pige med mange problemer. Vi mødte hende et par år senere. Hun var næsten ikke til at kende igen. Hun sprudlede af liv og glæde og var bare så utrolig yndig.

Efterhånden som tiden gik, blev de en lille flok. De havde alle vidt forskellig baggrund. De læste sammen i Bibelen. Og de fik snakket om mange ting. Til sidst blev det hele sat i relation til det, der stod i Bibelen.

Var der en der havde specielle problemer bad de sammen for vedkommende – og fik mange bøttesvar.

Vi var meget spændt på, hvordan Maria ville klare svendeprøven.

I den tid hun var på teknisk skole, var der mange prøver, de skulle igennem. De syede habit, undertøj, bukser, bluser, skjorter og så videre. Alle opgaver fik de karakterer for, men de talte ikke med i den karakter, de fik til selve svendeprøven.

Gang på gang ringede hun hjem og fortalte, hvordan det var gået. Og gang på gang var vi rystede. De karakterer hun fik lå helt i top. En enkelt dag, hvor hun igen remsede en række høje karakterer op, var der sneget sig et enkelt syvtal ind, og i stedet for at kommentere de høje karakterer havde jeg udbrudt:

- *Syv, hvad i alverden har du fået syv i?*

- *Helt ærligt, du skal da ikke spørge, hvad jeg har fået syv i, du kunne da i det mindste kommentere alle de 9, 10 og 11 taller, jeg har fået.*

- *Ja, men jeg blev så overrasket, da du kun havde fået syv.*

Det krævede nogle søforklaringer, og jeg måtte høre en del for min fadæse. Syv var førhen en flot karakter for Maria, men vi var ved at vænne os til hendes nye livsstil med astronomiske karakterer.

Det, der altid trak hende ned, var det skriftlige – metodebeskrivelser og syvejledninger.

Tiden kom til selve kernen i det hele. - Svendeprøven.

Det var opgaver som at sy en cardigan i strikstof og en vendefrakke, der stod på dagsordenen. Vendefrakken havde runde hjørner ved slidsen i siderne. Det var ikke lette opgaver de fik.

Hendes leder, som sådan havde kæmpet med Maria på fabrikken de sidste år, havde været frygtelig nervøs på hendes vegne. Hun vidste, at hvis nervøsiteten tog overhånd, og Maria blev forvirret, kunne det ødelægge hele svendeprøven.

Maria fik et meget flot svendebrev. Hendes gode håndelag trak op på de svære, skriftlige opgaver, og hun endte med et flot nital som gennemsnit.

Vendefrakken fik jeg af hende. Den var som skræddersyet til mig. Når jeg skal pænt i byen, tager jeg med stolthed svendeprøven på.

Maria havde lidt tid tilbage på fabrikken, inden uddannelsen var slut. I den sidste uge måtte hun lave noget til sig selv, og det var ikke småting, hun nåede. Blandt meget andet syede hun en habitjakke i rødt fløjl til mig.

Den veninde, hvis lejlighed vi lånte under byggeriet, er uddannet håndarbejds lærer. Hun gik jakken efter i sømmene.

- *Det må jeg nok sige, kommenterede hun, den er godt nok perfekt!*

Det er den højeste udmærkelse, man kan få. Hun er hudløs ærlig og ekspert i at finde små fejl.

Maria sluttede på fabrikken. Den sidste dag lå der på hendes bord en del gaver. Maria tænkte, de lå der, fordi damerne vidste, hun ikke kunne lide de der højtideligheder, de holdt, når der var noget at fejre. Så hun pakkede frimodigt en par af pakkerne op.

Til alt held kom hun til at snakke med en af damerne.

- *Er du gal Maria, dem må du ikke røre endnu.*

Så måtte Maria skyndsomst pakke dem ind igen og slette alle spor. Da hun endelig fik lov til at pakke gaverne op, måtte hun se meget overrasket ud, selv om hun allerede kendte en del af indholdet.

Damerne havde været meget glade for Maria, og flere af dem græd, da hun forlod dem.

Maria blev arbejdsløs, efter hun havde afsluttet sin uddannelse som beklædningsoperatør. Hun trængte til en pause fra industrimaskinerne, så hun gav sig til at lede efter noget andet.

En aften blev der i TV vist klip fra en fernisering. Det var fra et kursus i dekorationsmaling, der havde været på teknisk skole i Svendborg

Det så ud til lige at være noget for Maria. Vi fik en brochure tilsendt. Kurset varede ca. fire måneder. Maria var heldig at blive optaget. I den periode hun skulle gå på kurset, kunne hun få SU.

Maria kunne ikke nøjes med sin SU, nu hun var flyttet i lejlighed, så hun begyndte at søge arbejde.

Hun havde erfaring fra bagerbutikken. Det arbejde havde hun været glad for, men ville ikke tilbage til den gamle forretning igen. Derfor skrev hun en ansøgning til en af de andre bagerbutikker i byen.

Da hun afleverede den, fik hun at vide, de ikke manglede nogen. Hun skyndte sig at sige, hun havde stået i bagerforretning i flere år.

Der gik nogle få dage, så blev hun kaldt til samtale.

I ansøgningen havde hun skrevet, hun var en kristen pige.

- *Hvad vil det sige, du er kristen?* havde bagermesteren spurgt, under deres samtale.

- *Jeg tror på Jesus og læser i Bibelen.*

Ind imellem er jeg blevet noget overrasket over hendes frimodighed.

- *Ja, det kunne han lige så godt få at vide med det samme.*

Havde hun svaret, da jeg forundret havde spurgt: - *Havde du virkelig skrevet, du var en kristen?*

Hun fik stillingen.

Det blev en svær tid. Det var en stor forretning, og de havde både bagerbrød og en hel del andre dagligvarer. Der var meget travlt, og der var nye navne på brødene, men hun kom efter det.

På ægte Mariamanér gik der ind imellem totalforvirring i tingene.

Der var helt bestemte ting, der skulle gøres, og en af tingene var, at de skulle tænde for klimaanlægget, når de kom om morgenen. Så det gjorde Maria.

Det var en dejlig, varm sommerdag, og når kunderne kom ind, kommenterede de den gode varme i forretningen.

Som timerne gik, nåede temperaturen op på 32 grader, og Maria var ved at få et hedeslag. Hun valgte at ringe til chefen.

- *Jeg tror klimaanlægget er gået i stykker, for her er drøn varmt.*

Han ringede efter montørerne og kiggede så selv op i forretningen for lige at se, hvad der var galt med anlægget. Efter lidt småpillerier, opdagede han til sin store overraskelse, der var slukket for kontakten.

- *Så er der sådan set ikke noget at sige til, her er varmt, kommenterede Maria.*

Den dame, der havde stået i forretningen aftenen i forvejen, havde glemt at slukke klimaanlægget, inden hun gik, så Maria havde slukket for det i stedet for at tænde det.

De fik i hast aflyst montørerne.

Maria kunne ikke se på en kontakt, om den var slukket eller tændt. Heller ikke selv om det var en, hun havde brugt mange gange. Hun kunne heller ikke huske, hvor det kolde og varme vand var, heller ikke selv om det var haner hun brugte daglig. Vi har jævnligt fået lun saftvand til maden, eller hørt hende sprutte og hoste, når hun kom til at tage varmt vand i et glas.

Maria startede på malerkurset. Det viste sig at være alle tiders. Hun lærte en masse teknikker. Oliemaling, marmorering, akvarel, limfarve, kalkmaleri osv.

Angående kalkmaleriet, så var der stor frihed på holdet. Læreren pointerede, at kreativiteten ikke måtte bremses.

Til kalkmaleriet fik de inspiration ved et besøg i en kirke. Maria syntes, alle kalkmalerierne var rædselsfulde. Det var svært at blive inspireret, men hun fandt da en gås. Den placerede hun i et lille landskab med en bakke i baggrunden.

Da hun var færdig med sit lille kalkmaleri, syntes hun ligesom der manglede noget, det var lidt kedeligt. Hun placerede diskret en flagstang med Dannebrog smukt vejende i vinden på den lille bakke. Sådan, nu så det godt ud.

- *Et flag, på et kalkmaleri, det kan man da ikke,* sagde læreren forarget, da han så hendes lille kunstværk.

Der var måske alligevel grænser for den kreative udfoldelse?
Maria gav ind imellem læreren noget at tænke over.

En af de sidste dage Maria var på malerkurset, kom lærerens kone med nogle brochurer fra et Håndarbejdsseminarium i Odense, hvor hun deltog i et kursus.

Det blev et videre skub til Maria.

Hun snuppede en brochure med hjem. Ingen af os havde nogensinde hørt om det seminarium, selv om det havde eksisteret i 50 år, så den brochure kom på rette tid og sted.

Der var flere linier, man kunne vælge.

De havde på seminariet udstilling i weekenden, og vi blev enige om at kigge nærmere på sagerne.

Maria så det meste af det tøj, der var udstillet, efter i sømmene og blev enig med sig selv om, at i det forum kunne hun kvalitetsmæssigt nok klare sig.

Det boglige, ja, til det måtte hun bede Himmelen om hjælp.

På grund af den uddannelse hun nu havde taget, var hun velkvalificeret til at komme ind på seminariet, men hun skulle alligevel bestå en optagelsesprøve. Den klarede hun og kom ind.

Valget faldt på linien med Ide og Design. Senere flyttede hun dog over på Couture, da det viste sig, hun på det hold lærte mere om mønsterkonstruktion og draperingsteknikker. Det ville godt nok give hende et år mere på skolen, men det var hun ikke ked af, hun fik derved lært endnu mere.

I løbet af den første uge på seminariet skulle de sy en masse prøver. På det punkt kunne Maria sit kram.

Men læreren blev kaldt væk til et dødsfald, og eleverne blev overladt til sig selv i halvanden uge.

Eleverne kendte ikke maskinerne og heller ikke den syrækkefølge, de skulle bruge til prøverne. Men det gjorde Maria.

Og først blev hun irriteret over, at de hele tiden forstyrrede hende og bad hende om hjælp. Hun skulle jo også sy sine prøver.

Men før hun fik set sig om, underviste hun de andre. Hun hjalp dem med maskinerne, rettede deres prøver, og bad dem

pille op, når det ikke var pænt. Hun var en rigtig skrap lærer, og "hendes elever" mukkede lidt over den håndfaste undervisning, når de blev bedt om at lave tingene om. Men på den måde fik alle lavet deres opgaver, uden læreren var tilstede.

Det gav Maria ny styrke og selvtillid.

Psykologi var et af de eksamenspligtige boglige fag, de havde. De skulle til eksamen aflevere en skriftlig opgave, og bagefter skulle de forsvare den mundtligt.

I psykologitimerne kunne Maria, som hun selv sagde det, ikke forstå et kvæk af det hele, og hun havde i det hele taget haft svært ved at holde sig vågen i timerne. Hun havde brug for billedlige forklaringer og konkrete eksempler. Al den teori kunne hun slet ikke forholde sig til.

Tiden til eksamen nærmede sig. De fik en beskrivelse af opgaven. Den tog hun med ud til os.

Heller ikke jeg forstod, hvad der stod. Jeg plejer ellers ikke være helt tabt bag en vogn, men det her.... du godeste, jeg kunne ikke engang læse, hvad der stod. Jeg kendte slet ikke ordene. Hvordan skulle Maria nogensinde klare det?

Heldigvis havde vi, da mormor døde, arvet en klinisk og en psykologisk/pædagogisk ordbog. Deri fandt vi forklaringer på alle ordene. Men meget hjalp det ikke. Dog kunne vi forstå, at hun skulle finde en slags case.

- Hvad med at skrive om DAMP? De problemer, den slags elever har, kender du på egen krop. Det er altid lettere at skrive om erfaringer end om teori.

Marias gamle ven, som er lærer, vidste, hvad disse opgaver gik ud på. Han tog hånd om Maria, og de gik i gang med at finde materiale. Maria havde lånt ordbøgerne. Hun læste og læste og måtte slå de fleste ord op. Men det var et ørkenland. En dag ringede hun og fortalte, hun ikke kunne forstå det, uanset hvor meget hun prøvede. Det ville ikke ind.

- Mor, kan I ikke bede for mig. Jeg må have hjælp til det her.

- *Det skal vi nok, og husk der står i Bibelen, at den der står tilbage i visdom, skal bede om at få den fra Gud, som gavmildt giver alle, som beder.*

Der gik få dage, så var hun i røret igen.

- *Tænk, lige pludselig lød der ligesom et knald i mit hoved, så kunne jeg pludselig forstå en hel masse af det, jeg havde læst.*

Det var skønt. Nu kom der lidt skred i hendes opgave. Vennen hjalp hende stadig, og efterhånden kom hele opgaven på plads.

En dag, jeg lå i haven og nød det dejlige vejr, ringede hun og fortalte, at hun under læsningen af alt det materiale, hun havde om DAMP, havde fundet ud af, hvilken slags DAMP hun selv havde.

På en måde gav det hende en form for identitet. Nu var det ikke bare noget vi påstod. Der var en håndgribelig årsag til de vanskeligheder, hun havde. Det var ikke uvilje eller dovenskab, men noget konkret hun kunne forholde sig til.

Samtidig sagde hun grinende, at hun godt kunne se, den sygdom vi havde fået, gav os mange symptomer der lignede DAMP. Dårlig hukommelse, koncentrationsbesvær, indlæringsvanskeligheder, problemer med at overskue og organisere og så videre. Jo, vi havde nu en hel del til fælles og var så at sige i samme båd.

Nu var der kun selve eksamen tilbage, hvor hun skulle forsvare sin opgave. Hun fortalte efter eksamen, at hun havde snakket og snakket. Hun kunne forsvare alle teorierne og endda huske, hvad de hed.

Karakteren? **10!!**

En dag blev hun ringet op af sin ven. På ungdomsskolen manglede de en lærer i tegning/maling. Da han vidste, hvor dygtig hun var, havde han anbefalet hende til lederen.

Hun sagde noget bævende ja til jobbet og blev ansat.

To timer en gang om ugen. Hun skulle undervise 12 unge elever.

- *Hvad skal jeg undervise dem i?* Havde hun nervøst spurgt os om.

Tænk på hvor meget undervisning du selv har fået - både på Teko Center Danmark i Herning og Teknisk Skole i Svendborg.

- *Nåh ja, det kan jeg jo bruge.*

Det gik fint og eleverne var meget glade for Maria. Det næste år fik hun også et hold, og igen i år er det lykkedes at samle elever nok til et tegnehold.

Tegningerne eleverne havde lavet var meget flotte. De var udstillet i gangene på skolen og blev rost af alle.

Samtidig var der i få år for mange elever på syholdet i ungdomsskolen, og dér kom hun ind som hjælpelærer.

En dag kom hun ud til os. Kiggede alvorligt på os og sagde så:

- *Jeg har fri om onsdagen. Jeg kan se I ikke kan få hjælp nok fra kommunen til at klare jer, så jeg vil gerne komme om onsdagen og hjælpe jer.*

Vi havde ikke økonomi til at betale hende for det, men det ville hun heller ikke have.

- *I har brug for det, og det er det vigtigste.*

Jeg havde længe været meget ked af, at vi fik en ny og fremmed hjemmehjælper hver uge. Det tærede alt for meget på de få kræfter jeg havde, at en ny hele tiden skulle have alting forklaret. Men vi havde intet valg. Vi kunne ikke klare os selv og var afhængige af hjælp udefra.

Maria begyndte at gøre rent hos os. Men så fandt vi ud af, at der var kommet en ny lov. Den gav familie, venner eller naboer mulighed for at blive ansat i stedet for den kommunale hjemmehjælper. Altså kunne vi få ansat Maria, to timer om ugen, i stedet for de skiftende hjemmehjælpere. Det var bare en skøn løsning. Maria havde (selvfølgelig under protester) lært at gøre rent og lave mad, mens hun boede hjemme, og hun kendte husets gænge.

Vi lavede en liste, hun skulle følge, så hun selv kunne passe arbejdet.

En dag sad hun på gulvet og skrubbede på et dørtrin.

- *Nej hvor dejligt, dem har jeg slet ikke tænkt på*, sagde jeg da jeg så det.

- *Du har da skrevet det på sedlen*, svarede hun forbavset.

Jeg undrede mig og tog lige et tjek på listen.

Fodpaneler stod der!

- *Øh! Maria, det der er altså ikke fodpaneler, det er dørtrin.*

Dørtrin? Hvor er fodpanelerne så henne?

Se, det forklarede en hel del om hvorfor fodpanelerne var så snavsede. Jeg havde en dag spurgt hende, om hun havde glemt fodpanelerne, hvortil hun havde svaret, at hun havde tørret dem af i forrige uge. Det kan også være svært med alle de navne på tingene.

Maria er altid villig til at give en ekstra hånd, når det er nødvendigt, og laver ofte meget mere, end det hun skal. Og trænger vi til hjemmebagte boller, er hun også mand for det.

Hun kommer også ekstra, hvis der skal ske noget.

Her i foråret 2000 blev Susanne konfirmeret.

Den store stue havde længe været omdannet til en hel systue. "Designeren" havde fået til opgave at lave kjolen, både til Susanne og til hendes veninde.

Der blev tegnet, taget mål, klippet, syet prøver, klippet igen, syet og rette til. Resultatet blev to meget flotte og elegante kjoler, hvis lige ikke er set.

I dagene omkring selve feste, havde de alle været i gang med det, de hver især kunne gå til hænde med. Det var kun lige de allernærmeste der var med. Alting blev lavet så enkelt som muligt.

Menuen bestod blandt andet af hamburgryg, også kaldet "kokkens fridag", grønsager og kartofler, købt færdige og frosne i Kvickly. Og ikke mindst, på bestilling fra konfirmanden, mors elskede hjemmelavede is, fremstillet to måneder før festen.

Menukortet blev, for at raffinere retterne, skrevet på ægte parløritaliensk.

Kristian leverede lagkagen – en kæmpe på fem kilo. Den var så stor at der også var lagkage til hele gaden efter festen.

Den var lavet som en zoologisk have, med vilde dyr og flotte filigranhegn af chokolade.

Min bror, der er ejer af byens flotte veteranbus, fragtede den glade og stolte konfirmand hjem fra kirke på værdig vis.

Maria havde gjort rent. Hendes veninde var blevet ansat som køkkenchef, og de to piger sørgede for, at al ting gled på skinner hele aftenen. Min veninde kom med en sang uden pauser. Min søster og svigerinde havde digtet den mest morsomme vise med tilhørende overraskelser, som de to kordamer sang for Susanne.

Af Marias gamle ven som også deltog i festlighederne, fik Susanne en ferietur til Færøerne sammen med ham og Maria.

Jo, det blev en skøn dag.

Og inden Maria forlod etablisementet, havde hun fjernet alle tegn på, at her var blevet festet.

Ægte kærlighed

I dag har Maria en masse venner og veninder. Det har vist sig, Maria i kraft af sin tro og sine prøvelser har fået stor livsvisdom. Derfor er hun en god støtte for de venner og veninder, hun har.

Vi har set hvordan Marias venskaber er blevet forandret, i takt med at vi og hun selv fik større forståelse for problemerne.

De blev stabile og langvarige. En del af vennerne er kommet til tro på Jesus, og det har givet hende et dybere fællesskab med dem.

Samtidig er Marias evne til at tilgive også næsten overudviklet. Jeg er sikker på, det er Guds gave til mennesker med disse problemer, for det har de virkelig brug for.

Til alle de gamle venner, der er flyttet holder hun stadig jævnligt kontakt via telefon, e-mail eller breve. Hendes ihærdighed og trofasthed er enestående. Der må ikke gå alt for lang tid mellem livstegnene fra vennerne, så sætter hun himmel og jord i bevægelse, for at få fat på dem igen.

Ind imellem rejser hun også på besøg hos dem eller får besøg i sin lille lejlighed.

Med nogle af de venner, som bor her i byen, holdt hun gennem flere år madaftener. På skift lavede de mad til hinanden. Det var en god ordning, så fik både Maria og de andre unge ordentlig mad. Det der med maden kan nemlig meget let ende med, det blot bliver spagetti og ketchup.

Kommer lillesøster på besøg hos Maria, forkæler hun hende med alskens lækkerier. Susanne elsker sin storesøster og er jævnligt på besøg derude. Ind imellem sover hun der også. De har et dejligt forhold til hinanden, trods de ti år der er imellem dem.

Kristian er flyttet til den anden ende af Fyn, så ham ser vi knapt så meget til, men det gør ikke kærligheden mindre. Når han og hans kære pige kommer, er det ren råhygge.

Men Maria arbejder stadig meget med sin personlighed. Især det sidste år, med store vanskeligheder, har forandret hende. Hun så en dag en video med sig selv.

- *Det var hæsligt, aldrig har jeg vidst, jeg var så usigelig egoistisk.*

Det gav hende et chok. Hun begyndte at bede Jesus om hjælp til ikke kun at tænke på sig selv og sit eget. Hun bad Ham også om, hun måtte få et tættere forhold til Ham.

Den slags bønner får konsekvenser. Nu begyndte hun at få problemer. Problemerne gjorde, at hun lærte sig selv bedre at kende. Men de gav hende også en større afhængighed af Jesus, og hun fik derved et meget tættere forhold til Ham, som hun havde bedt om.

Problemer er som diamantstøv, de sliber og det kan ind imellem være meget smertefuldt! Men resultatet af slibningen er en tilsvarende skønhed.

En af de ting Maria fik lært, var, at hvis man forsvare sig, er det faktisk, fordi man har et problem. Jo vildere man forsvare sig, des mere skjult er problemet for en selv.

Maria har altid forsvaret sig. I virkeligheden var hun lynhurtig til omgående at benægte, hvis vi sagde noget imod hende. Hun kendte ikke sig selv ret godt, og da dét gik op for hende, bad hun Jesus vise hende, hvad hun virkelig indeholdt. Der kom mange små ræve frem. Hidsighed, egoisme, fjendskaber, diskussionslyst, misundelse, jalousi, vrede, osv.

En af de unge piger Maria var blevet venner med blev jaloux på Maria. Maria og pigens bror talte en del sammen, og pigens følte sig på et tidspunkt tilsidesat, fordi broderen hellere ville tale med Maria end med sin søster.

Nu gav pigens sig til at bagtale Maria. Maria fik nys om det og blev meget vred og overvejede, hvad hun skulle stille op.

Heldigvis snakker Maria med os om så at sige alt. Vi fik på hjertet at sige til hende at hun skulle tie. Hun måtte ikke udtale et eneste ord imod den pige der bagtalte hende. Ikke til et eneste menneske. - *Herren skal kæmpe for dig, men du skal tie.*

Nu er det ikke lige Marias natur at tie.

- *Det er da umuligt! Har I hørt, hvad hun siger om mig?*

- *Du kender selv sandheden og det gør Jesus også. Hvis du har sagt noget, der kunne såre hende eller på anden måde har skadet hende, må du gå til hende og sige undskyld.*

Hvis ikke, så lad Jesus arbejde for dig. Det er fuldstændig lige meget, hvad hun siger om dig.

Lad så vidt muligt være med at interessere dig for det. Jo mindre opmærksomhed du giver det, des lettere kommer du igennem det. Hold dig nær til Jesus. Det er Ham du skal give opmærksomhed.

Jesus finder sig ikke i, at Hans børn blive bagtalt. Vent og se. Vi beder om, sandheden må sejre, og løgneren blive åbenlys for enhver.

Det varede ikke længe, før nye rygter nåede Maria. Men det var gode meldinger. Når pigen havde forsøgt at ødelægge de venskaber, Maria havde, havde hendes venner sagt:

- *Nå, jamen sådan kender vi ikke Maria. Er du sikker på det passer?*

Den stakkels pige endte med selv at stå som den utroværdige, mens Maria beholdt alle sine venner.

Men det havde været en svær tid, og Maria havde haft behov for mange lange samtaler, inden hun til sidst fik at se, hvordan hendes tavshed viste sig at være guld værd.

Det lærte os alle meget om, hvor farlig sladder er, og at den slags ikke går ustraffet hen. Heller ikke hvis det er os der er sladderagtige.

Mens hun gik i skole, var den slags problemer med til at ødelægge og såre hende. Men nu opdagede hun, at problemerne i stedet var med til at vise hende, hvem hun virkelig var. Samtidig viste det også, hvordan Jesus formåede at hjælpe hende.

Hun fik set helt nye sider af sig selv, og hver gang hun opdagede, hun havde et problem, bad hun Jesus om hjælp, og hun fik det.

Vi mærkede tydeligt hun blev forandret. Hun fyldte ikke længere så meget. Krævede ikke længere så megen opmærksomhed, men blev i stedet hjælpsom og tjenstvillig i en grad som ind imellem forundrer os. Ikke påtaget og ikke af pligt, men helhjertet. Hun blev i meget bedre humør, så meget bedre, at andre omkring hende også bemærkede det.

Hun skulle ikke på samme måde kæmpe mere. Det, at hun kendte sig selv og sine egne svagheder, gjorde hende ikke nær så sårbar overfor menneskers angreb og dom.

Hendes svagheder er blevet hendes styrker.

Hun har en anderledes og dyb forståelse for, at hendes elever kan have svært ved at lære noget, og hun kan i den grad opmuntre dem til ikke at opgive, selv om det de laver måske ikke er mesterværker. Til gengæld holder hun også de dovne og dem der sjusker i ørerne.

Hendes evne til at fordybe og koncentrere sig bliver nu brugt konstruktivt i stedet for som virkelighedsflugt. Og den evne **er** overudviklet hos Maria.

Op til årtusindskiftet havde hun plaget for at få lov til at holde nytår hos os sammen med nogle få unge blandt andet Bo. Hun ved, at vi egentlig ikke kan holde til det. Men nu var det et specielt nytår, og hun lovede at lave det hele. Vi skulle bare slippe af.

Aftenen før besluttede hun sig for lige at designe og sy en nytårskjole. Hun bedyrede, at hun nok skulle lave det hele. Vi måtte endelig ikke gå i gang.

Så så vi ikke mere til den dame.

Næste dag gik Jens og jeg gik lige så stille i gang med maden. Det var ikke svært at se på hendes koncentration, hvor det bar hen ad.

Vi nussede rundt og dækkede bord, begyndte lige så stille på maden. Susanne pyntede op og efterhånden havde vi styr på det hele.

Alt imens arbejdede Maria på fuld tryk og det hun fik ud af sin fordybelse så godt ud.

Kl. 17:15 kom hun stillende i køkkenet iklædt den flotteste nytårskjole med slæb.

- Så nu er jeg færdig, hvad skal jeg lave af mad.....!

Hun så sig omkring måbende: *- Har I allerede dækket bord? Og lavet mad.....det skulle jeg jo gøre !*

Så knækkede vi skrupgrinende sammen.

Hun havde hele tiden arbejdet henholdsvis i entreen der lå lige ved køkkenet og i den store stue, hvor vi havde dækket bord. Men hun havde intet observeret.

Det blev en skøn aften, og hun tog revanche, da der skulle ryddes op.

Mens hun gik på Svendborg Tekniske Skole, havde eleverne på skift den opgave at stå frem og fortælle om et emne, de selv havde valgt. Maria havde den ene gang fortalt om kunstmaleren Otto Frello.

Men næste gang tog hun et stykke om kærlighed fra Bibelen. Det var Paulus' første brev til Korinterne kapitel 13.

Hvad er sand kærlighed? Det gav megen snak og mange af dem, som havde set sig selv som gode og kærlige mennesker indrømmede nu, at når *det* her var ægte kærlighed, så havde de virkeligt et problem.

- Talte jeg end med menneskers og engles tunger, men ikke havde kærlighed, da var jeg et rungende malm eller en klingende bjælde.

- Og havde jeg end profetisk gave og kendte alle hemmeligheder og sad inde med al kundskab, og havde jeg al tro, så jeg kunne flytte bjerge, men ikke havde kærlighed, da var jeg intet.

- Og uddelte jeg end alt, hvad jeg ejer, til de fattige og gav mit legeme hen til at brændes, men ikke havde kærlighed, da gavnede det mig intet.

- Kærligheden er langmodig,
- kærligheden er mild;
- den misunder ikke;
- kærligheden praler ikke,
- opblæses ikke,
- gør intet usømmeligt,
- søger ikke sit eget,
- lader sig ikke ophidse,
- bærer ikke nag,
- glæder sig ikke over uretten,
- men glæder sig over sandheden;
- den tåler alt,
- tror alt,
- håber alt,
- udholder alt.....

Så bliver da tro, håb og kærlighed, disse tre;

Men størst af dem er kærligheden.

Strøtanker

Der er tydeligvis flere former for intelligens.

Det er højt skattet at have en god hukommelse og have let ved at lære. Man kan blive noget i verden, hvis man er udstyret med en sådan. Viden er noget, der ses op til. Det er den, der måles; det er den, man bedømmes efter. Dommen lyder: *Over eller under middel.*

Jeg har en veninde, der ligger langt under. Hun kunne meget vel have MBD/DAMP. Da vi lærte hende at kende var hendes sprog meget dårligt. Bogstaverne kunne hun kun knapt. Hun kunne ikke læse en børnebog for begyndere. Hun havde svært ved at skrive et telefonnummer ned. Hun var over 30, men på undervisningsniveau som en førsteklasse. Hun klarede sig førhen elendigt. Lå socialt i bunden. Hun hørte med til skarnet.

Så lærte hun Jesus at kende. Hun begyndte at blomstre. Han rejste hende af støvet. Gav hende visdom og kærlighed. I dag har hun lært at læse og skrive. Hun husker altid at sende en kærlig hilsen til os alle ved højtiderne og til alle vore fødselsdage. Selv de to store som er flyttet hjemmefra, sender hun kort til. Hendes trofasthed er enestående. Hvis kærlighed og betænksomhed var de værdier, mennesker blev målt efter i verden, ville hun få topkarakterer.

Men det kniber med at der er plads til disse mennesker i det samfund, vi har bygget op i dag. Hvor skal de gå hen? Hvem hjælper denne mellemgruppe som ikke hører til under forsynen, men som har det utroligt svært i uddannelsessystemet. De fleste af dem er arbejdsomme, trofaste og stabile. Hænderne er ofte godt skruet på. Fik de chancen og havde lærermesteren lidt forståelse for problemerne og lidt ekstra tålmodighed, måske bare et ekstra læreår, kunne disse blive dygtige til deres arbejde – der

skal bare lidt længere tid – og det boglige ligge som andenprioritet.

En af Marias og Kristians venner ligner på mange måder Maria. Han har svært ved de samme ting men er modsat Maria en meget rolig type. Han har prøvet til med mange ting, ville gerne have noget med mekanik at gøre, men kan ikke klare det boglige. Og hver gang bliver han kasseret. Det gør os så ondt at se, han er så kær. Engang fik han fortjenstmedalje som bedste kammerat på skoleskibet – men hvor kan man bruge den?

Der er stor forskel på at være intelligent og at have kærlighed og visdom.

I Guds rige er det det sidste der tæller.

– Den der stoler på sin forstand, er en tåbe, den, der vandrer i visdom, bliver reddet.

Mange er meget intelligente uden at være kærlige eller eje visdom.

- Jeg Visdom er klogskabs nabo og råder over kundskab og kløgt. Jeg ejer råd og visdom, jeg har forstand, jeg har styrke. Ved mig kan fyrster råde og stormænd dømme jorden. Jeg elsker dem, der elsker mig, og de, der søger mig, finder mig.

Lykkelig den der hører på mig. Thi den, der finder mig, finder liv og opnår yndest hos Herren.

Jesus er Visdommen.

- En ny befaling giver jeg jer, at I skal elske hverandre; ligesom jeg har elsket jer, skal også I elske hverandre.

Den der er indehaver af visdom er kærlig, betænksom og omsorgsfuld, tænker på andre før sig selv og er rar at være sammen med.

Men i verden er det lige modsat. Der gælder det om at være noget. Man skal realisere sig selv. Stræbe efter berømmelse og ære – jeget er i centrum!

– Og jeg så, at al flid og alt dygtigt arbejde udspringer af den enes misundelse mod den anden. Også det er tomhed og jag efter vind.

Mange mennesker bygger sig slotte af tomhed, grundfæstet på vind. Til hvad?

Guds plan for mennesker er, at vi bliver kærlige, barmhjertige og hjælpsomme – at vi omvender os fra vores egoisme og ondskab – at vi glemmer os selv. At vi ikke ser ned på hinanden, eller dømmes nogen, at vi ikke sladre og bagtaler, at vi ikke snyder og bedrager.

Det er en gave, at Maria, på trods af sit handicap, er så velfungerende i dag.

Hun har stadig de samme problemer, både hvad angår indlæring, forståelse og hukommelse, men nu kan hun selv se det, og hun arbejder med det. Det at kende sine svagheder, er den største styrke.

Vi kan på ingen måde tillade os at tage æren for, det er gået så godt med Maria, som det er. Den ære tilkommer udelukkende Jesus.

De mange år vi havde uden Ham viste, det aldrig var gået så godt, hvis Han ikke havde grebet ind og vendt hele familiens skæbne. Vi var ude af stand til, på egen hånd, at opnå det gode resultat vi gjorde.

Han var den, der hele vejen igennem kom med de små vink. Han var den der viste os, hvad vi virkelig indeholdt, men Han var også den der forvandlede os og forvandlede smerten til glæde.

Han hviskede trøstende ord til os, når vi var længst nede. De gode råd kommer alle sammen fra Ham.

Han underviste os i de stille stunder vi havde med Ham. Både når vi læste i Bibelen eller gik en slentretur i skoven, men også midt i den travle arbejdsdag, kunne vi pludselig kende Hans nærhed og visdom.

En aften mens jeg sad og skrev på *Maria*, faldt jeg lidt i staver. I tankerne så jeg et stort og vidtstrakt landskab.

- *Jeg turde!* Lød det i mit hjerte.

Turde? tænkte jeg. *Hvad mener du?*

- Ja, jeg turde lade dig gå igennem det. - Landskabet er dit liv. Dit liv har ikke været let, men jeg turde lade dig gennemleve det. Jeg vidste, du ville klare det. Og nu er du i stand til, på en helt speciel måde, at opmuntre og trøste andre.

Den har jeg studset meget over.

- Alle ting samvirker til gode for dem, som elsker Gud.

Altså er de dårlige oplevelser med til at gøre os godt.

- Thi jeg ved hvilke tanker jeg tænker om jer, lyder det fra HERREN, tanker om fred og ikke om ulykke, at jeg må give jer fremtid og håb.

Kalder I på mig vil jeg svare jer; beder I til mig vil jeg høre jer; leder I efter mig; skal I finde mig; såfremt I søger mig af hele jeres hjerte, vil jeg lade mig finde af jer, lyder det fra HERREN, og vende jeres skæbne.

Han vendte Marias skæbne, ja hele familiens, og Han kan også vende din!

Der er brugt mere eller mindre korrekte citerede tekster fra

BIBELN

Den kongelige autoriserede udgave af 1992.

Det Danske Bibelselskab, København

Bibelen på hverdagsdansk

Forlaget Scandinavia

Tlf: 35 31 03 30

Du kan også finde Bibelens tekster på:

www.bibelselskabet.dk

Yderligere oplysninger vedrørende MBD/DAMP

kan fås ved henvendelse til

DAMP- foreningen

Kongensgade 68, 2. sal

5000 Odense C

Tlf./ fax: 70 21 50 55

E – Mail: info@damp.dk

Andre bøger fra forlaget

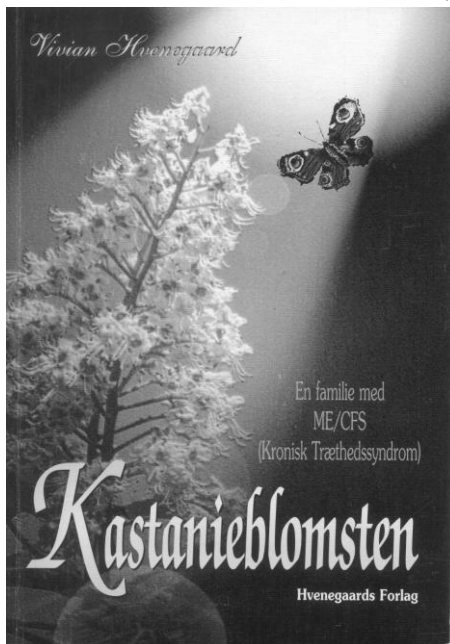
(Kan købes i din lokale boghandel)

Vivian Hvenegaard: Kastanieblomsten

Pris 129,- kr.

ISBN 87- 987335-0-8

144 sider, hft.

Forestil dig en lidelse der tapper dig for al energi, og gør dét at løfte dynen til en kraftanstrengelse.....

At gå rundt om huset, selv i snegletempo, bliver et større projekt...

Du kan læse ordene i en avis, men ikke sætte dem sammen til en helhed.....

Forestil dig at det er smertefuldt, blot at give et håndtryk, eller at få et knus. Det er en pine at stå og at sidde, ja selv at ligge.....

Alle disse samt mange flere symptomer er blevet

hverdag for de mange mennesker der rammes af ME/CFS også kaldet Kronisk Træthedssyndrom.

Som en familie der har været igennem mørket, og alligevel har bevaret glæden og troen, kan vi med denne bog række en hjælpende hånd til trøst og opmuntring for de syge.....

til de pårørende, så de får større forståelse.....

til læger, social- og sundhedsforvaltninger samt plejepersonale... eller til den der blot gerne vil have indsigt i dette mysterium...

Andre bøger fra forlaget

(Kan købes i din lokale boghandel)

Vivian Hvenegaard: SMEA Et liv i sneglefart.

Pris 169,-kr.

ISBN 87-987335-1-6

36 sider, indb.

Den lille glade skovsnegl SMEA og hendes små venner, går læseren lige til hjertet, hvad enten man er barn eller voksen. SMEA er en ikke helt almindelig skovsnegl, hun bruger nemlig kørestol.

En dejlig fortælling der giver både børn og voksne stof til eftertanke.

Maria

Hukommelsesbesvær, indlæringsvanskeligheder, sociale problemer og mobning i skolen var Marias tunge lod gennem skoletiden.

I dag sprudler Maria af glæde og livsmod, og fungerer som en almindelig ung kvinde. Hun er uddannet beklædningsoperatør og i færd med en videregående uddannelse på et håndarbejdsseminarium.

En positiv og opmuntrende fortælling om en ung pige der klarer sig godt trods sin daglige kamp mod et usynligt handicap.

Sonia: ”Bogen om Maria er som fortællingen om den grimme ælling der udvikler sig til en smuk svane.”

Nina: ”Jeg vil sige, at det er ”hårdt arbejde” at læse bogen om Maria. Først fordi den ikke er til at lægge fra sig. For det andet kører man op og ned på hele følelsesregistret. Man harmes, er ked af det, undres, ler, græder, bliver varm om hjertet og bliver skuffet over at mennesker kan behandle hinanden, som de gør.”